

**PALANDÖKEN KIŞ TURİZM MERKEZİNDE
TURİSTLERİN ÇEVRE DOSTU KONAKLAMA
TESİSİ TERCİHLERİNE YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ**

Ahmet Can ÇORLU

**Yüksek Lisans Tezi
Coğrafya Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ
2023
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI**

Ahmet Can ÇORLU

**PALANDÖKEN KIŞ TURİZM MERKEZİNDE TURİSTLERİN
ÇEVRE DOSTU KONAKLAMA TESİSİ TERCİHLERİNE
YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ**

ERZURUM-2023

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "Palandöken Kış Turizm Merkezinde Turistlerin Çevre Dostu Konaklama Tesisi Tercihlerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[Tarih ve İmza]

[Ahmet Can ÇORLU]

Aslı Islak İmzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ danışmanlığında, Ahmet Can ÇORLU tarafından hazırlanan bu çalışma 27 / 07 / 2023 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KIZILKAN

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Aykut CAMCI

İmza: Aslı Islak İmzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLOLAR DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	IX
HARİTALAR DİZİNİ	X
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XI
ÖNSÖZ.....	XII
GİRİŞ	1
I. ÇALIŞMA SAHASININ KONUMU VE GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ...	2
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	6
III. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	6
IV. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	6
V. ARAŞTIRMANIN MODELİ	7
VI. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	8
VII. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	9
VIII. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEK	10
IX. DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR.....	12

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. TURİZM İLE TURİZM COĞRAFYASI KAVRAMI VE KAPSAMI.....	14
1.2. YEŞİL TURİZM KAVRAMI VE KAPSAMI.....	16
1.3. YEŞİL TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ	19
1.4. BAŞLICA YEŞİL TURİZM TÜRLERİ	20
1.4.1. Kırsal Turizm	21
1.4.2. Kent Turizmi	22
1.4.3. Ekoturizm	23
1.4.4. Sağlık Turizmi.....	23
1.4.5. Çiftlik Turizmi.....	24
1.4.6. Sorumlu Turizm	25

1.4.7. Gastronomi Turizmi	25
1.4.8. Gönüllü Turizm	26
1.4.9. Toplum Temelli Turizm	26
1.4.10. Macera Turizmi	27
1.5. YEŞİL TURİZM HEDEFLERİ.....	27
1.6. YEŞİL TURİST KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ	30
1.7. ÇEVRESEL DUYARLILIK	31
1.8. ÇEVRE DOSTU UYGULAMALAR	32
1.8.1. Mavi Bayrak Uygulaması.....	33
1.8.2. Beyaz Yıldız Projesi.....	34
1.8.3. Çevreye Duyarlılık Kampanyası (Yeşil Yıldız)	34
1.8.4. Yeşil Anahtar Programı.....	35
1.8.5. ISO 14001 Çevre Yönetim Standardı.....	35
1.9. KIŞ TURİZMİ.....	36
1.9.1. Kış Turizmine İlişkin Kavramlar	37
1.9.2. Dünya’da Kış Turizmi.....	38
1.9.3. Türkiye’de Kış Turizmi ve Tarihsel Gelişimi	40
1.9.4. Türkiye’de Bulunan Önemli Kayak Merkezleri.....	41
1.9.4.1. Palandöken Kayak Merkezi (Erzurum)	43
1.9.4.2. Konaklı Kayak Merkezi (Erzurum).....	43
1.9.4.3. Uludağ Kayak Merkezi (Bursa).....	43
1.9.4.4. Erciyes Kayak Merkezi (Kayseri)	43
1.9.4.5. Sarıkamış Kayak Merkezi (Kars)	44
1.9.4.6. Kartalkaya Kayak Merkezi (Bolu)	44
1.9.4.7. Davraz Kayak Merkezi (Isparta)	44
1.9.4.8. Zigana Kayak Merkezi (Gümüşhane)	45
1.9.4.9. Bozdağ Kayak Merkezi (İzmir).....	45
1.9.4.10. Yıldız Dağı Kayak Merkezi (Sivas)	45
1.9.5. Diğer Kış Turizm Merkezleri	46

İKİNCİ BÖLÜM

YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ VE TURİZM İLİŞKİSİ

2.1. YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİNİN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ...	48
2.2. YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİNİN GENEL YAPISI	49
2.3. YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİNİN YÖNETİMİ.....	51
2.3.1. Su Kaynaklarının Kullanımı.....	51
2.3.2. Enerji Kaynaklarının Kullanımı	52
2.3.3. Katı Atık Yönetimi.....	53
2.4. BAZI YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ SERTİFİKALARI	56
2.4.1. BIO Hotels.....	57
2.4.2. ECO certification.....	57
2.4.3. Green Tourism Business Scheme.....	58
2.4.4. Legambiente Turismo	58
2.4.5. Viabono	59
2.5. DÜNYADA YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ	59
2.6. TÜRKİYE'DE YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ.....	60
2.7. PALANDÖKEN DAĞLARINDAKİ KONAKLAMA TESİSLERİNDE	
YEŞİL UYGULAMALAR	63
2.7.1. Sway Hotels.....	63
2.7.2. Palan Otel	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SONUCUNDA ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

3.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER.....	71
3.2. ÖLÇEK GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ANALİZİ SONUÇLARI	72
3.2.1. Ölçek Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	72
3.2.2. Ölçek Geçerliliği Sonuçları	74
3.3. HİPOTEZ TESTLERİ	76
3.3.1. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Problemlere Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar	76

3.3.2. Demografik Özelliklere Göre Turistik Ürün ve Hizmet Alımına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar	78
3.3.3. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Sorunların Önlenmesine Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar	79
3.3.4. Demografik Özelliklere Göre İşletmenin Çevre Dostu Uygulamalarına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar	80
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKÇA	85
EKLER.....	100
EK-1. Anket Formu	100
EK-2. Araştırma İzni	103
EK-3. Etik Kurul Onay Belgesi.....	104
ÖZGEÇMİŞ.....	105

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****PALANDÖKEN KIŞ TURİZM MERKEZİNDE TURİSTLERİN ÇEVRE DOSTU
KONAKLAMA TESİSİ TERCİHLERİNE YÖNELİK TUTUMLARININ
İNCELENMESİ****Ahmet Can ÇORLU****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ****2023, 105 sayfa****Jüri: Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ****Dr. Öğr. Üyesi Aykut CAMCI****Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KIZILKAN**

Sürdürülebilir turizm kapsamında kış turizm merkezlerinde çevreye duyarlı konaklama tesislerinin sayısı her geçen gün artmaktadır. Bu bağlamda kış turizm merkezlerinin çekicilik bakımından araştırılıp potansiyellerinin belirlenmesi, bu alanlarda bulunan konaklama tesislerinin çevresel duyarlılıklarının ve turistlerin çevre dostu konaklama tesisi tercihlerinin veya tutumlarının incelenmesi sürdürülebilir turizm açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı Erzurum ilinde bulunan Palandöken Kış Turizm Merkezindeki çevreye duyarlı konaklama tesislerinin mevcut durumları ile yerli ve yabancı turistlerin bu konaklama tesislerini tercih etme durumları ve tutumlarının araştırılmasıdır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma desen yöntemi kullanılmış olup, Palandöken Kış Turizm Merkezinde konaklayan toplamda 392 yerli ve yabancı turistin konaklama yeri tercihinde etkili olan faktörlerin veya motivasyonların belirlenmesi için anket yapılmıştır. Anketlerin sonucunda elde edilen veriler SPSS-25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde ölçeğin her bir alt boyutuna yönelik İç Tutarlılık Katsayısı Cronbach Alpha Katsayısı ve Madde-Toplam Korelasyon Analizi Kaiser Meyer Olkin (KMO), ölçeğin geçerliliği için yapılan Temel Bileşenler Analizi (Faktör Analizi), Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis-H testleri yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre turistlerin konaklama yeri tercihlerinde tesislerin çevreye duyarlılıkları ve uygulamalarının turist tercihleri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kış turizmi, Çevreye duyarlı konaklama tesisi, Turist tercihi, Palandöken Kış Turizm Merkezi.

ABSTRACT**MASTER THESIS****INVESTIGATION OF THE ATTITUDES OF TOURISTS TOWARDS
ENVIRONMENTALLY FRIENDLY ACCOMMODATION FACILITY
PREFERENCES IN PALANDÖKEN WINTER TOURISM CENTER****Ahmet Can ÇORLU****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ****2023, 105 pages****Jury: Assoc. Prof. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ****Assist. Prof. Dr. Aykut CAMCI****Assist. Prof. Dr. Yusuf KIZILKAN**

Within the scope of sustainable tourism, the number of environmentally sensitive accommodation facilities in winter tourism centers is increasing every day. In this context, investigating the attractiveness of winter tourism centers and determining their potential, examining the environmental sensitivity of accommodation facilities located in these areas and the preferences or attitudes of tourists for environmentally friendly accommodation facilities are of great importance for sustainable tourism. The aim of this study is to investigate the current conditions of environmentally sensitive accommodation facilities in the Palandoken Winter Tourism Center located in Erzurum province, as well as the situations and attitudes of domestic and foreign tourists choosing these accommodation facilities. The mixed pattern method, which uses a combination of qualitative and quantitative research methods, was used in the study, and a survey was conducted to determine the factors or motivations that are effective in choosing a place of accommodation for a total of 392 domestic and foreign tourists staying at the Palandöken Winter Tourism Center. The data obtained as a result of the surveys were analyzed using the SPSS-25 package program. In the analysis process, Internal Consistency Coefficient, Cronbach Alpha Coefficient and Item-Total Correlation Analysis, Kaiser Meyer Olkin (KMO), Mann Whitney-U and Kruskal Wallis-H tests were performed for each sub-dimension of the scale, Basic Components Analysis (Factor Analysis) for the validity of the scale. According to the results of the analysis obtained, it has been determined that the environmental sensitivity and practices of the facilities are effective on the tourist preferences in the accommodation preferences of tourists.

Keywords: Winter tourism, Environmentally friendly accommodation facility, Tourism preference, Palandöken Winter Tourism Center.

KISALTMALAR DİZİNİ

°C	: Santigrat Derece
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
ÇDP	: Çevre Düzeni Planı
DFA	: Doğrulamalı Faktör Analizi
FEE	: Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı
gpm	: Dakikada Geçen Galon Miktarı
ISO	: Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu
KTKGB	: Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri
NİP/ÜİP	: Nazım İmar Planı / Uygulama İmar Planı
km	: Kilometre
km²	: Kilometrekare
m	: Metre
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
TM	: Turizm Merkezleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜROFED	: Türkiye Otelciler Federasyonu
UNEP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNWTO	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Kitle Turizmi ile Alternatif Turizm Arasındaki Farklar	18
Tablo 1.2. Türkiye'nin Kayak Merkezleri.....	41
Tablo 1.3. Türkiye Kış Turizm Merkezlerine İlişkin Mevcut Genel Bilgiler	47
Tablo 2.1. Otellerden Çıkan Genel Atık Türleri	53
Tablo 2.2. Otellerden Çıkan Tehlikeli Atık Türleri.....	54
Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Özelliklerine Yönelik Frekans Analizi Sonuçları	71
Tablo 3.2. Ölçeğin Her Bir Alt Boyutuna Yönelik İç Tutarlılık Katsayısı Cronbach Alpha Katsayısı ve Madde-Toplam Korelasyon Analizi Sonuçları	73
Tablo 3.3. Ölçeğin Geçerliliği İçin Yapılan Temel Bileşenler Analizi (Faktör Analizi) Sonuçları	74
Tablo 3.4. Boyut Ortalama Puanlarının Dağılımlarının Normal Dağılıma Uygunluğu İçin Yapılan Kolmogorov Smirnov Testi Sonuçları	76
Tablo 3.5. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Problemlere Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar	77
Tablo 3.6. Demografik Özelliklere Göre Turistik Ürün ve Hizmet Alımına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar	78
Tablo 3.7. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Sorunların Önlenmesine Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar	79
Tablo 3.8. Demografik Özelliklere Göre İşletmenin Çevre Dostu Uygulamalarına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar.....	80

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Çalışmanın Modeli	8
Şekil 1.2. Yeşil Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi.....	20
Şekil 1.3. Yeşil Turistin Özellikleri	31
Şekil 1.4. Çevre Dostu Uygulamalar	33
Şekil 1.5. Kış Turizmine İlişkin Kavramlar.....	37
Şekil 1.6. Dünya Çapında Kayakçı Ziyaretlerinin Dağılımı.....	39
Şekil 2.1. Enerji Kullanımı İçin Çözümler	53
Şekil 2.2. Bazı Yeşil Konaklama Tesisleri Sertifikaları	56
Şekil 2.3. Çevreye Duyarlı Konaklama Tesislerinin Grafikselsel Dağılımı (2022).....	62
Şekil 3.1. Faktör Analizi Saçılım Grafiği	75

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1.1. Palandöken Kış Turizm Merkezi'nin Lokasyon Haritası	3
Harita 1.2. Palandöken İlçesi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası.....	4
Harita 1.3. Türkiye’de Bulunan Faal Kayak Merkezleri	42
Harita 2.1. Çevreye Duyarlı Konaklama Tesislerinin İllere Göre Dağılımı (2022)	61

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1. Çalışma Alanından Bir Görünüm (2023)	5
Fotoğraf 1.2. Palandöken Kayak Merkezinden Bir Görünüm (2023).....	5
Fotoğraf 2.1. Sway Hotels'den Bir Görünüm (2023)	63
Fotoğraf 2.2. Geri Dönüşüm Atık Kutuları.....	64
Fotoğraf 2.3. Katı Atık (Karton) Toplama Konteyneri.....	64
Fotoğraf 2.4. Sıvı Atık Toplama Alanı	65
Fotoğraf 2.5. Palan Otel'den Bir Görünüm (2023).....	65
Fotoğraf 2.6. Palan Otel Çevre Politikası	66
Fotoğraf 2.7. Palan Otel Deşarj Kalite Kontrol Ruhsatı	67
Fotoğraf 2.8. Geri Dönüşüm Atık Kutuları (Küçük)	68
Fotoğraf 2.9. Geri Dönüşüm Atık Kutuları (Orta).....	68
Fotoğraf 2.10. Geri Dönüşüm Atık Kutuları (Büyük)	69
Fotoğraf 2.11. Geri Dönüşüm Odası.....	69
Fotoğraf 2.12. Sıvı Atık Odası.....	70

ÖNSÖZ

“Palandöken Kış Turizm Merkezinde Turistlerin Çevre Dostu Konaklama Tesis Tercihlerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” adlı bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ danışmanlığında hazırlanmış yüksek lisans tezidir.

Veri toplama aracı olarak yeni geliştirilen ölçeğin kullanılması ve coğrafya literatüründe böyle çalışmaların azlığı nedeniyle bu yüksek lisans tezinin coğrafya alanına ve özellikle turizm coğrafyasına katkılar sağlaması açısından önem arz etmektedir. Çevreye duyarlılık kapsamında oldukça önemli bir role sahip olan konaklama tesislerinin ve turistlerin bu konaklama tesislerine karşı tutumlarının incelenmesinde ele alınan bu yüksek lisans tezinin hazırlanmasında emeği, engin bilgileri ve katkılarından dolayı değerli hocam Doç. Dr. Çağlar Kıvanç KAYMAZ’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Teze katkılarından dolayı değerli jüri üyesi hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Aykut CAMCI ve Dr. Öğr. Üyesi Yusuf KIZILKAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu süreçte beni destekleyen aileme, bilgiler toplamamda bana yardımcı olan Palan Otel çalışanlarına ve Sway Hotels çalışanlarına, anketlerimin gerçekleştirilmesinde bana destek olan arkadaşlarıma, anketlerimi sabırla cevaplayan turistlere teşekkür ederim.

Son olarak bu yüksek lisans tezine SYL-2022-11204 proje koduyla desteklerini esirgemeyen Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne ve Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimine teşekkür ederim.

GİRİŞ

Son yıllarda doğal çevrede meydana gelen bozulmalarla birlikte çevre ile ilgili tanımlamaların ve bakış açılarının büyük ölçüde değişime uğradığı görülmektedir. Günümüzde her sektörden işletme, çevreye karşı duyarlı ve sorumlu olması gerektiğinin farkına varmıştır (Atay & Dilek, 2013). Özellikle de turizm sektörü, çevre ile daha fazla etkileşim içinde olan sektörlerdendir. Çevre sorunlarının yoğun olduğu bir ortam, turistlerin çevreye duyarlı turizm işletmelerine yönelmesine yol açmaktadır. Bir başka deyişle turistlerdeki artan çevre bilinci, turizm işletmelerinin çevre ile ilgili hedef ve stratejilerini etkilemektedir (Çetin Gürkan ve diğerleri, 2015). Bu nedenle turizm işletmelerinin faaliyet göstermeleri ve gelecekte de var olmaları büyük oranda çevreye bağlıdır ve çevreye karşı daha bilinçli olmalıdırlar (Doğan & Ertaş, 2018). Nitekim bu konuda Nemli'nin (2001) bir çalışmasına göre genel olarak işletmelerde çevre yönetim sistemlerinin gerekliliğine vurgu yapmıştır. “Bu sistemler çevre kirliliğini tespit etme ve çevre kirliliği ortaya çıkmadan önce fark edebilme özelliğine sahip olmalıdır” şeklinde ifade etmiştir. Özellikle bu sistemlerin turizm sektöründe kullanılması önem arz etmektedir.

Turizm işletmelerinden biri olan konaklama tesisleri ise günümüzde daha çok çevreye duyarlı bir anlayışa geçmişlerdir. Bu anlayışla birlikte çevreye karşı olumsuz etkileri en aza indirmek, yeşil turizm imajı oluşturmak ve çevreye duyarlı turist profillerini çekmek amaçlı çalışmalar yapmaktadırlar (Yıldız, 2012). Nitekim bu çalışmalardan birisi de çevreye göstermiş oldukları duyarlılıklarından dolayı birçok ulusal ve uluslararası çevresel konulu sertifikalar almaya hak kazanmaktadırlar.

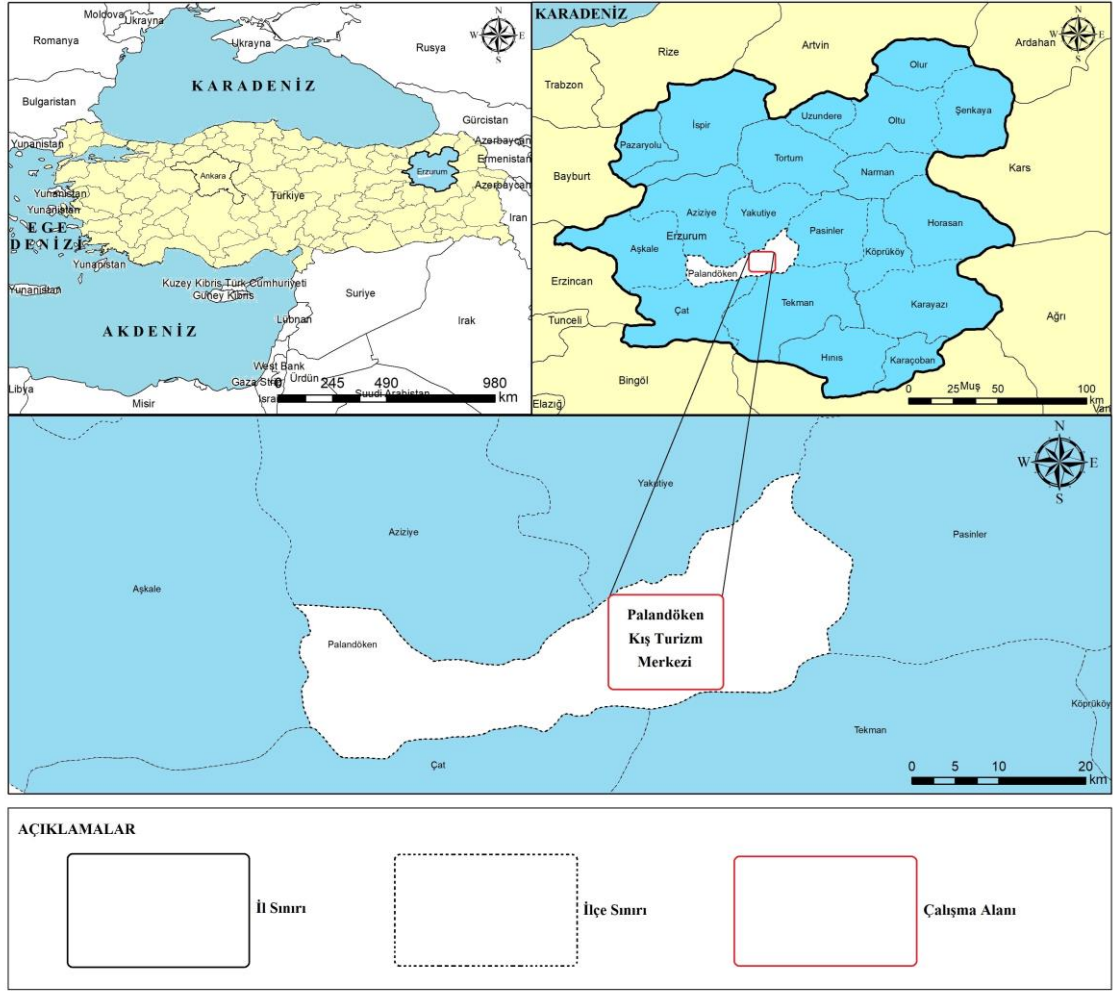
Bu çalışmada Palandöken Kış Turizm Merkezindeki çevreye duyarlı konaklama tesisleri ve burada konaklayan turistlerin bu konaklama tesislerine karşı tutumları incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, turistlere yönelik araştırmalarda istatistiksel yöntemlerle gerçekleştirilen analizler ile yenilikçi yaklaşımlar coğrafi bakış açısıyla birleştirilerek alanın sürdürülebilir turizm kapsamında desteklenmesi ve planlama boyutunda ortaya konulacak öneriler ile yatırımların ne yönde ve nasıl şekilleneceğinin ortaya konulması bakımından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda alana konaklama için gelen yerli ve yabancı turistlerin daha çok hangi konaklama tesislerini tercih ettiği ve hangi tutum ve davranış içerisinde olduğunu ölçmeye yönelik sorulan sorulara alınacak

cevap ile hem alanın koruma-kullanma dengesinin kurulmasında hem de alanın ekonomik olarak turizm boyutu ile ülke ekonomisine daha fazla katkı sunması yönünde hedef ve stratejiler ortaya konulabilecektir. Sürdürülebilirlik kapsamında geleceğe yönelik yatırımların, daha çok hangi alanda yapılması gerektiği ve turizmin yol açtığı olumsuzlukların giderilmesi noktasında turist profilleri ve motivasyonlarına yönelik bazı çıkarımlar yapılmış olacaktır.

Bu tez çalışmasında çevreye duyarlı konaklama tesislerinde konaklayan turistlerin bu konaklama tesisi yeri tercihleri üzerinde etkili olan faktörler ve yerli ve yabancı turistlerin tutumları, demografik değişkenlere bağlı olarak incelenmiştir. Tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Tezin I. bölümünde konu ile ilgili kavramlar, kavramsal ve kuramsal çerçeve başlığı altında incelenmiştir. II. bölümde yeşil konaklama tesisleri ve turizm ilişkisi incelenmiştir. III. bölümde ise anket yöntemi ile toplanan verilerin analizi yapılarak bulgularına ilişkin sonuçları ele alınmıştır.

I. ÇALIŞMA SAHASININ KONUMU VE GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Çalışma alanı (Palandöken Kış Turizm Merkezi), 39°52'56" - 39°48'21" kuzey enlemleri ile 41°12'19" - 41°20'38" doğu boylamları arasında yer almaktadır (Harita 1.1). Çalışma sahasının, kuzey-güney yönünde ortalama uzunluğu 8 km, doğu-batı yönünde ise ortalama 10 km'dir. Çalışma alanı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde Erzurum iline bağlı Palandöken ilçesinde yer almaktadır. İdari coğrafya bakımından ilçenin kuzeyinde Yakutiye ve Aziziye ilçeleri, güneyinde Tekman ve Çat ilçeleri, batısında Aşkale ilçesi, doğusunda ise Pasinler ilçesi bulunmakla beraber toplam altı ilçeye komşudur (Harita 1.1).

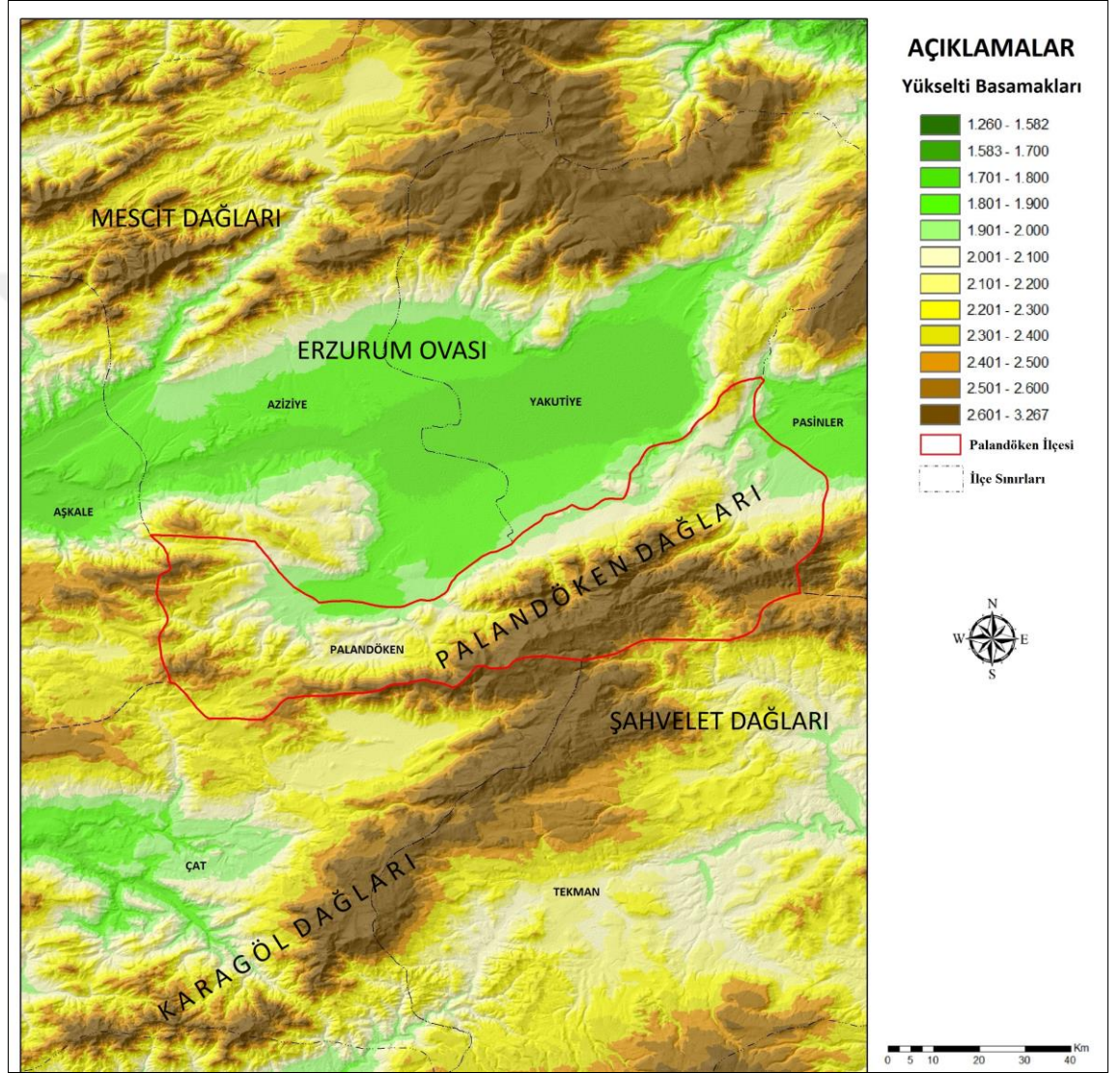

Harita 1.1. Palandöken Kış Turizm Merkezi'nin Lokasyon Haritası

Palandöken, Erzurum ilinin karasal iklime sahip olan ilçelerinden biri olup, ilçede kış ayları soğuk ve kar yağışlı; yaz ayları ise sıcak ve kuraktır. Yaz mevsimi kısa sürmektedir. Karasal iklime bağlı olarak ilçede yıllık sıcaklık farkları fazla olmaktadır (Sakçalı & Büyükipekçi, 2022). Yaz aylarında 34°C'ye çıkan sıcaklıklar, kışın ise -28°C'ye kadar düşmektedir. Yine karasal iklime bağlı olarak günlük sıcaklık farkları da fazladır. İlçenin yüzölçümü 700 km² olup ortalama yükseltisi ise 1962 m'dir (URL1).

Çalışma alanı Palandöken Dağları üzerindedir. 2000 m rakımla başlayan Palandöken Dağları, yüksek rakım etkisi ve kısa dalga boylu ışınların yoğunluğu ile birlikte özellikle toprak katmanının kalın olduğu kuzey yamaçlarda doğal bitki örtüsünde önemli derecede çeşitlilik barındırmaktadır. Palandöken Dağları farklı aşınma nedeniyle oluşmuş zirvelere sahiptir. Bu zirvelerden en büyüğü 3176 m ile Büyük Ejder Tepesidir. Diğer zirveler ise 3167 m ile Kalaylı Dağı (Karakaya Tepe), 2980 m ile Eğerli Dağı

(Eğerlidağ), 2931 m ile Alibaba Dağı (Alibaba Tepe), 2602 m ile Konakgörmöz Dağı (Mabeyin Tepe) ve 2573 m ile Kuşaklı Dağı'dır (Çakır, 2015). Çalışma alanının tüm bu coğrafi özellikleri, alanda kış turizminin yapılmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle alanda yüksek dağların olması ve iklimin uygunluğu, kış turizminin gelişimine doğrudan etkisi vardır (Korgavuş, 2017).

Harita 1.2. Palandöken İlçesi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası

Palandöken Kış Turizm Merkezi, şehir merkezine 5 km, havaalanına ise 15 km mesafede olup, 2250-3176 m yükseklik kuşağı arasında yer almakta (Harita 1.2) ve ortalama 12 km olan pist uzunluğu ile Türkiye'nin önemli kayak merkezlerinden biridir. Merkezdeki pistler dünyanın en uzun ve dik kayak pistleri arasında yer almaktadır (URL1). Palandöken Kış Turizm Merkezi'nde 4 ve 5 yıldızlı konaklama tesisleri

(Akdemir, 2019), kayak evi günübirlik tesisler ve lokantalar bulunmaktadır (Anonim, 1998).

T.C. İl Kültür ve Turizm Bakanlığından elde edilen verilere göre (2022) Erzurum ilinde toplam 28 adet konaklama tesisi bulunmaktadır (URL2). Bu konaklama tesislerinden yalnızca 2 tanesi çevreye duyarlı konaklama tesisi kategorisinde yer almaktadır. Bu  evreye duyarlı konaklama tesislerinin ikisi de Palandöken ilçesinde yer almaktadır. Çalışma alanına ait görüntüler (Fotoğraf 1.1) ve (Fotoğraf 1.2) gösterilmiştir.

Fotoğraf 1.1. Çalışma Alanından Bir Görünüm (2023)

Fotoğraf 1.2. Palandöken Kayak Merkezinden Bir Görünüm (2023)

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışma, Palandöken Kış Turizm Merkezinde bulunan çevreye duyarlı konaklama tesisleri ve bu konaklama tesislerini ziyaret eden turistlerin çevreye duyarlı konaklama tesislerine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Turistlerin tutumları doğrultusunda yatırımların hangi yönde yapılması gerektiği ortaya konacaktır.

Coğrafya bilimi bünyesinde oluşturulan bu tez konusu ve kullanılan ölçek daha önce çalışılmamış olup, coğrafya bilimine ve turizm alanına önemli katkılar sağlayacaktır. Bu özellikler çalışmayı özgün kılmaktadır.

III. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Çalışmanın kapsamını Palandöken Kış Turizm Merkezinde bulunan çevreye duyarlı konaklama tesisleri ve turistlerin bu konaklama tesislerine karşı tutumları oluşturmaktadır. Turistlerin ankete karşı önyargılı olmaları çalışmanın başlıca sınırlılığı olmakla beraber diğer sınırlılıklar ise Erzurum ilinin ağır kış şartları altında anket yapmak, Ukrayna-Rusya savaşından dolayı yabancı turist oranlarında azalma olması, kar yağışının mevsim normallerine göre geç yağması, Kahramanmaraş merkezli depremin turizme etkileri ve salgın hastalıkların henüz bitmemesi gibi durumlar oluşturmaktadır.

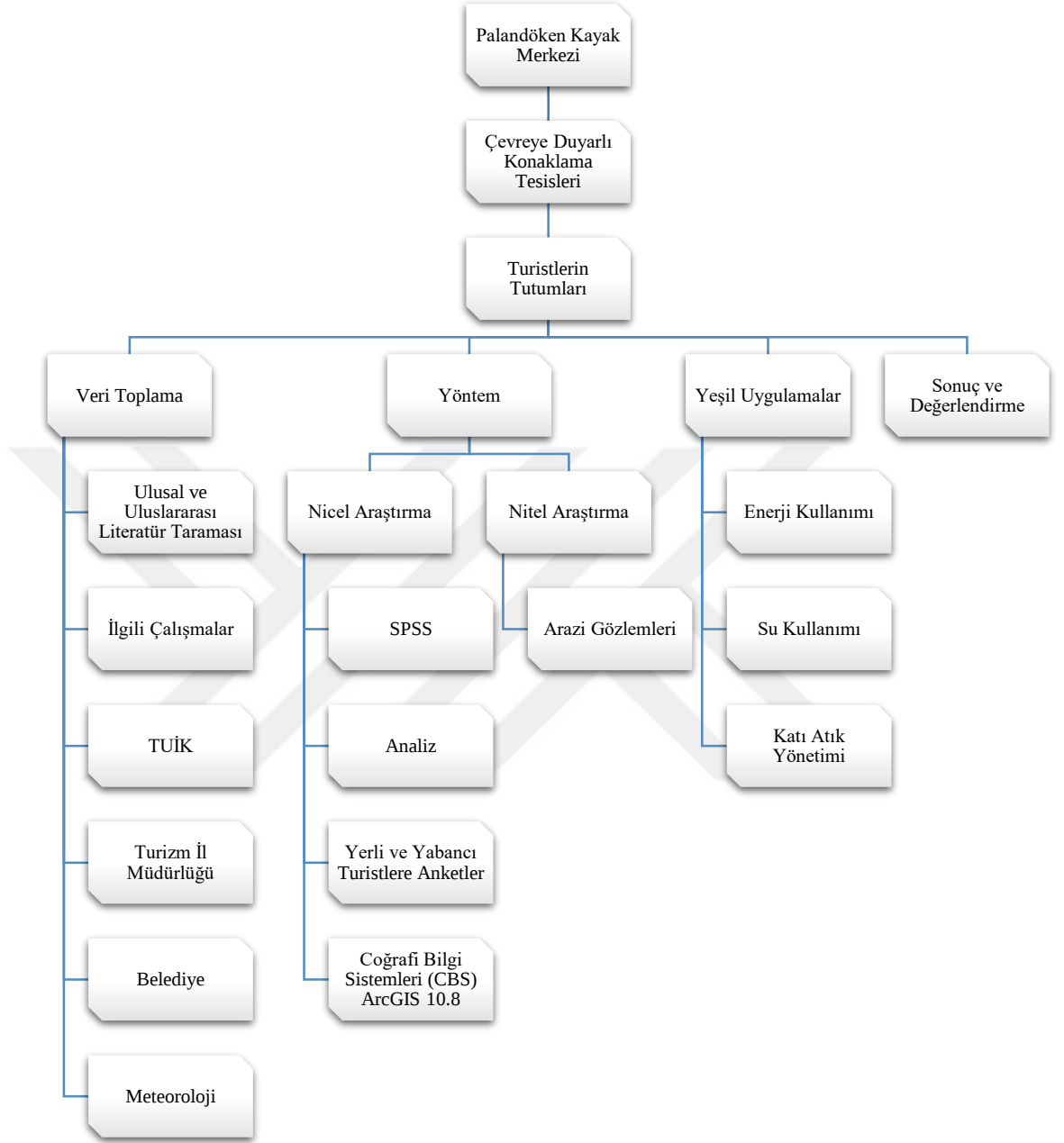
IV. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bir araştırmanın problemine en uygun yöntemin seçilmesinden sonra, araştırmanın evreni belirlenir ve belirlenen evrenden örneklem seçilir (Özen & Gül, 2007). Arık'ın (1998) ifadesiyle evren, araştırmayı kapsayan tüm faktörlerdir. Örneklem ise Maxwell'in (1996) ifadesiyle evreni temsil eden ve evren içinden seçilip üzerinde inceleme yapılan gruptur. Bu tanımlamalardan yola çıkarak bu çalışmanın evrenini, Palandöken Kış Turizm Merkezinde yapılan kış turizm faaliyetleri, konaklama tesisleri ve ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Çalışma alanında bu faktörlerden de bilgi alındığı için araştırmanın evreni olarak belirlenmiştir. Çalışmanın örneklemine ise kartopu yönteminden faydalanarak alanda yeşil turizm kapsamında değerlendirilen çevreye duyarlı konaklama tesisleri ve bu konaklama tesislerini tercih eden yerli ve yabancı olmak üzere 392 turist oluşturmaktadır. Örneklemde bulunan turistlerin profilleri ortalamaya

göre çoğunlukla kadın, bekâr, 21-30 yaş arası, lisans mezunu, T.C. vatandaşı, memur veya işçi, aylık geliri 8506 TL ve altında olanlardır.

V. ARAŞTIRMANIN MODELİ

İlk arazi çalışması için (12 Aralık 2022) ilgili kurum ve kuruluşlardan araştırma izni ve desteği alınmıştır. Danışman eşliğinde anket formu hazırlanıp zenginleştirilmiştir. Daha sonra Palandöken Kış Turizm Merkezinde bulunan çevreye duyarlı Sway Hotels ile Palan Otel’de konaklayan yerli ve yabancı olmak üzere toplam 392 turiste anketler yapılmıştır. Anketler, Palandöken Kış Turizm Merkezinde sezonun 12 Aralık 2022’de açılmasıyla başlamış ve 31 Mart 2023’te sezonun kapanmasıyla bitirilmiştir. Çünkü otellerin doluluk oranları sezon açıldıktan sonra fazlalaşmaktadır. Yapılan anketler SPSS programı ile analiz edilmiştir. Araştırmada yedi demografik değişkenin (cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, uyruk, meslek, aylık gelir) çevre dostu tutumda ne derece etkisi olduğunu ve turistlerin daha çok hangi değişkenlerinin çevreye duyarlı olduğu yapılan analizler sonucu ortaya konulmuştur. Ayrıca çevreye duyarlı bu konaklama tesislerinin uygulamaları ve yönetimi hakkında bilgiler alınmıştır. Çalışma sahasına dair haritalar Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) (ArcGIS 10.8 paket programı) yardımıyla ile yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar (Şekil 1.1) yapılan model ile belirtilmiştir.

Şekil 1.1. Çalışmanın Modeli

VI. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Her şeyden önce bilim, gelişigüzel söylenen bilgilerin toplanma aracı değildir. Bilimde ortaya atılan bir bilginin bilimsel kimlik kazanması bilimsel yöntemler ve araçlar ışığında incelenmesinden geçmektedir. Bu bağlamda bilimsel araçlardan biri olan

hipotez, Baloğlu'nun (2005) ifadesiyle bilimsel bir olguyu açıklama aracıdır. Ayrıca hipotez, doğru bilinen bir olguyu sorgulamaya yönelik bir önermedir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere bilimsel yöntemlerde kullanılan hipotez, bir iddianın doğruluğuna ve kesinliğine yönelik tartışma ortamı kurmaktadır. İddianın hipotez özelliği kazanması sınanmasına bağlıdır. Bu araştırmada araştırmamanın modelinden yola çıkılarak oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H0: Konaklama tesislerinin çevreye karşı duyarlı uygulamaları, turistlerin tercihleri üzerinde anlamlı bir farkı yoktur.

H1: Konaklama tesislerinin çevreye karşı duyarlı uygulamaları, turistlerin tercihleri üzerinde anlamlı bir farkı vardır.

VII. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada, yeni geliştirilen bir ölçek ile turistlerin çevreye duyarlı konaklama tesisleri tercihleri üzerinde etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Ölçek, 4 ana boyut olmak üzere toplam 28 sorudan oluşmaktadır. Ayrıca çalışma için hem nicel hem de nitel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı karma desen yöntemi (üçleme modeli) kullanılmış olup, Palandöken Kış Turizm Merkezinde bulunan çevreye duyarlı konaklama tesisleri ve bu konaklama tesislerini ziyaret eden yerli ve yabancı olmak üzere toplam 392 turiste anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS-25 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde ölçeğin her bir alt boyutuna yönelik güvenilirlik testi için İç Tutarlılık Katsayısı Cronbach Alpha Katsayısı ve Madde-Toplam Korelasyon Analizi, ölçeğin geçerliliği için Kaiser Meyer Olkin (KMO) ve Temel Bileşenler Analizi (Faktör Analizi) yapılmıştır. Boyut ortalama puanlarının dağılımlarının normal dağılıma uygunluğu için Kolmogorov Smirnov Testi yapılarak hipotez testlerinde nonparametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır. Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis Testleri sonucu demografik özelliklere göre çevresel tutum arasındaki farklar ortaya konmuştur.

1. Cronbach Alfa Güvenilirlik Analizi

Yıldız ve Uzunsakal'ın (2018) ifadesiyle karşılaştırılan faktörlerin iç tutarlılığının bir değeri olan "Cronbach Alfa Katsayısı", ölçekte bulunan soruların veya maddelerin bağdaşık özelliğini sorgulamak ve yorumlamak için kullanılmaktadır. Bu analiz daha çok

likert tipli ölçeklerde tercih edilmektedir. Cronbach alfa aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Yıldız & Uzunsakal, 2018):

$0 < R^2 < 0.40$ ise güvenilir değil

$0.40 < R^2 < 0.60$ ise düşük güvenilirlikte

$0.60 < R^2 < 0.80$ ise oldukça güvenilir

$0.80 < R^2 < 1.00$ ise yüksek güvenilirlikte

2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Yaşlıoğlu'nun (2017) ifadesiyle doğrulayıcı faktör analizi, ölçüm özelliklerinin geliştirilmesinde sıklıkla tercih edilen bir analiz yöntemidir. Bu yöntem ile daha önce yapılan bir model yardımıyla gizil faktör oluşturulmaktadır. Daha çok ölçeğin geliştirilmesi ve sorgulama yaparak doğrulamak gibi amaçlarla kullanılmaktadır.

3. Mann Whitney-U Testi

Bu test, bağımsız iki kümenin birbirleriyle karşılaştırılması amacıyla yapılan ve parametrik olmayan bir test çeşididir. Parametrik varsayımlar uygulanmadan önce ortalamalar arasındaki farkın önemlilik testi hatalı olabilmektedir. Parametrik olmayan bu test, parametrik varsayımlar yerine gelmediğinde kullanılmaktadır (URL3). Mann Whitney U Testi, davranış bilimlerinde en sık kullanılan testlerden biridir. Diğer birçok non-parametrik testler gibi MWU testi de sıfır hipotezi altında karşılaştırılacak grupların geldikleri kitle varyanslarının eşit olduğu varsayımına dayanır ve rank hesabına dayanır (Kasuya, 2001).

4. Kruskal Wallis-H Testi

Bu test, iki veya daha fazla örneklem ortalamalarının birbirlerine göre herhangi bir farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla kullanılmaktadır (URL4). Kruskal-Wallis-H Testi, gruplar arası tek yönlü varyans analizinin (One-Way Anova) nonparametrik alternatifidir (Hazman & Küçükilhan, 2016).

VIII. ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEK

Çevre, canlıların hayatlarına etki eden, canlı ve cansız faktörlerden oluşan bir olgudur. Yapısı gereği kendini yenileyen özelliği vardır. Fakat bu yenileme özelliği

yapılan olumsuz etkilere karşı koyamadığında çevre kirliliği oluşur. Geçmişten günümüze süregelen çevresel denge günümüzde pek çok faktörün etkisinde bozulmaya başlamıştır. Bu bozulmada nüfusun artması ile gelişen çevreye karşı zararın büyümesi temel etkindir (Sancak, 2022). Bu ifadeden de anlaşılacağı üzere insanın çevre üzerinde yıkıcı etkileri vardır. Ancak insanın yıkıcı etkileri yanında yapıcı etkileri de bulunmaktadır. Yapıcı etkilerin daha fazla uygulanmaya konulması eğitimle bilinçli bireylerin yetiştirilmesine bağlıdır.

Çalışmada kullanılan ölçek (EK-1. Anket Formu) yedi demografik değişkenden oluşmaktadır. Dört ana boyutu ve toplam 28 soru vardır. Cevaplar beşli likert ölçeğe göre ölçülmüştür. Ölçeğin A boyutunda turistlerin çevre ile ilgili tutumlarının ölçülmesi amaçlanmaktadır. Başka bir deyişle insanların çevreye duyarlılıklarının ne olduğunu ölçmek amacıyla yapılmıştır. Geçmişten günümüze turizm çeşitlerinde artışın olması ve bu nedenle turist profillerinin aynı kalmadığı ve çeşitlenerek farklılaştığını söylemek mümkündür. Aynı şekilde konaklama tesislerinin de plan, program ve politikalarının aynı kaldığı söylenemez. Günümüzde çevre bilincinin artmasına paralel olarak yeşil turizmin, diğer bir ifadeyle çevreye duyarlı turizmin önem kazanması doğal olarak konaklama tesislerini de etkilemiştir. Ölçeğin B boyutunda turistlerin konaklama tesisi tercihlerinde çevreye duyarlı olup olmadığının önemsenmesi ölçülmesi amaçlanmıştır. Ölçeğin C boyutunda, çevreye duyarlı konaklama tesislerinin çevreye karşı tutumları turistler açısından ölçülmeye çalışılmıştır. Bu boyut, çevreye duyarlı konaklama tesislerinin plan ve politikaları, turistler üzerinde olumlu veya olumsuz etkilerini göstermesi amacıyla hazırlanmıştır. Ölçeğin D boyutunda ise turistlerin konaklama tesisi tercihlerinde çevresel duyarlılıkla ilgili uygulanan uygulamaları önemseme seviyesi ölçülecektir. Çevreye duyarlı konaklama tesislerinde bulunması gereken özellikler D boyutunda verilen cevaplara göre değerlendirilecektir. Genel olarak bu ölçekte turistlerin çevreye karşı duyarlılıklarının konaklama tesisi tercihinin etkisi ve tutumlarının incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Her bir boyut çevresel duyarlılıkla ilgili soruları içermektedir. Verilen cevaplardan yola çıkarak turistlerin çevresel duyarlılık seviyesi ve konaklama tesisi tercihinin etki seviyesi açıklanacaktır.

IX. DAHA ÖNCE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Literatüre bakıldığında çalışmamızla ilgili yapılan çevreye duyarlı konaklama tesisleri ve uygulamaları, turistlerin bu konaklama tesislerine yönelik tutumları, çalışma alanımızda yapılan kış turizm çalışmaları, kış turizmi ve çevre ilişkisi, diğer kış turizm merkezlerinde yapılan uygulamalar gibi birçok çalışmalar yapılmıştır. Çalışmamızda geçen “su, enerji ve geri dönüşüm uygulamaları” Gürkan, Polat ve Demiralay’ın (2015) çalışmasında turistlerin davranış ölçeğine göre üç boyuta ayrılmıştır. Enerji boyutu turistler tarafından en fazla desteklenen boyut olmuştur. Turistlerin demografik özelliklerine göre yeşil otellere karşı tutum çalışmalarında Sert (2019), Aylan ve Sezgin (2016) “yeşil otellerde kalma niyeti” cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve kadın turistlerin daha fazla kalma niyeti olduğu ortaya konarken, Oğuz ve Büyüker’in (2020) çalışmasında cinsiyetin yeşil otellerde kalma niyetine yönelik bir anlam ifade etmediği ortaya konmuştur. Demografik değişkenlerden bir diğeri olan “yaş” faktöründe Filimonan, Matute, Mika, Czerwinska, Krzesiwo, ve Legwand’ın (2022) çevreye duyarlı konaklama tesislerine yönelik tutumun yaşlılarda daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Bu sonuç çalışmamızla örtüşmektedir. Çalışma alanımızda (Palandöken Kış Turizm Merkezi) yapılan çalışmalara bakıldığında Koşan ve Türkmendağ’ın (2018) bu merkezde görevli personellere, kayak yapan ve yapmayan gününbirlik ziyaretçilere anket yoluyla “kış turizmi ve çevre” konusunda neler düşündükleri öğrenilmiştir. Sağlık ve Kocaman’ın (2014) çalışmasında bu merkeze gelen yerli turistlerin sunulan hizmetlere yönelik kalite algıları ölçülmüştür. Koşan (2013) bu merkeze gelen kayakçıların kayak merkezi seçmelerinde etkili olan faktörleri incelerken, Kazan’da (2020) yine bu merkezde bulunan konaklama tesisleri ve bu konaklama tesislerinde kalan turistlere otellere yönelik kalite algıları ve memnuniyetlerini belirlemek için çalışma yapmıştır. Kaymaz, Birinci ve Kızıllan (2019) Palandöken dağlarında tur kayağı potansiyelini belirleme amaçlı çalışma yapmıştır. Bu merkezde çalışmamızla doğrudan ilişkisi olan çevreye duyarlı konaklama tesislerinin çevreye duyarlı uygulamalarını Kaymaz, Birinci ve Kızıllan (2021) incelemiştir. Çalışma alanımız dışında kalan ancak Erzurum ili sınırları içinde bulunan diğer çalışmalara bakıldığında Altaş, Çavuş ve Zaman (2015) Konaklı’nın kış turizm potansiyelinin ölçülmesi ve Konaklı’nın literatüre eklenmesi amacıyla yaptıkları çalışmaya paralel olarak Kaymaz ve Birinci’nin (2015) çalışmasında Kandilli’nin kış turizm potansiyelinin belirlenmesi ve literatüre eklenmesi yine kış turizm adına yapılan

bir başka çalışmadır. Kopar ve Çakır'ın (2015) yaptığı çalışmada ise yine Erzurum ilinde donmuş şelalelerin turizm açısından önem arz etmesini ve turizme kazandırılması amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar Erzurum ilinin kış turizm potansiyelinin çok fazla olduğunu göstermektedir. Erzurum ili dışında diğer kış turizm merkezlerine yönelik çalışmalara bakıldığında Doğanay ve Zaman'ın (2002) Antalya'da bulunan Saklıkent Kış Turizm Merkezi'ni, Doğaner'in (1991) Bursa'da bulunan Uludağ'ı, Kaymaz, Birinci ve Camcı'nın (2015) Sivasta bulunan Yıldız dağını, Ceylan'ın (2009) Isparta'da bulunan Davraz dağını, Demir ve Alım'ın (2016) Kars'ta bulunan Sarıkamış Bayraktepe'yi kış turizm potansiyeli bakımından değerlendirmeleri yapılan bir diğer çalışmalardır. Bunların dışında Kaymaz, Birinci ve Kızıllan'ın (2020) yapmış olduğu bir çalışmada ve dağlık alanlar üzerine yapılan çalışmaların klasik yaklaşımların aksine yeni yaklaşımlar ve bakış açılarıyla değerlendirme yapıp literatüre kazandırılması amaçlanmıştır. Zaman ve Birinci'nin (2009) yaptığı çalışmada Heliski sporunun yapılmasında etkili olan coğrafi faktörler, bu sporun çevresel etkileri ve yapılmasında alınan önlemlerden söz edilmektedir. Son olarak Demiroğlu'nun (2013) yaptığı bir çalışmada küresel iklim değişikliğinin kış turizmine etkileriyle ilgili olumsuz durumlardan söz etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle turizm kavramı ile turizm coğrafyası karşılaştırılarak ilişkisi ortaya konmuştur. Daha sonra çalışma alanımızla doğrudan ilişkisi olan ve sürdürülebilirlik kapsamında yer alan yeşil turizm kavramı ve kapsamı, çevreye duyarlı uygulamalar ve kış turizmi coğrafi açıdan incelenerek tanıtılmaya çalışılmıştır.

1.1. TURİZM İLE TURİZM COĞRAFYASI KAVRAMI VE KAPSAMI

İnsan topluluklarının kültürel özellikleri ve yaşadıkları coğrafyaların özellikleri geçmişten beri merak konusu olmuş ve turizm kavramı önem kazanmıştır. İnsanların gezme ve keşfetme istekleri insanları turizme yönelttikçe beraberinde birçok turizm türünün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son yıllarda beşeri coğrafyayı ve fiziki coğrafyayı bir araya getiren turizm coğrafyası, beşeri coğrafya dalında karşımıza çıkmaya başlamıştır (Emekli, 2006). Turizm olayının daha geniş mekânlara yayılmaya başlaması (fiziki), gün geçtikçe daha geniş insan kitlesinin turizme katılması (beşeri) ve turizm sektörünün parasal olarak değerinin her yıl artması (ekonomik), coğrafyanın turizm alanına ilgisini de artırmıştır. Coğrafya kendi prensiplerine göre gelişen bu olayları inceler ve turizm olayına daha geniş ölçekte bakarak, doğal, beşeri ve ekonomik ortamın bütün hatlarıyla değerlendirilmesini sağlar (Kervankıran, 2013).

Doğal çevrenin bünyesinde var olan doğal çekicilikler, turizm kapsamında değerlendirilip pazarlanmaktadır. Bu bağlamda bu çekiciliklerin olduğu alanın özelliklerinin açıklanması, ekonomik bir önem barındırması, geçmişte toplumların ortaya koyduğu kültürel faktörlerin söz konusu alanda oluşumu ve alansal dağılışını sağlayan unsurların açıklanması gibi konularda turizm ile coğrafya birbirine bağlıdır. Ayrıca turizmin kaynaklarından biri olması ve sürdürülebilirlik bakımından önem taşıyan doğal ve kültürel faktörlerin yeryüzünde farklı alanlara dağılışı bu noktada coğrafyayı etkin kılmaktadır. Başka bir ifadeyle coğrafya, alanı ve alan üzerinde gerçekleşen doğal ve beşeri etkenleri inceleyip ortaya koyarken, turizm ise insanların alanda turistik faaliyetler

yapmasını sağlamaktadır (Deniz & Yıldırım Kalem, 2018). Buradan da anlaşılacağı üzere coğrafya, turizm ile bağlantılıdır ve turizm coğrafyası bu ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Turizmin birçok tanımı vardır. Turizm, doğası gereği üzerinde birçok bilimin çalıştığı bir uzmanlık alanıdır. Bunlardan biri de coğrafyadır. Ekonomi, işletme, tarih, arkeoloji, sanat tarihi, idari bilimler, pazarlama, antropoloji ve daha birçok bilim farklı yönleriyle turizm ile ilgilenirler. Bu çok bilimli, başka bir ifade ile multidisipliner yapısı turizmi diğer bilimlerden farklı ve özel kılar. Turizm üzerine inceleme ve araştırma yapan her bilim gibi coğrafya da kendi yaklaşımları ve bilimsel özelliklerini turizme yansıtır. Belki de diğer bilimlerin birçoğunun sahip olmadığı çok özel yönleri nedeniyle coğrafya turizm için vazgeçilmez bir bilim haline gelmiştir. Mekân, zaman, lokasyon (konum) ve insan gibi başlıca temalar üzerine yaptığı araştırma ve katkılar coğrafyayı özel kılan yanlarıdır (Doğanay & Zaman, 2001). Başka tanımlamalara göre ise turizm; çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan sonuçları olan geniş ve kapsamlı bir faaliyettir. Bu bakış açısı ile turizm sadece ekonomik olarak bulunan yeri refaha kavuşturacak pozitif bir olgu olmadığı gibi doğal çevre üzerinde olumsuz etkileri olabilen ve sosyo-kültürel açıdan sorunlar çıkarabilen bir faaliyet alanı olarak da tanımlanabilmektedir (Akıncı & Kasalak, 2016). Turizm keyif almak ve eğlenmek amacıyla insanların belirli bir miktar zamanlarını ve paralarını harcaması veya istirahat etmek, boş vakitlerini kendi isteklerine göre değerlendirme faaliyetidir. Fakat bunların tümü turizm kapsamına dâhil olmamakla beraber, turizmin içeriği ve farklı türleri vardır (Fidan & Nam, 2012). Turizmin farklı türlerinin olmasında; insanların bireyselleşmesi, refah düzeyinin artması, ulaşımın gelişmesi, kolaylaşması ve maddi imkânlarla uygun olması etkilidir (Güllü & Yaşar, 2019). Günümüzde daha çok alternatif turizm türlerinin yaygınlaşmasında çevresel bilincin artması ve turistlerin bu yönde tercihleri etkili olmuştur. Alternatif turizm genel anlamıyla çevreye karşı duyarlı turizmdir. En yaygın ve en çok talep edilen alternatif turizm türleri eğitici ve rekreasyonel olanlarıdır. Bu turizm türlerine örnek olarak; ekoturizm, agroturizm, ekstrem turizm ve macera turizmi verilebilir (Mehtiyeva & Sterne, 2017). Genellikle bu turizm türleri doğal ortamda yapılmaktadır.

Emekli'nin (2014) ifadesiyle turizm coğrafyası ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle alanın gezilecek yerleri ve alanın turistik çekicilikleri ile ilgili olmuştur. Fakat turizm coğrafyası, alanın gezilecek yerleri ve turistik çekicilik özelliklerinin yanı sıra alanın turistik bakımdan gelişimi ile ilgili konuları da ele almaktadır. Bir başka ifadeyle

turizm coğrafyası, turistlerin alanı tercih etme nedenlerini, turizmin olası etkilerini belirleme gibi pek çok faktörü incelemektedir. Nitekim coğrafya, insan ile mekân arasındaki ilişkiyi incelen bir bilimdir. Bu bağlamda alanın özelliklerinin yanı sıra gelen turistler ile alan arasındaki ilişkileri de açıklamayan çalışmaktadır.

Bugünü anlayıp geleceğe dair tahminlerin yürütülmesi, turizmden daha fazla yararlanmaya olanak sağlamaktadır. Bunun için de her geçen gün daha da ilerleyen turizmi ve ilerledikçe ortaya çıkan yeni turizm türlerinin detaylıca bilinmesi gerekmektedir (Kozak ve diğerleri, 2013).

Turizm işletmelerinin yeni turizm türlerini özümsemesi ve turistleri bilgilendirmesi, turistlerin turizmden daha fazla yararlanması açısından önem arz etmektedir. Turizmden daha fazla yararlanmak, turizm türü ile de ilgilidir. En fazla talep edilen turizm türlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması, turistlerin algıları üzerinde olumlu bir rol oynayacaktır. Turistlerin talepleri doğrultusunda yapılan turizm faaliyetleri turizm işletmelerinin de bu doğrultuda kararlar almalarına, plan ve programlar düzenlemelerine ve bünyelerinde bulunan turizm faaliyetlerinde değişiklik yapmalarına neden olmaktadır. Her geçen gün daha da gelişen ve şekillenen turizm, turizm işletmelerinin geliştirilmesi konusunda itici güç olarak karşılına çıkmaktadır. Bu değişim ve gelişime uyan turizm işletmeleri cazibe merkezi olma yolunda ilerlemektedirler.

1.2. YEŞİL TURİZM KAVRAMI VE KAPSAMI

Literatüre bakıldığında küreselleşme kapsamında sürdürülebilirlik günümüzde en çok üzerinde durulan kavramlardan birisidir. Bu açıdan sürdürülebilirlik kavramı, çoğu alanda kendini gösteren bir olgu haline gelmiştir. Bir gereklilik olarak ortaya çıkan bu kavramın yer aldığı tüm alanlardaki ortak özelliği geleceği düşünerek hareket etmek ve doğal kaynakların korunmasını sağlamaktır. Sürdürülebilirlik kavramı özellikle turizm için vazgeçilmez bir olgudur. Çünkü genel olarak çevre ile etkileşim halinde olan turizmde sürdürülebilirlik çevrenin ve doğal kaynakların korunması bakımından önem arz etmektedir (Yurtsal, 2019).

Günümüzde sanayileşmenin artması doğal kaynakları hızla tüketmektedir. Plansız olarak yapılan turizm faaliyetleri, su ve diğer doğal kaynakları kullanılamaz hale

getirmiştir. Bu ve bunun gibi sebeplerle doğal kaynaklara ve kültürel çevreye zarar vermeden yapılan, canlıları korumayı hedefleyen, gelecekteki kuşakların turizme kazandırılmasını amaçlayan ve uzun süreli olarak planlanan yeşil turizm anlayışı ortaya çıkmıştır (Yurtsal, 2019). Yeşil turizm anlayışının ortaya çıkmasında kitle turizminin sosyal, kültürel ve çevresel anlamda olumsuz etkilerini en aza indirmek temel etken olarak görülmektedir (Aslaner & Erol, 2017).

Yeşil turizmin günümüze kadar birçok tanımı yapılmıştır. Bir tanıma göre; özünde kaynakların kontrollü kullanılması ve korunması, yaşam kalitesinin artırılması ve geleceğe daha sağlıklı bir çevrede ulaşılmasını amaçlayan doğa dostu bir turizmdir (Seyhan & Yılmaz, 2010). Başka bir tanımlamaya göre ise; doğal kaynakların bilinçli olarak kullanılması, doğal süreçleri sürdürmeyi ve biyolojik çeşitliliği savunmayı temel hedefleri arasında olan bir turizmdir (Çelik & Üzümcü, 2020). Dünya Turizm Örgütü, yeşil turizmi “mevcut ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini tam olarak dikkate alan, ziyaretçilerin, endüstrinin, çevrenin ve ev sahibi toplulukların ihtiyaçlarına hitap eden turizm” olarak tanımlamaktadır. Turizm gelişiminin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel yönleri arasında uygun bir denge kuran yeşil turizm, biyolojik çeşitliliğin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Gelir, istihdam ve yerel ekosistemlerin korunmasına katkıda bulunurken gelecek nesiller için kullanılabilir olması için çevre ve yerel kültür üzerindeki etkisini en aza indirmeye çalışır. Bunu yaparak, yeşil turizm, turizmin biyolojik çeşitliliğin korunmasına ve dolayısıyla yoksulluğun azaltılmasına ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik ortak hedeflere ulaşılmasına olumlu katkısını en üst düzeye çıkarır (Uğuz & Çelik Uğuz, 2011).

Yeşil turizmin ihtiyaç haline gelmesindeki temel düşünce, turizmin kaynağını olan kültürel ve çevresel değerlerin uzun süre bozulmamasını ve meydana gelebilecek olumsuz etkileri en aza indirgeyecek biçimde kullanılmasını sağlamaktır (Kurak Açııcı ve diğerleri, 2017). Doğal ve kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında önem arz eden yeşil turizm, insanların tercihleri doğrultusunda günden güne gelişmektedir.

Yeşil turizmin literatürde farklı yazarlar tarafından önerilen çeşitli yeşil turizm ilkelerini özetleyerek, genelleştirilmiş yeşil turizm ilkeleri listesinin aşağıdaki gibi ilkeleri içerdiği sonucuna varılabilir (McCool ve Moisey, 2008; Wearing & Neil, 1999):

- Yeşil turizm, hem çevre hem de yerel halk üzerindeki istenmeyen etkileri en aza indirecek ve ev sahibi kültürlerle saygıyı en üst düzeye çıkaracak şekilde kaynak kullanımını sürdürmelidir.
- Turistler arasında ziyaret ettikleri alandaki doğal ve kültürel sistem hakkında farkındalık ve anlayış geliştirmelidir.
- Yerel topluluklara, geleneksel hane halkı ve iş yürütme yöntemlerini bozmadan, aksine onları destekleyip geliştirecek şekilde ekonomik ve diğer faydalar sağlamalıdır.
- Doğal ve kültürel ortamlarda her ikisine de uygun ahlaki ve etik davranışlar oluşturmalıdır.
- Yeşil turizm, organize turların yanı sıra bağımsız gezginleri de teşvik eder.
- Doğal kaynağa saygılı bir tutum sergilemeli ve uygun şekilde korunmasını sağlamalı, böylece talep odaklı değil, arz odaklı yönetim kurallarına uymalıdır.
- Doğal kaynağa, yerel halka ve iş dünyasına uzun vadeli çeşitli faydalar (koruma, bilimsel, sosyal, kültürel veya ekonomik) sağlamalıdır.
- Turizm etkilerini izlemeli, değerlendirmeli ve yönetmenin yanı sıra, meydana gelmeleri durumunda olumsuz etkileri azaltacak güvenilir çevresel sorumluluk yöntemleri geliştirmelidir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı gibi bu ilkeler, kitle turizminin doğal ve kültürel çevreler üzerindeki geleneksel olumsuz etkilerini önlemek için konulmuştur; bu nedenle yeşil turizm, daha sürdürülebilir bir turizm gelişimi çizgisi olarak görülmüştür (McCool & Moisey, 2008). Kitle turizmi ile alternatif turizm arasındaki farklara bakıldığında (Tablo 1.1) alternatif turizmin kitle turizmine göre daha fazla doğal ve kültürel değerlere önem verdiği görülmektedir. Bu durum doğal ve kültürel değerlerin geleceğe kalma konusunda alternatif turizmin rolünün daha fazla yaygınlaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Tablo 1.1. Kitle Turizmi ile Alternatif Turizm Arasındaki Farklar

Kitle Turizmi	Alternatif Turizm
Alanın alabildiği turist sayısının üzerinde turist vardır.	Alanın alabildiği kadar turist vardır.
Belirli bir zaman ve mekânda yoğunluk vardır.	Yoğunluğun olmaması amacıyla tüm yıla yayılması söz konusudur.

Tablo 1.1. (Devamı)

Denetim olmaksızın hızlı büyüme ve gelişme vardır.	Denetimli ve yavaş gelişme vardır.
Turizm işletmeleri büyük çaplıdır.	Turizm işletmeleri küçük çaplıdır.
Doğal olmayan bir turizm mimarisi söz konusudur.	Yerel mimariye dayalı turizm vardır.
Turistler ile yerel halkın ilişkisi azdır.	Turistler ile yerel halkın ilişkisi fazladır.
Yabancı turlarla gerçekleştirilir.	Uzman ve bağımsız turlarla gerçekleştirilir.
Turistik ürünlerin yapaylaşması ve özgünlüğünün kaybedilmesi vardır.	Turistik ürünlerin korunması ve özgünlüğü söz konusudur.
Yatırımlar ölçek ekonomilerine göre yapılmaktadır.	Yatırımlar yerel ekonomilere göre yapılmaktadır.
Doğal güzellikler ve kıyılar yoğunlukla ziyaret edilmektedir.	Yerel halkın faydası gözetilmektedir.

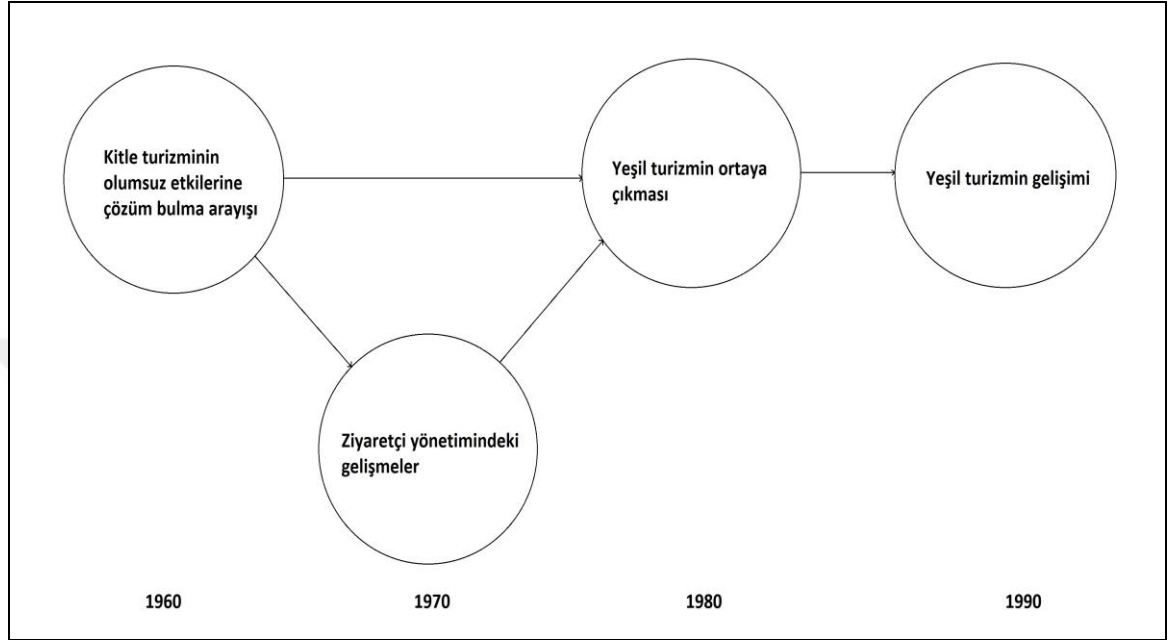
Kaynak: Ulusan, Y. (2009)'dan değiştirilerek hazırlanmıştır.

1.3. YEŞİL TURİZMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanlar öteden beri doğanın sınırsız bir kaynağa sahip olduğunu düşünmüş, bunun sonucunda da doğayı kirleterek tahrip etmiştir. Kişisel çıkarları doğrultusunda tahrip edilen çevre, daha sonra olumsuz etkileriyle cevap vermiştir. Özellikle turizm sektörünün doğaya dayalı olması nedeniyle diğer sektörlerle göre daha fazla etkilenmiştir. İnsan ve doğanın bu karşılıklı olumsuz etkileşimi sonucunda hem insan hem de doğa zarar görmüştür. Coğrafya biliminin karşılıklı ilgi ilkesiyle doğrudan ilişkisi olan bu olumsuz durum tekrardan irdelenmiştir.

Çevre sorunları insanoğlunu etkilediği için buna çözüm bulma arayışına girmişlerdir. Fakat çevre sorunları konusunda ilk resmi konferans olan Stockholm Konferansı'nın yapılmasına ve fazlaca uluslararası anlaşmalar imzalanmasına rağmen hala doğal çevrenin kirletilmesi, biyolojik türlerin azalması, küresel ısınma, ormanların tahribi gibi sorunlar artmaya devam etmektedir (Sipahi, 2010). Tüm bu sorunlara karşın sürdürülebilirlik kavramı, 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren birçok konuda önem kazanmaya başlamıştır. 21. yüzyılda ise daha fazla rağbet görmüştür (Aytuğ & Mikaelli, 2017). Sürdürülebilirlik kavramı her alanda olduğu gibi turizm sektöründe de yaygınlaşmıştır. Sürdürülebilirlik kapsamında ortaya çıkan yeşil turizmin gelişimi ve insanların bilinçlenmeleri yeşil turizm kapsamında geniş yelpazeye dayanan pek çok tanımlama yapılmasına neden olmuştur. Yapılan tanımlamaların temelinde geleceğe

kalma olgusu vardır. Turizm sektörünün diğer sektörlere oranla daha fazla bozucu unsur barındırdığı göz önüne alınırsa bu sektörün daha fazla yeşil turizme ihtiyacının olduğu söylenebilir. Nitekim turizmde yeşil olgusu, günümüzde oldukça yaygınlaşma eğilimi göstermiştir. Yeşil turizmin gelişimi Şekil 1.2’de verilmiştir.

Şekil 1.2. Yeşil Turizm Kavramının Kronolojik Gelişimi **Kaynak:** URL5

1.4. BAŞLICA YEŞİL TURİZM TÜRLERİ

Turizmin refah seviyesine sağladığı olumlu etkileriyle birlikte farklı kültürlerin birbirlerini tanıması, bireysel gelişim, boş zamanın iyi değerlendirilmesi, turistlerin çevreyi koruma konusunda bilinçlerinin artması, barışçıl bir ortam oluşturma, kültürel ve doğal varlıkların öneminin kavranması konusunda turistlere farkındalık oluşturma gibi özelliklere sahip bir sektör olduğu bilinmektedir. Turizm sektörünün değişen ve gelişen yapısıyla birlikte ve turistlerin talepleri doğrultusunda turizmde yeşil kavramı önem kazanmıştır (Yıldız & Özmenekşe, 2022).

Turistlerin bilinçlenmesi, çevreye duyarlılıklarının artması ve bu yönde eğilim göstermeleri yeşil turizm türlerinin gelişimi ve çeşitlenmesi konusunda önemli bir faktördür. Ayrıca turizm işletmelerinin de bu yönde gelişimi devam etmektedir. Sürdürülebilir doğal çevre ile turizm ilişkisi yeşil turizm, alternatif turizm gibi farklı isimlerle anılan bir turizm türü meydana getirmiştir. Yeşil turizmin birçok çeşidi vardır. Günümüzde geçmişe oranla çok daha fazla artan bu turizm çeşitliliği birçok alanda

yayılım göstermektedir. Kırsal turizm, kent turizmi, ekoturizm, sağlık turizmi, çiftlik turizmi, sorumlu turizm, gastronomi turizmi, gönüllü turizm, toplum temelli turizm, macera turizmi gibi farklı gruplara ayrılan çeşitliliği bulunmaktadır.

1.4.1. Kırsal Turizm

Şehirlerde yaşayan insanların, kırsal yerlere daha çok rekreasyonel amaçlı günübirlik veya ziyaretler amacıyla giderken, özellikle kırsal yaşayış biçimlerinin cazibesi, stres ve zorunluluk oluşturabilecek ortamların olmayışı ve bunlara karşın insanların kendilerini daha rahat ve özgür hissetmelerini sağlayan imkânların varlığı, kırsal alanlara yoğun ziyaretçi akınlarını da beraberinde getirerek kırsal turizm adında yeni bir turizm türü meydana gelmiştir (Soykan, 1999). Demircioğlu'nun (1993) kırsal turizm hakkında yaptığı bir tanımlamaya göre; turizmle birlikte insanların alternatifleri artmakta, inanç ve önyargıları değişebilmekte, değer ve tutumlarında yeni düşünceler ortaya çıkmaktadır. Böyle bir yaklaşımla, bir yeri ve o yerin insanlarını tanımanın özgün ve asıl yolu kırsal turizmdir.

İnsanların beklentileri doğrultusunda farklılık gösterebilen kırsal turizm faaliyetleri, kırsal turizmi çok yönlü bir turizm çeşidi yapmaktadır. Çünkü kırsal turizm bünyesinde agroturizm, macera turizmi, çiftlik turizmi gibi pek çok turizm türünü barındırması ve oldukça fazla olan faaliyet çeşitliliği kırsal turizm kapsamının belirlenmesini güçleştirmektedir. En genel tanımıyla kırsal turizm, kırsal sahalarda yapılan bir turizm türüdür (Yazgan & Kadanalı, 2012).

1992'de Palermo'da yapılan Kırsal Turizm Kollokyumu'nun kırsal yöreye ait yapmış oldukları saptamalar şöyledir; suyu bol olan, ulaşımı ucuz ve kolay olan, tarihsel değerleri olan, geleneksel bir mimariye sahip olan, spor yapmaya elverişli olan ve milli parklara yakın olan bir yörede kırsal turizm faaliyetleri gerçekleştirilebilmektedir (Demircioğlu, 1993).

Kırsal turizm hem olumlu hem de olumsuz yönleri ile bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Kırsal turizmin olumlu etkileri şöyle sıralanabilir; tarım yapanlara aynı zamanda turizmle de uğraşma fırsatı sunarak ek gelir sağlamaktadır ve yerel halkın refahını artırmaktadır (Küçükaltan & Ultanır, 2012). Kırsal turizmin olumlu etkileri yanında olumsuz etkileri de vardır. Bunlar; tarımla uğraşan insanların tamamen turizm

sektörüne geçmeleri tarım alanlarını azaltmaktadır ve aşırı kalabalık olması sonucu yörenin kendine özgü yapısı değişmektedir (Özdemir Yılmaz & Kafa Gürol, 2012). Yerel halkın tutumlarına göre olumlu ve olumsuz yönler farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin bir yörede kırsal turizm faaliyetleri yöreyi olumlu etkileyebilirken başka bir yörede olumsuz etkileyebilmektedir.

Kırsal turizm faaliyetleri ile birlikte yerel halk ve turistler arasında kültürel etkileşim olmaktadır. Kültürel etkileşim sonucu yerel halk ile turistlerin yeni kültürleri ve gelenekleri öğrenmeleri mümkün olabilmektedir. Ayrıca turistlerden elde edilen kazançla kırsal kalkınma olanağı bulunabilmektedir (Uçar ve diğerleri, 2012). Kırsal kalkınma sonucunda yörenin kırsal turizm değerleri daha da gelişmektedir. Sonuç olarak tüm bu özellikleriyle kırsal turizm, yeşil turizm kavramı ve kapsamı içerisinde oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Kırsal alanların doğayla iç içe bulunmaları ve belirtilen birtakım özelliklere sahip olmaları kırsal turizm potansiyeli bakımından çekicilikler sağlamakla birlikte yöreye çeşitli etkileri olmaktadır. Kırsal turizm tüm bu yönleriyle yeşil turizm ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

1.4.2. Kent Turizmi

Tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar kentler durmaksızın değişip gelişmiştir. Bunda insanların ihtiyaçları ve yaşayış tarzları etkili olmuştur. Kentlerin ticari merkezleri olması Sanayi Devrimi ile birlikte gerçekleşmiştir. Dünyada küreselleşme etkisi ile kentler daha fazla önem kazanmıştır (Keleş Eriçok, 2019). Nitekim kentlerin önem kazanması kent turizmi adında bir turizm türünü ortaya çıkarmıştır. Kent turizminin önem kazanmasında ulaşımın gelişmesi, kolaylaşması ve ucuzlaması ile beraber insanların refah düzeyinin artması, keşfetme ve merak eğiliminde olmaları, kısa süreli de olsa tatil yapma arzuları gibi faktörler etkilidir (Boz & Özkan, 2021).

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) tanımlamasına göre kent turizmi, birincil ekonomik faaliyetlere dayalı olmayan ve ikincil ekonomik faaliyetleri karakterize eden kentsel alanlarda yapılan bir turizm türüdür.

Kent turizmi, turizm bünyesinde en eski türlerden biri olmakla birlikte son yıllarda kendini daha yoğun olarak gösteren bir turizm faaliyetidir (İçellioğlu, 2014). Özellikle kısa süreli turizm faaliyetleri yapmak için yapılmaktadır. Kent turizminde genellikle 2

günlük tatiller yapılmakla beraber daha küçük kentlerde bu süre azalmaktadır (Ashworth & Page, 2011). Kentlerde bulunan sosyokültürel değerlerin korunmasına yönelik planlı bir şekilde gerçekleştirilen kent turizmi bu özelliğiyle yeşil turizm ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

1.4.3. Ekoturizm

Ekoturizm, yeşil turizm türlerinden biri olmakla beraber 1990'lı yıllardan itibaren doğal çevre üzerinde yapılan faaliyetlerin yanı sıra doğal çevreyi korumak, eğitim ve yerel halkın dâhil olması gibi özelliklerle ön plana çıkmıştır (Altanlar & Akıncı Kesim, 2009). Ancak ekoturizm zamanla sadece doğayı koruma ve kullanma bilinciyle değil sorumluluk içgüdüsüyle hareket etme, kitle turizminden uzak, doğal kaynaklar ve kırsal alan insanının sosyo-kültürel ve ekonomik çevre özelliklerini yerinde görme nedeniyle önem kazanmıştır (Kaymaz, 2018).

Kitle turizmine bir alternatif olarak ortaya çıkan ekoturizmin literatürde birçok tanımı mevcuttur. Bir tanımlamaya göre ekoturizm, genellikle küçük gruplar vasıtasıyla faaliyete geçirilen, çevre dostu, doğal alanlara karşı bilinçli ve yöre halkının refahını düşünen gezi veya konaklama biçiminde yapılan alternatif turizm türlerinden biridir (Şahin, 2009). Bu tanımlamadan yola çıkarak ekoturizmin çevre dostu bir turizm türü olduğu söylemek mümkündür.

Ekoturizmin temel hedefleri vardır. Bunlar; yerel halkın sosyal, kültürel ve ekonomik olarak gelişimini sağlayarak refah düzeylerini artırmak, kaynakları bilinçli bir şekilde kullanarak kaynak kaybını en aza indirmek, turistlere yöreyi tanııtma amaçlı faaliyetlerde bulunmak ve turizmin olumsuz etkilerini en aza indirerek sürdürülebilirliği sağlamaktır (Turoğlu & Özdemir, 2011). Bu temel hedeflere bağlı kalınarak bir alanın ekoturizm potansiyelini belirlemek mümkün olmaktadır. Yeşil turizm kapsamında ekoturizm, doğrudan çevreyi korumaya yönelik bir turizm türü olduğu için yeşil turizm ile ilişkisinin en fazla olduğu turizm türlerinden biridir.

1.4.4. Sağlık Turizmi

Turizm, geçmişte yeni yerler görmek ve keşfetmek amacıyla yapılmaktayken günümüzde bu amaçların yanında sağlık bulmak amacıyla da yapılmaktadır. Turistlerin

gidilen yerin sağlık alanındaki gelişmişliğinden yararlanması sağlık turizmi adında yeni bir alternatif turizm türü meydana getirmiştir (Yılmaz ve diğerleri, 2020). Literatüre bakıldığında tıpkı diğer yeşil turizm çeşitlerinde olduğu gibi sağlık turizminde de çeşitli tanımlamalar mevcuttur. Sağlık turizmi, Çetin'in (2011) ifadesiyle sağlığın korunması ve iyileştirilmesi maksadıyla insanların belli bir süre yer değiştirmelerine dayanan bir alternatif turizm çeşididir. Sağlık turizmi, insanların doğal kaynaklara dayalı turizm tesisine giderek kür uygulamaları, konaklama, dinlenme, beslenme ve eğlence gibi ihtiyaçlarını gidermeleri olarak tanımlanabilir.

Sağlık turizmi insanların sağlık bulma amaçlarının yanında daha sonra oluşabilecek hastalıkları engellemek, psikolojik denge bulmak ve bunları kültür gezileri kapsamında yapmak isteyenlerin yoğun olduğu bir alan haline gelmiştir (Ağaoğlu ve diğerleri, 2019). İnsanların yönelimleri doğrultusunda gelişen sağlık turizmi, ülkelerin de mevcut potansiyellerini kullanmalarını gerektirmiştir. Sağlık turizminin yeşil turizmle ilişkisi, doğal kaynakların korunması ve sağlık amaçlı kullanılmasına dayanmaktadır.

1.4.5. Çiftlik Turizmi

Turistlerin doğal yapısı bozulmamış kırsal yörelere ziyaretler yapması ve doğa ile baş başa kalmak istemeleri gayesiyle kırsal alanlardaki turizm faaliyetlerini tercih etmektedirler. Kırsal turizmle yakın ilişkisi bulunan çiftlik turizminin dünyada geniş uygulama alanları vardır. Çiftlik turizmi genel olarak kırsal kesimde yaşayan insanların kente göç etmelerini engellemek, kırsal alanlarda iş sorununu çözüme kavuşturmak, kırdaki yaşayan insanları refaha ulaştırabilecek faaliyetlerde bulunarak sürdürülebilirlik kapsamında doğal ve çevresel değerlerin muhafaza edilmesini sağlamaktır (Zengin & Savgın, 2016).

Çiftlik turizmi, kırsal turizm kapsamında ele alınan bir turizm çeşididir. Çiftlik işlerinin turizm faaliyetleri kapsamında yapılması temeline dayanır (Eröz & Bozkurt, 2015). Çiftlik turizmine katılan turistler belli bir zaman aralığında çiftçi gibi yaşamaktadır. Buradaki amaç turistleri çiftlik hayatına alıştırmaktır. 20. yüzyılda popülerliği artan çiftlik turizmi, sadece çiftlikten ibaret değildir. Ayrıca turistlere taze gıda maddelerinin verildiği konaklama, besin gibi temel gereksinimlerinin karşılandığı

ortam sunmaktadır (Uygur & Akdu, 2009). Bozulmayan ve korunan kırsal değerlerin turizme açılması yeşil turizm ile ilişkisinin olduğunu göstermektedir.

1.4.6. Sorumlu Turizm

Sorumlu turizm, turistleri doyuma ulaştıran, destinasyon alanını savunan ve geliştiren ve alandaki yerel halkın yarar sağladığı bir turizm türüdür. Adından da anlaşılacağı üzere sorumlu turizmde amaç turistlerin ve işletmelerin etkilerinin sorumluluğunu kendilerine yüklenmesidir (İşçi & Güzel, 2018).

Turistler ile yerel halk arasında iletişim kurarak aradaki bağı güçlendirmektedir. Bu durum turistlerin farklı bir deneyim kazanmasını sağlamaktadır. Ayrıca sorumlu turizm fiziksel engelli insanların da dâhil edilmesini sağlar. Sorumlu turizm doğaya, sosyokültürel değerlere vb. zarar vermeme açısından yeşil turizmle ilişkisinin olduğunu göstermektedir.

1.4.7. Gastronomi Turizmi

Gastronomi kavramı, yiyecek ve içeceklerin temizlik kuralları çerçevesinde göze ve damak tadına hitap etmesiyle sunulan yemek sanatıdır (Özdemir & Dülger Altınar, 2019). Gastronomi kavramının birçok farklı bilimle ilişkisinin olması, yemek olgusunda kapsam genişliği olmasına neden olmuştur. Yemek ile kültür kavramlarını bünyesinde barındıran gastronomi, gastronomi turizminin oluşmasına olanak sağlamıştır (Aksoy & Sezgi, 2015).

Gastronomi turizmi, turistlerin yeni yiyecekleri ve içecekleri tatmaları olarak tanımlanabilir. Teknolojinin gelişimiyle geleneksel gıdalara ulaşmak bir hayli zorlaşmıştır. Geleneksel değerlerin yok olmaya yüz tutması sürdürülebilirliğin olması gerekliliğine yol açmıştır. Çeşitli kültürlerin kendilerine özgü geleneksel değerleri küresel ölçekte önem kazanmaya başlamıştır. Bu bağlamda gastronomi turizminin etkisiyle kültürel değerler yaşatılmaya çalışılmıştır. Yani bir nevi sürdürülebilirlik sağlamıştır. Ülkelerin de kendilerine özgü kültürel değerleri yaşatmak istemleri gastronomi turizmine değer katmıştır (Küçükkömürler ve diğerleri, 2018). Geleneksel gıdaların korunması ve geleceğe kalması amaçlı gastronomi turizminin yeşil turizmle ilişkisi vardır.

1.4.8. Gönüllü Turizm

Gönüllülük insanlar ile kaynaşmaya ve toplumda var olan bir gereksinimi gidermeye yönelik faaliyetleri olan ve insanların sosyal ve bireysel gelişmelerine olanak sağlayan bir öğrenme sürecidir (Çalık, 2020). Gönüllülük faaliyetleri, gönüllü turizmden önce vardı. Gönüllü turizm ise çeşitli turizm kuruluşlarınca benimsenip ticarete dönüşmesi sonucu ortaya çıkmıştır (Sharpley, 2018).

Yeni bir yeşil turizm çeşidi olan gönüllü turizmin temelini hizmet oluşturmaktadır. Gönüllü turizmde amaç, turistlerin bir alanda turizm faaliyetlerine katılmalarının yanında ziyaret edilen alanda yerel halkın faydasını sağlayan aktivitelere katılmak oluşturmaktadır (Kozak & Türktarhan, 2012). Örneğin okuma ve yazma oranının düşük olduğu bir bölgede insanlara eğitim vermek, insanlara fayda sağlayan binaların yapımında görev üstlenmek, nesli tükenmekte olan hayvanları korumak, kadınlar için iş olanakları oluşturmak, sağlıkla ilgili bilgilendirme yapmak gibi insan hayatını olumlu etkileyecek birçok faaliyet gönüllü turizm kapsamındadır (Aslaner & Erol, 2017).

Gönüllü turizm genel olarak boş zamanları değerlendirme ve iş hayatından uzaklaşma gibi etkenlerin yanında bireyin ruhsal huzur bulması ve doyuma ulaşması amacıyla yapılmaktadır. Gönüllü turizm faaliyetleri bireysel olarak yapıldığında iki yıl, kurumların gerçekleştirdiği organizasyonlarda ise en fazla sekiz aylık bir süreyi kapsamaktadır (Collins ve diğerleri, 2001). Gönüllü turizmde doğal çevrenin korunmasına yönelik yapılan faaliyetlere katılan turistler ile yeşil turizmin ilişkisi olduğunu göstermektedir.

1.4.9. Toplum Temelli Turizm

Turizmin gelişmesinde yerel halkın turizme dâhil edilmemesi ve bu nedenle yerel halkın sosyal ve kültürel gelişimlerini sağlayamaması toplu turizmin en kritik konusu olmuştur. Faaliyete geçirilen birçok turizm türü yerel halkın onayı alınmadan yapılmış ve yerel halk bundan faydalanamamıştır (Shahmirzadi, 2012). Tüm bunlara karşılık toplum temelli turizm gelişmekte olan ülkelerde kitle turizminin yıkıcı etkilerine karşılık olarak ortaya çıkmıştır (López-Guzmán ve diğerleri, 2011). Bu turizm çeşidi yerel toplumların geleneklerini, kültürlerini, inançlarını, yemeklerini ve yaşam tarzlarını

deneyimlemek için yapılmaktadır. Toplum temelli turizm yerel toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik gelişimlerine katkı sağlamaktadır (URL6).

Toplum temelli turizm kırsal alanlarda yaşayan insanların turizm faaliyetleriyle ilgili kararlara dâhil edilmesini, turizmde rol almasını ve turizmden elde edilen kazançla yerel kültürel değerlerin gelişimini ve korunmasını amaçlamaktadır (Düşmezkalender & Yordam, 2019). Toplum temelli turizmde topluma bağlı turizm türünde bir anlayış vardır. Yani yapılan her turizm faaliyetiyle toplumun işbirliği içinde olmaları sağlanmaktadır. Doğal ve kültürel değerlerin korunmasına yönelik olarak gerçekleştirilen bu turizm türünün yeşil turizm ile doğrudan ilişkisi vardır.

1.4.10. Macera Turizmi

Macera turizmi, bireylerin arzularına göre birçok farklı aktivitelere katılarak anın tadını çıkarması olarak tanımlanabilir. Bir başka deyişle bireylerin bilinmeyen keşfetmek istemeleri, riskli ve adrenalin dolu etkinliklere katılmaları, sınırlarını zorlamak istemeleri gibi arzu ve istekleri karşılamaya yönelik bir alternatif turizm türüdür (Yıldız, 2021). Garda & Temizel'in (2016) ifadesiyle macera turizmi, turist ile çevrenin etkileşimi olan bir ortamda tehlike unsurları barındıran bir turizm çeşididir. Doğal çevre ile yakından bir etkileşimi olan macera turizminde risk faktörü önem taşımaktadır. Ayrıca bu turizm türünde turistlerin başına ne geleceği belirsizdir. Doğayı korumaya yönelik planlı bir şekilde yapılan bu turizm türünün yeşil turizm ile ilişkisi vardır.

1.5. YEŞİL TURİZM HEDEFLERİ

Yeşil turizm hedefleri her şeyden önce çevreye verilen zararın en aza indirilmesini ve ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Ancak çevrenin korunmasının yanı sıra yeşil turizmin sürdürülebilirlik kapsamında farklı hedefleri de vardır. Birleşmiş Milletler Çevre Programına (UNEP, 2005) ve Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütüne (UNWTO, 2005) göre yeşil turizm 12 hedefi vardır. Bu hedefler ziyaret edilen alanın doğal, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini geliştirmeye yöneliktir. Hedeflerin herhangi biri öncelik sıralaması anlamına gelmeyip her biri eşit ölçüde önem arz etmektedir. Hedeflerin çoğu ekonomik, çevresel ve sosyal konuların ve etkilerinin bir kombinasyonu ile ilgilidir (URL7):

1. Hedef: Ekonomik Uygulanabilirlik

Bu hedef turizm işletmelerine yöneliktir. Turizm işletmelerinin rekabet gücünü ve yaşayabilirliğini uzun vadede geliştirme amacı taşımaktadır. Turizm işletmelerinin sürdürülebilirliği kapsamında ele alınmaktadır. Bu hedeften de anlaşılacağı üzere turizm işletmeleri geleceğe kalmaları için sürdürülebilirlik kapsamında plan ve politikalar yapması gereklidir.

2. Hedef: Yerel Refah

Bu hedef turistlerin ziyaret ettiği alanın ekonomik refahına etkisine yöneliktir. Turistlerin harcamaları yerel refahın gelişiminde önemli bir faktördür. Bu bağlamda turistlerin ziyaret ettiği alanda yaptığı harcamaları en üst düzeye çıkarmaları amaçlanmaktadır. Böylece ziyaret edilen alanda ekonomik refah düzeyi artma eğilimi gösterecektir.

3. Hedef: İstihdam Kalitesi

Bu hedef ücret düzeyi, hizmet koşulları ve cinsiyet, ırk, engellilik veya başka şekillerde ayırım gözetmeksizin herkese erişilebilirlik dâhil olmak üzere turizm tarafından yaratılan ve desteklenen yerel işlerin sayısını ve kalitesini güçlendirmeye yönelik oluşturulmuştur.

4. Hedef: Sosyal Eşitlik

Yoksullara sunulan fırsatların, gelirlerin ve hizmetlerin iyileştirilmesi de dâhil olmak üzere, turizmden elde edilen ekonomik ve sosyal faydaların alıcı topluluk genelinde yaygın ve adil bir şekilde dağıtılmasını sağlamak amacı taşımaktadır. Bu hedefte insanların eşitliliği önem arz etmektedir.

5. Hedef: Ziyaretçinin Yerine Getirilmesi

Bu hedefte ziyaretçiler için cinsiyet, ırk, engellilik veya başka bir ayırım gözetmeksizin herkesin erişebileceği güvenli ve tatmin edici bir deneyim sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

6. Hedef: Yerel Kontrol

Diğer paydaşlarla istişarede bulunarak, bölgelerinde turizmin yönetimi ve gelecekteki gelişimi hakkında planlama ve karar verme süreçlerine yerel toplulukları

dahil etmek ve güçlendirmek. Bu hedef turizm paydaşlarının ortak kararlarına yönelik oluşturulmuştur. Beraber alınan kararlarda daha güvenilir ve tatmin edici bir turizm oluşturulması sağlanmaktadır.

7. Hedef: Toplum Sağlığı

Sosyal yapılar ve kaynaklara, olanaklara ve yaşam destek sistemlerine erişim dâhil olmak üzere yerel topluluklarda yaşam kalitesini korumak ve güçlendirmek, her türlü sosyal bozulma veya sömürüden kaçınmak amacıyla ortaya konulmuştur.

8. Hedef: Kültürel Zenginlik

Ev sahibi toplulukların tarihi mirasına, otantik kültürüne, geleneklerine ve farklılığına saygı duymak ve bunları geliştirmek amacı taşımaktadır. Bu hedef kitle turizminin yıkıcı etkilerine alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

9. Hedef: Fiziksel Bütünlük

Hem kentsel hem de kırsal peyzajların kalitesini korumak ve geliştirmek ve çevrenin fiziksel ve görsel olarak bozulmasını önlemek amacıyla ortaya konan bu hedef çevrenin görünüşüne yöneliktir.

10. Hedef: Biyolojik Çeşitlilik

Doğal alanların, habitatların ve yaban hayatının korunmasını desteklemek ve bunlara verilen zararı en aza indirmek amacı taşımaktadır. Hem turizm işletmelerinin hem de turistlerin bu hedef doğrultusunda davranması önem arz etmektedir.

11. Hedef: Kaynak Verimliliği

Turizm tesis ve hizmetlerinin geliştirilmesi ve işletilmesinde kıt ve yenilenemeyen kaynakların kullanımını en aza indirmek amacıyla oluşturulmuştur. Bu hedefte çevreye verilen zararlı kaynaklar yerine yenilenebilir kaynakların kullanılması önem arz etmektedir. Turizm işletmelerinin güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, dalga enerjisi, jeotermal enerji, hidrolik enerjisi, biyokütle enerjisi gibi yenilenebilir kaynakları kullanmasına yönelik hedeftir.

12. Hedef: Çevresel Sağlık

Turizm işletmeleri ve ziyaretçiler tarafından hava, su ve toprak kirliliğini ve atık oluşumunu en aza indirmek. Çevrenin korunmasına yönelik birtakım uygulamalar turizm

tesisleri bünyesinde mevcuttur. Turistlerin tutumları, bu uygulamaların geliştirilmesinde önemli bir faktördür.

Bu hedefler kitle turizmine alternatif olarak oluşturulmuştur. Turizm işletmelerinin bu hedeflere uymaları halinde geleceğe kalmaları mümkün olabilecektir. Aynı şekilde turistlerinde bu hedefler doğrultusunda bilinçlendirilmesi sürdürülebilirliği hızlandıracaktır. Yalnızca turizm işletmelerinin yapabileceği bir olgu olmayan sürdürülebilirlik, turistlerinde tutumlarıyla yakından ilgilidir. Ekoturist veya yeşil turist olarak adlandırılan bu topluluklar tüketim, tutum ve davranışlarıyla sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadırlar. Bu toplulukların çevre dostu uygulamaları desteklemeleri turizm tesislerinin de bu doğrultuda politikalar üretmesine sebebiyet verdiğinden sürdürülebilirlik birlikte yapılan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.6. YEŞİL TURİST KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Günümüz dünyasında yaşanan hızlı değişim ve gelişimler sonucunda tüketiciler bir yandan fırsatları değerlendirirken diğer yandan da geri dönüşümü oldukça zor olan kaynakları bilinçsizce tüketmektedir. Özellikle son yıllarda doğal çevrenin bozulması; hava kirliliği, küresel ısınma, ekolojik dengenin bozulması, farklı türlerdeki hastalıkların ortaya çıkması ve bunlara benzer birtakım olayları da beraberinde getirerek olumsuzluklara neden olmuştur (Çetin Gürkan ve diğerleri, 2015).

Yeşil turizmin eksik bir tanımı nedeniyle, yeşil turistlerin kim olduğunu tanımlamak zordur. Kuşkusuz yeşil turistler, yeşil turizmin tüketicileri olarak tanımlanmaktadır. Ancak daha kapsamlı bir tanım, turizm araştırmacıları arasında tartışma konusudur. Bu nedenle, bazı araştırmalar yeşil turistleri “bozulmamış doğal ortamlarda doğaya yönelik deneyimler olan belirli bir seyahat deneyimi ve varış yeri seçenler” olarak tanımlamaktadır (Eagles, 1992). Diğerleri, yeşil turistlerin yerel toplulukla da etkileşim kurması ve onlara fayda sağlaması gerektiğini belirtirken, bu bozulmamış doğal çevre ile çelişir.

Bazı araştırmalara göre yeşil turizm, doğal eğilimleri, tercihleri, inançları, diğer bir deyişle çevre yanlısı psikolojik yönelimleri nedeniyle tüm turizm türleri içinde yeşil turizmi tercih eden turizm tüketicileri olarak tanımlamak mümkündür (Perkins & Grace, 2009). Ayrıca başka bir tanım, yeşil turist olarak kabul edilmek için kişinin doğa

hakkındaki bilgisini genişletmeye olan ilgisinin ve destinasyon olarak kullandıkları çevrelerin sürdürülebilirliğine ve korunmasına kendini adanmasının önemine işaret etmektedir (Page & Dowling, 2002). Ancak daha kapsamlı bir tanım, turizm araştırmacıları arasında tartışma konusudur.

Yukarıdan da görüldüğü gibi, yeşil turistin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmamasına rağmen, mevcut tanımlar yeşil turizmin temel ilkelerine atıfta bulunmaktadır (örn. doğal ve kültürel çevre bilincini yaygınlaştırmalı, yerel halka fayda sağlamalı, korumayı desteklemeli vb.). Bu nedenle yeşil turistler, turu seçerken veya turlara katılırken yeşil turizm ilkeleri tarafından yönlendirilen turistler olarak tanımlanabilir. Yeşil turistin genel olarak özellikleri (Şekil 1.3) gösterilmiştir.

Şekil 1.3. Yeşil Turistin Özellikleri

1.7. ÇEVRESEL DUYARLILIK

Çevresel duyarlılık kavramı, 1960'lı yıllarda sanayileşmiş ülkelerde ortaya çıkmış ve çevrede meydana gelen bozulmalar ve bu bozulmaların etkilerinin artması sebebiyle dünyada önem kazanan konulardan biri olmuştur (Rubio, 1995). Çevresel duyarlılık, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin çevreye verdiği zararlara karşılık olarak doğup çevreyi ve ekosistemi koruma amacı taşımaktadır (Karakurt Tosun, 2009).

Çevre sorunlarına çözüm bulma arayışları 1972 yılında yapılan Stockholm Konferansı ile başlamış, 1987 yılında ise Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan Ortak Geleceğimiz adlı raporda ele alınan çevreyi koruma konuları, çevresel duyarlılıkla ilgili adımlar atılmasına olanak sağlamıştır (Nemli, 2001). Özellikle sanayileşme ile birlikte çevre kirliliğinin artması insanlar açısından ciddi bir sorun olmuştur. Çevresel duyarlılık son otuz yıldır kamuoyunun en fazla üzerinde durduğu konulardan biri olmuştur. Küresel ölçekte hükümetlerin, sivil toplum örgütlerinin ve bu konuyla ilgili diğer toplum kuruluşlarının baskıları sonucu çevrenin korunması konusunda düzeltmeler yapılmış ve işletmelerin faaliyetleri denetim altına alınmaya çalışılmıştır (Alınışık, 2009). Çevre sorunlarının azaltılmasında üreticilerin ve tüketicilerin ortak sorumlulukları vardır. Tüketicilerin çevre dostu ürünleri tercih etmeleri, üreticilerin de o yönde üretim yapmalarını sağlayacaktır. Çevreye karşı duyarsız olan bir toplumda tüketicilerin çevreye karşı değer yargılarının değişmesi zor olduğundan çevre sorunları artmaya devam edecektir (Yılmaz ve diğerleri, 2009).

1.8. ÇEVRE DOSTU UYGULAMALAR

Günümüzde turizm ile çevrenin etkileşimi sonucu meydana gelen çevre sorunları, turizmde yükselen değer olan sürdürülebilir turizm kavramını ön plana çıkarmaktadır (Kızılırmak, 2011). Özellikle gelişmiş ülkelerde tüketimde aşırılık ve kontrolsüzlük, enerji kaynaklarını ve hammadde kaynaklarını tüketmektedir. Bu bağlamda tüketimin çevreye verdiği olumsuz etkilere gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemlerden bir tanesi tüketici bilinçlendirmektir. Tüketicinin bilinçlendirilmesiyle ilgili yapılan çalışmalardan biri olan çevre dostu uygulamalar, tüketicinin aldığı üründe çevresel faktörleri göz önüne alır. Ürünün çevre dostu olup olmadığı ile ilgili bilgilenirken ürünü karşılaştırma olanağı bulur (Salur, 2014).

Çevre dostu uygulamalar, çevrenin sürdürülebilir olmasını sağlayan faktörlerden biridir. Çevreye zarar veren etkenleri en aza indirme ve kaldırma görevi üstlenirken, çevreyi koruma ve geliştirme görevi üstlenmektedir. Çevre dostu uygulamalar, küresel ölçekte çevrenin önemini benimseyen ülkelerde yaygındır. Bu ülkelerde çevre ile ilgili koruma ve geliştirme yapılırken insanları çevre konusunda da eğitmeyi ihmal etmemektedirler. Bazı çevre dostu uygulamalar Şekil 1.4’de gösterilmiştir.

Şekil 1.4. Çevre Dostu Uygulamalar

1.8.1. Mavi Bayrak Uygulaması

Mavi bayrak uygulaması, belirli Avrupa ülkelerinin önderliğinde belirli bölgelerde 1987’de uygulanmaya başlanmıştır. Uygulamanın başlatılmasından üç yıl sonra ise Finlandiya bu uygulamaya katılmıştır. Finlandiya’nın katılımı ile mavi bayrak uygulaması küresel ölçekte yayılmaya başlamıştır. Mavi bayrak uygulaması genel olarak denizlerin kirletilmemesini amaçlar ve bu konuyla ilgili halkı, kurum ve kuruluşları da bilinçlendirerek bu amaç çerçevesinde katkı sağlamalarını hedefler (İstanbullu & Erdönmez, 1995).

Mavi bayrak uygulamasında verilen ödülün önemi ve değeri her geçen gün biraz daha artmaktadır. Bunda ödülün uluslararası bir özelliğe sahip olması, uygulamanın diğer uluslararası çevre uygulamaları yanında yer alması ve bu uygulamanın kriterlerinin harfiyen yapılması vardır. Mavi bayrak uygulaması Türkiye’de ise 1993 yılından itibaren

uygulanmaktadır. Bu uygulama ile birlikte ülkemizde bulunan uluslararası marinaların daha fazla artması ve rekabet ortamı sağlanmaktadır. Mavi bayrak uygulamasında kriterler, her beş yılda bir Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (Foundation For Environmental Education) organizasyonunda olgunlaştırılıp FEE üyesi ülkeler ile birlikte Genel Kurul'da ortaya konur (URL8).

1.8.2. Beyaz Yıldız Projesi

Beyaz yıldız projesi, temelinde “doğal çevreyi korumak ve geliştirilmesine destek sağlamak” anlayışı ile TÜROFED (Türkiye Otelciler Federasyonu) tarafından başlatılmıştır. Çevre kirliliğinin küresel ölçekte ciddi sorunlara yol açmasını önlemek ve küresel ısınmanın verdiği çevresel zararları en aza indirmek amacıyla başlatılan bu proje “Beyaz Yıldız” ile simgelenmektedir (Kızılırmak, 2011). 2008’de başlatılan bu proje, sürdürülebilirlik kapsamında katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu proje dahilinde turizm işletmelerinin su, enerji ve katı atık yönetimini çevreye zarar vermeden yapmaları ve insanların da bu kapsamda bilinçlendirilmeleri bu projenin bir başka hedeflerindendir (Yıldız, 2012).

1.8.3. Çevreye Duyarlılık Kampanyası (Yeşil Yıldız)

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından elde edilen bilgilere göre, yeşil turizm bünyesinde çevreyi korumak, çevresel duyarlılığı geliştirmek, turizm tesislerinin çevre dostu bir tavır sergilemelerini sağlamak gibi amaçlarla 1993 yılından beri talep eden ve gerekli ölçütleri barındıran konaklama tesislerine Çevre Dostu Kuruluş Belgesi (Çam Simgesi) verilmektedir. Çevrenin, olumsuz etkilere daha az etkilenmesi ülkemizde her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda çevreye duyarlı konaklama tesisleri için uygulanan sınıflandırma formu güncelleştirilip geliştirilerek “Turizm İşletmesi Belgeli Konaklama Tesislerine Çevreye Duyarlı Konaklama Tesis Belgesi Verilmesine Dair 2008/3 no’lu Bildiri” ekinde, 22.09.2008 tarih ve 27005 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir”. Bu bildiri çevreye zarar veren faktörlerin kullanımının azaltılmasını, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasını, konaklama tesislerinin yatırım basamağından itibaren çevreye duyarlılık ile ilgili plan ve politika yapmalarını, konaklama tesislerinin çevre ile uyumunu, çevre üzerinde olumlu etkilerinin

olmasını, çevresel duyarlılık kapsamında bilinçlendirme yapmasını ve bu konuyla ilgili kurum ve kuruluşlarla birlikte çalışılmasını kapsamaktadır. Bildiride bulunan sınıflandırma formu bu kriterlere bağlı olarak konaklama tesislerine uygulanmaktadır (URL9).

1.8.4. Yeşil Anahtar Programı

1994 yılında Danimarka’da uygulanmaya başlanan yeşil anahtar programına, 1998 yılında Fransa’nın katılımıyla kamp alanları belgelendirilmiştir. 2002 yılında Uluslararası Çevre Eğitim Vakfı (Foundation For Environmental Education-FEE)’nin 5. Programı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de ise 2011 yılından itibaren Türkiye Çevre Eğitim Vakfı tarafından faaliyete geçirilmiştir. Yeşil Anahtar Programı temelde işletmelerin çevre dostu uygulamalarına teşvik amaçlı ortaya konulmuştur. Ayrıca yeşil anahtar kriterlerini yerine getiren işletmelere yeşil anahtar ödülü verilmektedir (URL10).

1.8.5. ISO 14001 Çevre Yönetim Standardı

ISO (Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu), ulusal ölçekte olan organizasyonların (ISO üyeleri) uluslararası kuruluşudur. ISO 14001 çevre yönetim standardı, çevreyi korumak ve çevreye duyulan ihtiyacı kontrollü ve denge içinde sağlamaya çalışmaktadır. Bu standart, çevre yönetiminde sürdürülebilirliği, çevre üzerinde olumsuz etkiye sahip olan faktörleri azaltarak çevreyi korumayı, çevreyi iyileştirmeyi ve çevre için yapılan planlamaların amaca ulaştırılmasını hedeflemektedir. ISO 14001 çevre yönetim standardında çevre yönetimi için PUKÖ (planla, uygula, kontrol et, önlem al) yöntemi kullanılır. Bu yöntem şöyledir:

- **Planla:** Çevre yönetimi için belirlenen politikalardan bağımsız olmayacak şekilde amaçların ve proseslerin oluşturulması
- **Uygula:** Proseslerin planlanmasından sonra uygulanması
- **Kontrol Et:** Amaçların ilerleme seviyesine göre ölçülüp raporlanması
- **Önlem Al:** Devamlı bir iyileştirilme ve düzeltme yapılması

Bu standart, diğer yönetim sistemlerine bağlı olmamakla birlikte kendi kriterlerini diğer yönetim sistemlerine entegre ederek birlikte çalışmayı kapsamaktadır. Birlikte çalışacağı kurum ve kuruluşların çevresel kaygıları ve çevreyi iyileştirmek gibi hedefleri

olmasına dikkat etmektedir. Kurum ve kuruluşların çevre üzerindeki hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmaktadır (URL11).

1.9. KIŞ TURİZMİ

Günümüzde turistler dinlenmek, gezmek, eğlenmek, stresten uzaklaşmak gibi pek çok nedenlerle diğer turizm türlerine katıldıkları gibi kış mevsiminde de kış turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar. Turizm alanında gelişmiş ülkeler, sosyal ve kültürel varlıklara dayalı turizm faaliyetlerinin yanı sıra turizm türlerini artırmak ve yıl boyunca turizmi devamlı kılmak amacı ile kış turizmine elverişli olan ülkeler de bundan faydalanma gayesi içinde olmuşlardır (Ülker, 1992). Bir alanın kış turizmi potansiyelinin var olduğunu gösteren en önemli faktörler; alanın karlı gün sayısı, karın kalitesi ve kayak için uygunluğu, karın kalitesi ile alt ve üst yapı imkânlarının yeterliliğidir (İncekara, 1998).

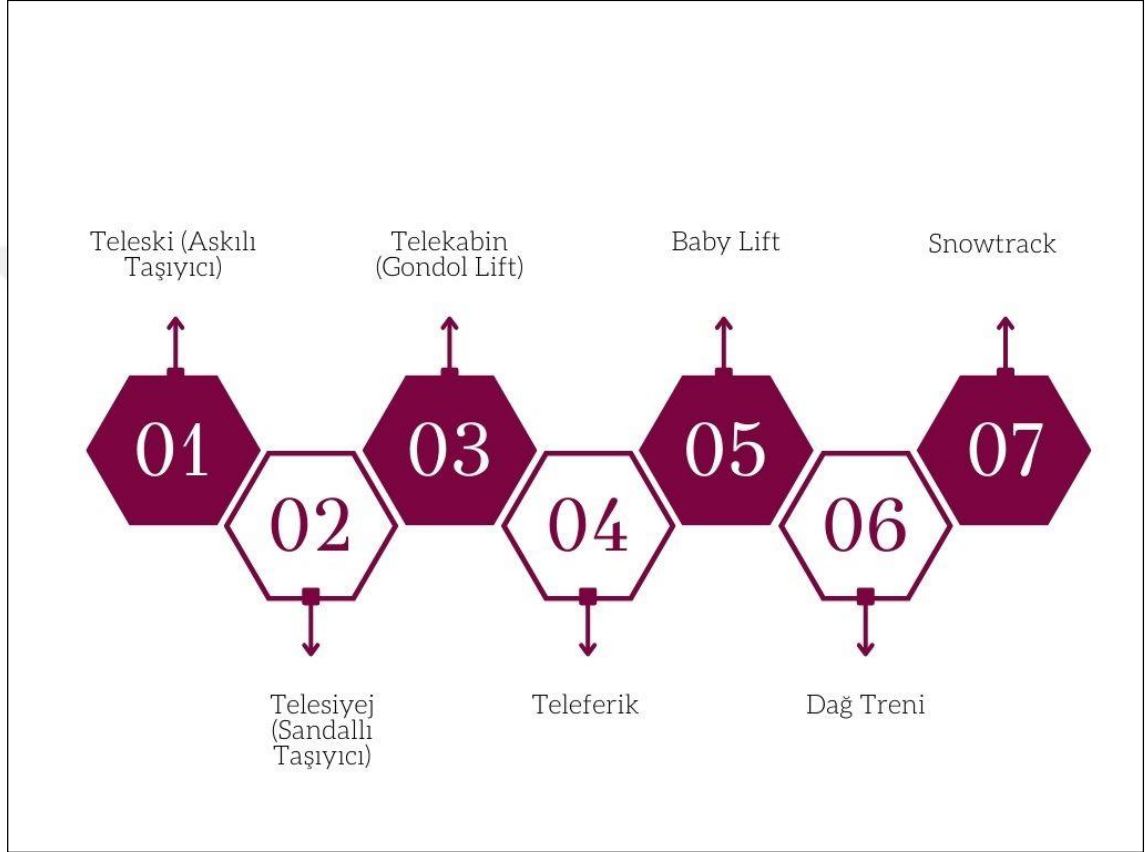
Kış turizmi, turizm türleri içinde en hızlı şekilde büyüyen alanlardan biridir (Evren & Kozak, 2019). Alternatif turizm kapsamında yer alan kış turizmi, ülkenin ekonomik refahına katkı sağlamak, bölgesel ve yerel ekonomiyi kalkındırmak ve sürdürülebilir gelişimi sağlamak için oldukça önemli bir turizm çeşididir (Bozdemir & Şengül, 2021). Turizmin her mevsim devamlı olarak yapılmasında kış turizmi oldukça önemli bir role sahiptir. Turizm işletmeleri alışagelen turizm faaliyetlerinin yanı sıra günümüzde kış turizmi, medikal turizm, yayla turizmi gibi pek çok turizm faaliyeti organize ederek turizm aktivitelerini çeşitlendirmektedir. Bu durum turizm işletmelerine zamansal açıdan avantaj sağlamaktadır (Çakmak & Yılmaz, 2018).

Kış turizmi tanımlamaları literatürde geniş bir yer tutmaktadır. Kış turizminin birbirine benzer tanımları nedeniyle bir tanım çatısı altında toplanıldığında; yeryüzü şekillerinin ve iklim koşullarının uygun olduğu yerlerde turizmi on iki aya yayma amacı ile yapılan, ekonomik kalkınmaya katkı sağlayan bir turizm türüdür. Bu tanımlamadan yola çıkarak kış turizminin her ülkede yapılamayacağını söylemek mümkündür.

Kış turizmi faaliyetlerinde ilk olarak akıllara kayak sporu gelmektedir. Kayak sporu, kış turizminin en önemli yapı taşlarından biridir. Bu sebeple belirli coğrafi şartları taşıyan yerler, kış turizminin gelişmeye açık olduğu yerlerdir (Altaş ve diğerleri, 2015).

1.9.1. Kış Turizmine İlişkin Kavramlar

Kış turizmiyle ilgili pek çok teknik kavram bulunmaktadır. Bunlardan kayak sporları, kayak malzemeleri, kayak teknikleri, kayak disiplinleri, buz sporları gibi kapsamlı ana başlıklar bazılarıdır. Bahsedilen kavramlar daha çok turistleri taşımaya yönelik mekanik tesislerdir (Şekil 1.5).

Şekil 1.5. Kış Turizmine İlişkin Kavramlar

1. Teleski (Askılı Taşıyıcı)

Kayak sahalarında yoğunlukla kullanılan mekanik tesislerin en önemlilerinden biri teleskidir (Ülker, 2006). Teleski, kısa mesafelerde kullanılmak üzere kayakçıları kayağa başladıkları noktaya ulaştıran temel altyapı araçlarındandır (Ceylan, 2009).

2. Telesiyej (Sandallı Taşıyıcı)

Hem kayaklı hem de kayaksız olarak insanları taşıyan telesiyej, motor gücüne bağlı olarak direkler yardımıyla halatlar üzerinde taşımacılık yapmaktadır. 3 veya 4 kişiyi aynı

anda taşıyabilme kapasitesine sahip sandalyeli tesislerdir. Çoğunlukla yükseklik farkı fazla olan yerlerde kurulmuştur (Mursalov, 2009).

3. *Telekabin (Gondol Lift)*

Kapalı kabin özelliğine sahip olan telekabin, engebeli alanlarda ve 3000 m'den fazla olan mesafelerde tercih edilmektedir. Mevsim fark etmeksizin her an kullanılabilen bir mekanik tesistir. 2 veya 4 kişilik taşıma kapasitesine sahiptir (Bozdemir, 2021).

4. *Teleferik*

Yaz ve kış mevsimlerinde kullanılabilen teleferik, 10-200 insanı taşıyabilme kapasitesine sahiptir. Ulaşımın zor veya kısıtlı olduğu alanlarda tercih edilen bu mekanik tesis, hızı ve yüksek taşıma kapasitesine sahip olması nedeniyle önem arz etmektedir (Mammadli, 2020).

5. *Baby Lift*

Baby lift, acemi seviyede kayak yapan insanların kullandığı bir mekanik tesistir. Uzunluğu 100-300 m arasındadır. Genellikle konaklama tesislerinin yakınlıklarına kurulmuştur (Naghipour, 2017).

6. *Dağ Treni*

Kış turizminin geliştiği yerlerde kullanılan bu mekanik tesis, engebenin az olduğu alanlarda toplu insan taşıma aracı olarak hizmet vermektedir. Ayrıca maliyeti yüksek bir mekanik tesistir (Aydın, 2016).

7. *Snowtrack*

Snowtrack, karların ezilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Pistlerde biriken karları ezerek kayak yapmaya elverişli hale getirmektedir. Günümüzde çoğu gelişmiş kayak merkezinde kullanılmaktadır (Mursalov, 2009).

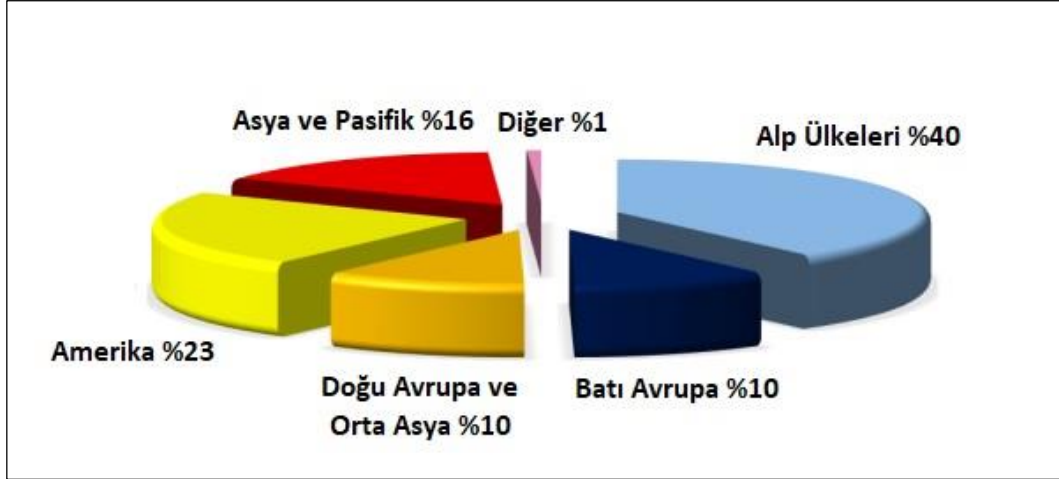
1.9.2. Dünya'da Kış Turizmi

Kış turizmi yapılması planlanan bir alanda, kış turizmi kriterlerine uygun özelliklerinin olması gerekmektedir. Bu kriterler eğim, kar kalitesi ve yüksekliktir. Ayrıca bu kriterlerin yanı sıra kayak, yürüyüş ve tırmanış gibi turizm faaliyetlerinin yapıldığı

alanlara da ihtiyaç vardır. Bu bağlamda kış turizm potansiyelinin varlığını gösteren bu kriterlerin uygunluğu önem arz etmektedir (Karaçor, 2021).

Küresel ölçekte kış turizmini geliştirme amaçlı yapılan çalışmalar ilk olarak Amerika, Kanada, Japonya ve Avrupa ülkelerinde yoğunlaşmıştır (Akat, 2000). Günümüzde ise kış turizminde gelişen ülkeler Amerika, Almanya, İsviçre, İtalya, İspanya, Fransa, Yugoslavya ve Romanya'dır. Ayrıca kış turizm potansiyelinin az olduğu komşumuz olan Yunanistan da bu konuda oldukça çok tanıtım ve yatırım yapmaktadır (Ülker, 1992).

Laurent Vanat'ın "2022 Kar ve Dağ Turizmi" raporuna göre günümüz dünyasında karla kaplı donanımlı açık hava kayak alanları sunan 68 ülke vardır. Bu ülkelerin 62'si Kuzey Yarımkürede yer alırken 6'sı Güney Yarımkürede yer almaktadır. Bu ülkeler birbirine zıt mevsimlerde kayak sezonu vardır. Kuzey Yarımkürede kış mevsiminde insanlar kayak yaparken Güney Yarımkürede insanlar denize girmektedir. Küresel ölçekte kayakçı ziyaretlerine bakıldığında zaman en fazla ziyaretçi alan ülke Alp ülkeleridir (Şekil 1.6). Alp ülkelerini takip eden ülke Amerika'da kış turizminde önemli bir pazara sahiptir.

Şekil 1.6. Dünya Çapında Kayakçı Ziyaretlerinin Dağılımı **Kaynak:** Laurent Vanat'ın "2022 Kar ve Dağ Turizmi" Raporu

Dünya çapındaki toplam kayakçı sayısı şu anda 135 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Kayakçı sayısının artmasında Doğu Avrupa ve Asya'daki kış turizm gelişimlerinin önemli bir rolü vardır. Bazı ülkelerde kayak alanları olmamasına rağmen

yurt dışın kayak yapan kayakçıları vardır. Örneğin 1 milyon giden kayakçıya sahip olan Hollanda'da durum böyledir (Vanat, 2022).

1.9.3. Türkiye’de Kış Turizmi ve Tarihsel Gelişimi

Türkiye, turizm potansiyeli bakımından zengin bir ülkedir. Türkiye’ye gelen çoğu turist deniz-kum-güneş olarak adlandırılan sahillerde tatillerini yapıp evlerine geri dönmektedirler. Ancak sadece yazın yapılan turizm faaliyetleri, Türkiye’nin turizm potansiyelinin en az düzeyde faydalanılmasında neden olmuştur. Mevcut turizm potansiyelinin daha fazla kullanılması için, alternatif turizm faaliyetlerinin harekete geçirilmesi mecburiyet olmuştur. Türkiye’nin sahip olduğu coğrafi şartlar, alternatif turizm türlerinden biri olan kış turizmine zemin hazırlamaktadır. Türkiye’nin yükseltisi ortalama 1100 m ve üzerindedir. Batıdan doğuya doğru yükselti farkı artmaktadır. Ayrıca batı kısımlarında doğudaki gibi yüksek dağlar da görülmektedir. Türkiye’nin en doğusunda ise 5137 m ile ülke sınırları içindeki en yüksek dağ olan Ağrı dağı bulunmaktadır. Tüm bunlar ülkemizin ne denli dağlık bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir (Somuncu, 2002). Bu nedenle hem yaz hem de kış mevsiminde turizmde sürdürülebilirliği sağlamak gerekmektedir. Turizm faaliyetlerini tüm yıla yayarak sürdürülebilirlik sağlanabilmektedir. Bu bağlamda kış turizmi önemli bir role sahiptir (Tür, 2018). Dağ turizmi ülkemizde yeni gelişen turizm türlerinden biridir. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Ülkemizde kayak faaliyetleri ilk olarak 1914’te Avrupalı kayakçıların Erzurum’da belirli sayıdaki askerin düşman askerinin gözetilmesi amacıyla eğitmesi sonucu olmuştur (Doğaner, 2001). 1925-1933 yıllarında yabancı öğretmenlerin Uludağ gezileri ülkemizde dağ turizminin başlangıcı olmuştur. Turizm amaçlı yapılan bu geziler daha sonra Erzurum, Kayseri, Ankara gibi dağ turizmine elverişli illerde yaşayan öğretmenlerin ve öğrencilerin ilgisini çekmeye başlamıştır. Devletin o yıllarda dağ sporları ve turizmine yönelik teşvikleri olurken daha sonraki yıllarda ülkemizde dağ sporları ve turizmini geliştirmeye yönelik şunlar olmuştur (Ülker, 1992):

- 1936 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurularak bünyesinde Dağcılık ve Kış Sporları Federasyonu yer almıştır.
- 1945 yılında Hakkâri (Cilo) dağlarında dağcılık faaliyetleri yapılmıştır.

- 1951 yılında Rize (Kaçkar) dağlarında bilim üzerine çalışmalar yapılmıştır.
- 1950-1960 yıllarında dağ turizmi bakımından uygun olan Erzurum, Kayseri, Manisa, Ankara gibi illerde dağcılık ve kış sporlarına yönelik kulüpler açılmıştır. Bu yıllarda yabancı kayakçıların sayısı artışa geçmiştir.
- 1960-1965 yıllarında Palandöken, Uludağ, Sarıkamış, Bitlis, Erciyes en önemli kayak merkezleri olmuştur. Bu merkezlere ilk kayak mekanik tesisleri kurulmuştur.
- 1970-1980 yıllarında ülkemizde dışa dönük dağ turizmi ile içe dönük kış turizmi gelişmeye başlamıştır. Kış turizmi konaklama tesislerinin ve turistik belgeli kış sporlarının yapılması planlanmıştır. Günümüzde ise kış turizmine uygun birçok ilde kış turizm merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler Avrupa standartlarına uygun hale getirilmeye çalışılmaktadır.

1.9.4. Türkiye’de Bulunan Önemli Kayak Merkezleri

Kış turizminin vazgeçilmez bir olgusu olan kayak merkezleri, kış turizm merkezlerinin ana yapılarından biridir. Harita 1.3’de gösterilen kayak merkezleri dışında başka kayak merkezleri de vardır. Bunlar Tablo 1.2’de gösterilmektedir.

Tablo 1.2. Türkiye’nin Kayak Merkezleri

Saklıkent Kayak Merkezi (Antalya)	Sarıkamış Kayak Merkezi (Kars)	Ergan Kayak Merkezi (Erzincan)
Davraz Kayak Merkezi (Isparta)	Hakkâri Kayak Merkezi	Gevaş Abalı Kayak Merkezi (Van)
Denizli Kayak Merkezi	Uludağ Kayak Merkezi (Bursa)	Yıldız Dağı Kayak Merkezi (Sivas)
Palandöken Kayak Merkezi (Erzurum)	Kartalkaya Kayak Merkezi (Bolu)	Akdağ Kayak Merkezi (Samsun)
Murat Dağı Kayak Merkezi (Kütahya)	Bozdağ Kayak Merkezi (İzmir)	Elmadağ Kayak Merkezi (Ankara)
Zigana Kayak Merkezi (Gümüşhane)	Konaklı Kayak Merkezi (Erzurum)	Hazarbaba Kayak Merkezi (Elazığ)
Nemrut Kayak Merkezi (Bitlis)	Mersivan Kayak Merkezi (Artvin)	Yıldıztepe Kayak Merkezi (Çankırı)
Salda Kayak Merkezi (Burdur)	Kop Dağı Kayak Merkezi (Bayburt)	Eren Dağı Kayak Merkezi (Muğla)

Tablo 1.2. (Devamı)

Çambaşı Kayak Merkezi (Ordu)	Hesarek Kayak Merkezi (Bingöl)	İlgaz Kayak Merkezi (Kastamonu)
Erciyes Kayak Merkezi (Kayseri)	Yalnızçam Kayak Merkezi (Ardahan)	Küpkıran Kayak Merkezi (Ağrı)
Kandilli Kayak Merkezi (Erzurum)	Yedikuyular Kayak Merkezi (Kahramanmaraş)	Yurduntepe Kayak Merkezi (Kastamonu)
Keltepe Kayak Merkezi (Karabük)	Ovacık Kayak Merkezi (Tunceli)	Güzeldağ Kayak Merkezi (Muş)
Bitlis Kayak Merkezi	Yolçatı Kayak Merkezi (Bingöl)	Ermenek Kayak Merkezi (Karaman)
Gerede Kayak Merkezi (Bolu)	Kartepe Kayak Merkezi (Kocaeli)	

Kaynak: URL12

Tablo 1.2’den de anlaşılacağı üzere kayak merkezleri hemen hemen Türkiye’nin her bölgesinde varlığı sürdürmektedir. Bu durum Türkiye’nin önemli bir kış turizm potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Kayak merkezleri yıl boyunca turizm faaliyetlerinin sürdürülmesinde önemli bir role sahiptir. Nitekim Türkiye’de bu potansiyeli kullanmak amacıyla kış turizmine elverişli alanları kullanmaktadır. Türkiye’nin faal kayak merkezleri Harita 1.3’de belirtilmiştir.

Harita 1.3. Türkiye’de Bulunan Faal Kayak Merkezleri

1.9.4.1. Palandöken Kayak Merkezi (Erzurum)

Erzurum il merkezinin 5 km güneyinde kalan bu merkez, 3185 m’lik bir zirveye sahiptir. Aynı zamanda çalışma alanını oluşturan bu merkezde Türkiye’nin en uzun pisti bulunmaktadır. 25788 m uzunluğa sahip bu pistle beraber toplam 24 pist vardır. Ayrıca bu kayak merkezi 2500 yatak hacmine sahiptir. 2011 yılında yapılan 2011 Üniversiteler Arası Kış Oyunları (Universiade) faaliyetleri öncesinde inşası yapılan kayakla atlama kuleleri hem Erzurum’un simgesi olmuş hem de Türkiye’de bir ilk olmuştur (Koşan & Türkmenadağ, 2018).

1.9.4.2. Konaklı Kayak Merkezi (Erzurum)

Konaklı Kayak Merkezi de Erzurum ilinin önemli kayak destinasyon alanlarından biridir. Bu kayak merkezi Palandöken ilçesinde yer alan Konaklı mahallesine bağlıdır. Erzurum il merkezine 20 km uzaklıkta bulunan bu kayak merkezi 3167 m yüksekliğe sahip olan Karakaya Tepesi’nin kuzey yamacına kurulmuştur. Konaklı Kayak Merkezinde uluslararası standartlarda kayakçılık seviyelerine göre farklı pistler bulunmaktadır. Bu kayak merkezindeki pistler 2315 m’den başlayarak 3143 m’de son bulmaktadır (Altaş ve diğerleri, 2015).

1.9.4.3. Uludağ Kayak Merkezi (Bursa)

Bursa il merkezinin güneybatısında kalan Uludağ Kayak Merkezi, Kuşaklıkaya ve Fantintepe adı verilen iki tepe üzerine kurulmuştur. Bu kayak merkezi şehir merkezine 36 km mesafede bulunmaktadır. Kayak pistleri 1800-2200 m arasında bulunmakla beraber zirvesi 2543 m’dir (URL13). Parçalı yer şekillerinin egemen olduğu Uludağ’ın 2543 m zirvesi ve etrafında bulunan sirk gölleri, kayak pistlerinin yaklaşık 5 km güneydoğusunda kalmaktadır. Uludağ Kayak Merkezi, kayak ve konaklama tesislerinin çeşitliliği bakımından Türkiye’nin en büyüğüdür (Demiroğlu, 2014).

1.9.4.4. Erciyes Kayak Merkezi (Kayseri)

Kayseri il merkezinin 25 km güneyinde kalan ve 3917 m yükseltiye sahip olan; üzerinde kayak faaliyetlerinin gerçekleştirildiği Erciyes dağı, 1989 yılında turizm sahası

olarak ilan edilmiştir. Erciyes Kayak Merkezinde farklı zorluk seviyelerine göre 34 adet pist ve 18 adet mekanik tesis vardır. Ayrıca bu kayak merkezinde 4 adet butik otel ile birlikte 600 yatak kapasitesi bulunmaktadır (Kaya, 2018).

1.9.4.5. Sarıkamış Kayak Merkezi (Kars)

Türkiye'deki kayak merkezlerinden en önemlileri arasında olan Kars Sarıkamış Cıbıltepe Kış Turizm Merkezi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum Kars Bölümü'nde Kars iline bağlı Sarıkamış ilçesinde bulunmaktadır. Yükseltisi 2634 m olan Cıbıltepe üzerinde kurulmuş olan kayak merkezinin oteller bölgesi ve mekanik tesislerin başlangıç bölgesi 2150 m yükseltide bulunmaktadır (Kayserili, 2020). Sarıkamış Kayak Merkezindeki pistlerin toplam uzunluğu 25 km'dir. Bu pistler 2 aşamalı olup, zirveden 1. aşamaya kadar 5 pist, 1. aşamadan aşağıya doğru ise 2 pist bulunmaktadır (URL14). Bu kayak merkezinde var olan uzun pistler, kaliteli konaklama tesisleri, doğal ortam özelliklerinden olan ve çığ gibi doğal afetlere karşı koruma görevi üstlenen sarıçam ormanları ve Alpelerin dışında yalnızca bu bölgede görülen kristal özellikteki kar varlığı ile kayakçılara hizmet vermektedir. Ayrıca bu kayak merkezinde kayak şampiyonası, off-road yarışları ve kış oyunları da düzenlenmektedir (Ercan, 2019).

1.9.4.6. Kartalkaya Kayak Merkezi (Bolu)

Köroğlu dağlarının kuzey yamaçlarına kurulan Kartalkaya Kayak Merkezi, Bolu şehir merkezinin güneydoğusunda bulunmaktadır. Bu kayak merkezi Şehir merkezine 38 km mesafede yer alıp Ankara ve İstanbul gibi iki büyük ile gününbirlik ulaşım sağlanabilmektedir. Kartalkaya Kayak Merkezi, 1780-2223 m yükselti kuşağında yer almaktadır. 4 ay boyunca kayak yapma imkânı vardır. Kar kalınlığı mevsiminde yaklaşık 2,5 m olmaktadır. Kayaklı koşu (Cross-Country), tur kayağı ve Alp kayağı için uygundur (Dudu, 2015).

1.9.4.7. Davraz Kayak Merkezi (Isparta)

Davraz Kayak Merkezi Ulparçukuru Tepesi'ne kurulmuştur. Ortalama 2000 m yükseltide bulunan bu kayak merkezinin kayak pistleri uzunluğu ise 8-10 km'dir. Kayak türlerinden olan Kuzey disiplini, Alp disiplini, tur kayağı ve snowboard bu kayak

merkezinde yapılan faaliyetlerdendir (URL15). Isparta'nın önemli kış destinasyonu olan Davraz Kayak Merkezi, Eğirdir ile Kovada Gölleri arasında Isparta'nın güneydoğusunda yer almaktadır. Isparta şehir merkezine yaklaşık 25 kilometre uzaklıkta bulunmaktadır. 1995 yılında “Kış Sporları Turizm Merkezi” olarak ilan edilmiştir (Gül ve diğerleri, 2016).

1.9.4.8. Zigana Kayak Merkezi (Gümüşhane)

Zigana Kayak Merkezi'nin kayak sezonu, aralık-nisan ayları arasında olmaktadır. 1900-2500 m yükselti kuşağı arasında olan kayak pistleri bulunmaktadır. Bu pistler zorluk seviyelerine göre orta ve zordur. Ayrıca bu kayak merkezinde 1 adet telesiyej ile 1 adet baby lift bulunmaktadır (URL16). Bu kayak merkezi, Gümüşhane il merkezine 70 km, Trabzon iline ise 120 km mesafede bulunan 2500 m yükseltiye sahip olan Zigana dağında yer almaktadır. (Yazıcı & Doğanay, 2000).

1.9.4.9. Bozdağ Kayak Merkezi (İzmir)

İzmir ilinde bulunan Bozdağ Kayak Merkezi, 1998 yılında hizmet vermeye başlamıştır. 15 bin kişilik hizmet kapasitesi olan bu kayak merkezinde kayak seviyelerine göre orta ve zor olmak üzere 3 adet kayak pisti bulunmaktadır. Ayrıca bu kayak merkezi 60 yatak kapasitesine sahiptir. Kayak dışında yamaç paraşütü, dağcılık, zirve yürüyüşü gibi faaliyetler düzenlenmektedir (URL17). Bozdağ 2420 m rakıma sahiptir ve Ege Bölgesinde İzmir, Aydın ve Muğla dâhil birçok kente hizmet etmektedir. Konumu itibari ile Ege Bölgesi'nde yer alan tek faal kayak merkezidir (Demir ve diğerleri, 2020).

1.9.4.10. Yıldız Dağı Kayak Merkezi (Sivas)

Yıldız Dağı Kayak Merkezi Sivas ilinde bulunmakla beraber 2010 yılında kış sporları turizm merkezi ilan edilmiştir. 4 mekanik tesis (1 teleski, 2 telesiyej, 1 babylift), 1700 yatak kapasiteli 4 turizm tesis alanı, 2 günübirlik tesis alanı, 2 resmi kurum alanının yanı sıra 2 park alanı, 1 sağlık tesisi, 1 kayak evi, 1 yönetim merkezi, karakol, ibadet alanı, spor salonu ve 350 araç ve 15 otobüslük park alanı bulunmaktadır. Ayrıca bu merkezde pist parametreleri, Uluslararası Kayak Federasyonu'nun (FIS) parametrelerine büyük oranda uygundur (Camcı ve diğerleri, 2015).

1.9.5. Diğer Kış Turizm Merkezleri

Kültür ve Turizm Bakanlığından elde edilen verilere göre, Türkiye’de 15.01.2023 tarihi ile toplam 29 adet kış turizm merkezi vardır. Bu merkezleri 9 tanesi faal durumdadır. Geriye kalan 20 adet kış turizm merkezi ise planlanma aşamasında ve faal durumda olmayanlardır. Türkiye’de bulunan bu kış turizm merkezlerinin mevcut yatak kapasitesi toplam 11459’dur. Mevcut mekanik tesis kapasitesi ise 105143’tür. Erzurum Palandöken Kış Turizm Merkezi, yatak kapasitesinin en fazla olduğu yerdir. Mevcut olan 2466 yatak kapasitesini 8850’ye çıkarma hedefi vardır. Ayrıca bu merkez, mekanik tesis taşıma kapasitesi ve uzunluğu ile de yine ilk sırada bulunmaktadır. Mekanik tesis adedinde ise Bursa Uludağ II. Gelişim Bölgesi ilk sırada yer almaktadır (Tablo 1.3).

Tablo 1.3. Türkiye Kış Turizm Merkezlerine İlişkin Mevcut Genel Bilgiler

No	TM / KTKGB	PLAN DURUMU		YATAK KAPASİTESİ		MEVCUT MEKANİK TESİSLER		
		ÇDP	NİP/ÜİP	Mevcut	Hedef	Adet	Kapasite (kişi/saat)	Uzunluk (m.)
1	Erzurum Palandöken KTKGB	VAR	VAR	2466	8850	19	24563	22018
2	Bursa Uludağ II. Gelişim Bölgesi KTKGB	VAR	VAR	2250	3500	22	15000	16145
3	Bolu Köroğlu Dağı KTKGB	VAR	VAR	1713	4000	14	10000	10380
4	Kayseri Erciyes KTKGB	VAR	VAR	1072	6000	13	19300	21832
5	Kastamonu Çankırı Ilgaz KTKGB	VAR	VAR	1217	1300	6	5639	5983
6	Kars Sarıkamış KTKGB	VAR	VAR	1013	12000	4	5348	6263
7	Kocaeli Kartepe KTKGB	VAR		800	1000	4	6400	3250
8	Isparta Davraz Dağı KTKGB	VAR	VAR	467	1600	4	3800	3621
9	Sivas Yıldız Dağı KTKGB	VAR	VAR	110	1600	3	3000	4547
10	Çankırı Ilgaz Kadınçayırı Yıldıztepe KTKGB		VAR	80	400	1	1200	1588
11	Ardahan Yalnızçam Uğurludağ KTKGB	VAR	VAR	74	4250	3	2800	5250
12	Bayburt Kop Dağı KTKGB	VAR	VAR	60	810	1	600	1220
13	Gümüşhane Zigana KTKGB	VAR	VAR	40	470	1	843	661
14	Erzincan Ergani Dağı KTKGB	VAR	VAR		8000	3	3450	6967
15	Denizli Tavas Bozdağ KTKGB	VAR	VAR		2250	3	2400	3822
16	Samsun Ladik Akdağ KTKGB		VAR		800	1	800	1360
17	Aksaray Hasan Dağı KTKGB	VAR	VAR	97	1235			
18	Mersin Tarsus Gülek Karboğazı KTKGB	VAR			8000			
19	Gümüşhane Çakırgöl KTKGB	VAR	VAR		5600			
20	Antalya Alanya Akdağ KTKGB	VAR	VAR		3000			
21	Muğla Eren Dağı KTKGB	VAR			1500			
22	Gümüşhane Süleymaniye KTKGB	VAR			1180			
23	Artvin Kafkasör KTKGB	VAR	VAR		2000			
24	Düzce Gölyaka Kardüz Yaylası KTKGB	VAR	VAR		380			
25	Malatya Hekimhan Yamadağı KTKGB	VAR						
26	Rize İkizdere Ovit Dağı KTKGB							
27	Antalya Akseki Göktepe KTKGB	VAR	VAR		450			
28	Bitlis Sapgözü Kış Sporları TM							
29	Konya Derbent Aladağ KTKGB	VAR						
	TOPLAM	25	21	11459	80175	102	105143	114907
	FAAL OLAN TURİZM MERKEZLERİMİZ (9ADET)							
	TAM ANLAMIYLA FAAL OLMAYAN MERKEZLERİMİZ (7 ADET)							

Kaynak: URL18

İKİNCİ BÖLÜM

YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ VE TURİZM İLİŞKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde yeşil konaklama tesislerinin genel yapısından bahsedilerek dünyadaki ve Türkiye’deki varlığından söz edilmiştir. Son olarak çalışma alanındaki yeşil konaklama tesislerine yönelik araştırmalar yapılmıştır.

2.1. YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİNİN ORTAYA ÇIKMA SEBEPLERİ

İşletmeler, rekabet ortamında birbirleriyle yarışmaktadırlar. Zamanla değişen ve farklılaşan tüketici taleplerini karşılayabilmek amacıyla ilerleyen işletmeler, ekonomik kaygı içinde kalmışlardır. Bunun sonucu olarak kaynakların hızla tüketilmesi ve çevrenin ciddi boyutlarda kirletilmesi olmuştur. Özellikle 60’lı yıllarda çevresel duyarlılık konusunda önem kazanan çevre dostu uygulamalar, 21. yüzyılda rekabet ortamında avantaj sağlamaktadır. Tüm bu gelişmeler işletmelerin çevre dostu olması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Aylan & Sezgin, 2016). Başka bir ifadeyle artan nüfus, sanayileşme, kentsel yapıların artışı vb. faktörler, çevrenin doğal yapısını bozarak birçok kirlilik türünü de beraberinde getirmiştir. Para hırsı, çevrenin korunması ve sürdürülmesinin önüne geçerek çevreye ciddi zararlar vermiştir. Daha sonra bozulan çevrenin olumsuz şartlarını göz önüne alan insanlar hem yaşayarak hem de çevreye duyarlılık konusunda yapılan uygulamalarla birlikte yavaş yavaş bilinçlenmeye başlamıştır. Çevre konusunda bilinçlenen insanlar, çevreye duyarlı ürün tercih etmeye başlamakla beraber işletmeler de bu amaçla kendilerini düzenlemiş ve insanların istekleri doğrultusunda ürünler sunmaya başlamışlardır.

Turizm tesislerinin çevre ile ilgili çalışmalarının artmasının genel nedenleri şöyledir (Ay & Ecevit, 2005):

- Çevresel duyarlılığın rekabet ortamında bir farklılık oluşturabileceği düşüncesi
- Çevreye verilen önem ile hedeflere kısa yoldan ulaşabilme arzusu
- Çevreye uyum konusunda kuralların olması
- Geri dönüşüm gibi faaliyetlerin maliyeti düşürmesi
- Atıkların azaltılması için iş birliğinin yapılması
- Çevreye verilen önemin olumlu sonuçları

2.2. YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİNİN GENEL YAPISI

Yeşil konaklama tesisi olarak isimlendirilen çevreye duyarlı ve sürdürülebilir turizme dayalı otelcilik anlayışı, doğal çevreye verilen zararın azaltılmasında yardımcı olmaktadır. Bu nedenle çevreye duyarlı konaklama tesislerinin önemi artmaktadır. Bunda rekabetçiliğin, sivil toplum kuruluşlarının, devlet politikalarının ve tüketici tutumlarının etkisi vardır (Atay & Dilek, 2013).

Günümüzde tüketicilerin çevreye karşı bilinçlerinin ve duyarlılıklarının artması, işletmelerinde bu yönde rekabet etmelerine yani yeşil olmalarına neden olmuştur. İşletmelerin yeşil olması sadece çevreye verilen zararın azaltılması olarak değil bunun yanında daha bütüncül bir yönetim sağlanması ve yeşil kavramının ön planda tutularak toplumun gereksinimlerinin karşılanması olarak etki sağlamaktadır. Küresel ölçekte yaşanan bu gelişmeler turistlerin çevreye duyarlılık algılarının gittikleri konaklama tesislerinde bir tercih olarak sunulmasına neden olmuştur. Yeşil otel su kullanımı, katı atık yönetimi, geri dönüşüm gibi faktörlerin çevreye zarar vermelerini en aza indiren ve bu faktörlerle ilgili plan ve politika üreten otellerdir (Hüseyinli & Küçükkancabaş Esen, 2018).

Konaklama tesislerinin “yeşil” özelliğini kazanabilmeleri üç aşamaya bağlıdır. Bu aşamalar tasarım, inşaat ve işletmedir. Konaklama tesisleri sürdürülebilirlik ilkelerine bağlı olarak bu aşamaları uyguladıkları takdirde “yeşil” özelliğini kazanmaları mümkün olmaktadır. Ayrıca konaklama tesisleri eco-lodge, sürdürülebilir turizm, yeşil otel veya kurumsal sorumluluk yaklaşımları kapsamında uygulamalar yaptığında da yeşil konaklama tesisi özelliğini kazanmaktadır (Vatan & Poyraz, 2016).

Yeşil konaklama tesislerinin Uluslararası Turizm Ortaklığı’na göre yapılması altı ana başlık altında incelenebilir (The International Tourism Partnership’in hazırlamış olduğu çalışmadan derlenmiştir, Aktaran Demirel, 2010):

1. Plan aşaması ve çerçevenin hazırlanması

- Yeşil konaklama tesisi anlayışının şirketlerce özümsemesini sağlamak
- Uluslararası uygulamaları uygulayabilen bir personelin çevre yönetimi müdürü olarak tayin etmek
- Konaklama tesisinin yeşil çalışma ekibini kurmak

- Turistlerin elektrik ve su kaynaklarını tüketme oranını ölçmek
- 2. *Çevresel duyarlılık kapsamında personelin bilinçlendirilmesi*
 - Personellerin yeşil konaklama tesisi konusunda eğitim almaları için ortam oluşturmak
 - Devamlı yapılan toplantılar ile personelde farkındalık oluşturmak
 - Personel motivasyonunu artırmak için ödül vermek
 - Düzenli eğitimlere devam etmek ve ilerleme sonuçlarını personelle paylaşmak
- 3. *Çevre yönetimi*
 - Konaklama tesisinin çevreye etkilerini belirleyerek en alternatif yönetim biçimini seçmek
 - Su ve enerji kaynaklarını kontrol altına almak ve devamlı kontrol etmek
 - Tüketimleri günlük, haftalık, aylık ve yıllık olarak takibini sağlamak
 - Konaklama tesisinin bulunduğu alanın kalitesini artırmak için diğer konaklama tesisleriyle iş birliği yapmak
 - Konaklama tesisinin çevre politikasının turistler tarafından benimsenmesini sağlamak
- 4. *Satın alma süreci*
 - Çevreye duyarlı ürünler almak
 - Ürünleri yerel satıcıdan temin etmek
 - Ürünleri satın alırken olabildiğince yerel ve mevsiminde olmasına dikkat etmek
 - Paketleme maliyetlerini azaltmak
 - Turistlere yasak olan ürünleri satmamak
- 5. *Yerel halkla işbirliği yapılması*
 - Konaklama tesisinin yaptığı aktivitelerden yerel halkın da yararlanmasını sağlamak
 - Yerel halkın pazarını tercih etmek
 - Yerel halka iş olanakları sağlamak
 - Yerel halkın refahını artırıcı projelere destek vermek
- 6. *Alanın korunması*
 - Doğal ve kültürel varlıkların korunmasına dair projelere katılmak
 - Yerel halkın özgün ürünlerini sergilemek

- Turistlere yerel halka uygun davranışlar içinde olmalarını söylemek
- Araç girmeyen alanlar oluşturmak
- Gürültüyü ve kirliliği azaltmak

2.3. YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİNİN YÖNETİMİ

Turizm faaliyetlerine katılan turistlerin sayısının geçmişten günümüze artması ve ekonomik kalkınmanın sağlanmasına olumlu etkiler yapması yanında doğal kaynakların bilinçsizce tüketimi ve çevrenin kirletilmesi turizmin olumsuz sonuçlarından sadece bazılarıdır. Turizmin bunun gibi olumsuz etkileri düşünüldüğünde çevreyi korumak adına adımlar atılması gerekmektedir. Bu noktada konaklama işletmelerin yeşil uygulamaları faaliyete geçirmeleri önem arz etmektedir (Düşmezkalender, 2020).

Dünya’da çevre kirliliğinin artması ve küresel ölçekte çevre ile ilgili düzenlemeler yapıp kirliliğin azaltılması, değişen iklim koşullarının çevreye karşı olumsuz etkileri gibi konularda plan ve politikalar oluşturulup yeşil yönetim anlayışı üzerinde durulmuştur (Dağdemir, 2003). Yeşil yönetim, işletmelerin doğaya zarar verilmeden yapılan faaliyetlerini ifade etmektedir. Bu yönetim anlayışı doğal çevrenin korunması ile ekonomik kalkınma arasında ilişki kurulup uygulanmasına dayanmaktadır. Yeşil yönetim anlayışı sürdürülebilir gelişmeden doğmuştur (Gökdeniz, 2017).

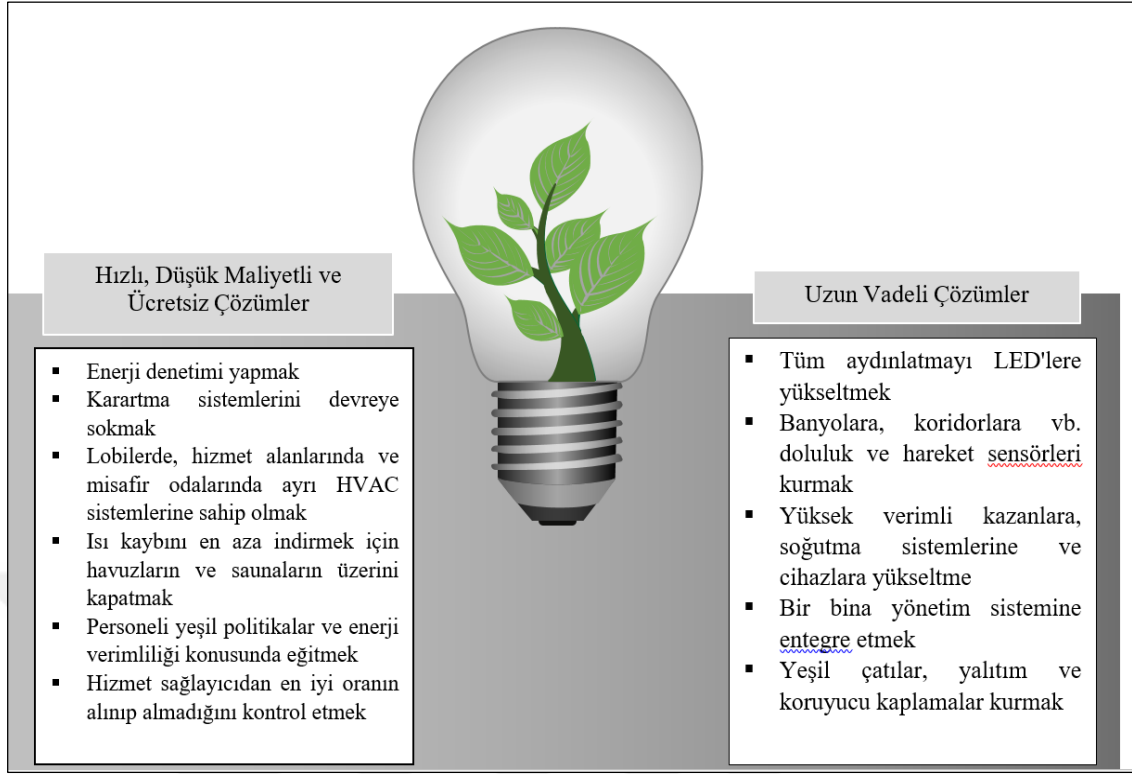
2.3.1. Su Kaynaklarının Kullanımı

Su, insanoğlunun varoluşundan beri temel ihtiyaçların en önemlisi olmuştur. Geçmişten beri insanlar suyu hem yaşamak hem de ekonomik faaliyetler yapmak için kullanmışlardır. Günümüzde suyun neredeyse her alanda kullanıldığını söylemek mümkündür. Bu alanlardan biri olan turizm sektöründe su çok fazla kullanılmaktadır. Ancak sonsuz bir kaynak olmaya su, zamanla tükenmektedir. Bu tükenişin önüne geçmek ve su kaynaklarını verimli bir şekilde kullanmak amacıyla turizm sektörü bünyesinde buluna çevreye duyarlı konaklama tesislerinde plan ve politikalar yapılmıştır. Global Stewards’ın hazırlamış olduğu bir çalışmaya göre yeşil konaklama tesislerinde su yönetimi şu şekilde olmalıdır:

- Su kullanımını azaltmak için, sulama, tuvalet sifonu veya yangın söndürme sistemleri gibi ihtiyaçlar için yağmur suyu hasadı, gri su sistemi ve/veya klima veya soğutucu yoğunlaşma suyu kullanılmalıdır.
- Bahçe alanlarında kuraklığa dayanıklı yerel bitkilere geçilmelidir.
- Düşük akışlı duş başlıkları (0,5 ila 2 gpm) ve lavabo havalandırıcıları (el ve yüz yıkama için 0,25 gpm ila 0,5 gpm ve bulaşık yıkama için 2,2 gpm) takılmalıdır.
- İşletme maliyetlerini, su ve enerjiyi azaltmak için bir ozonlu çamaşır yıkama sistemi kurulmalıdır.
- Düşük akışlı veya çift sifonlu tuvaletlere / pisuarlara (1,28 GPF veya daha az) geçin veya tuvalet deposu doldurma yönlendiricileri kurulmalıdır. Ayrıca, tuvalet kanatçıklarından gelen sızıntılara dikkat edilmelidir (1 numaralı sızıntı kaynağı - sızdıran veya uygun olmayan bir kanatçık günde 200 galon su israfına neden olabilir ve yılda yüzlerce dolara mal olabilir). Kanatçıklar tipik olarak 1-2 yıl içinde sızıntı yapmaya başlar, bu nedenle düzenli olarak sızıntı kontrolleri planlanmalıdır. Halka açık banyolarınıza, insanların sızıntıları nasıl bildireceklerini bilmelerini sağlayan bir işaret eklenmelidir.
- Tüm atık suyun yerinde veya belediye kanalizasyon sisteminde uygun şekilde arıtıldığından emin olunmalıdır (URL19).

2.3.2. Enerji Kaynaklarının Kullanımı

Bir web sitesinin hazırlamış olduğu bir çalışmaya göre yeşil konaklama tesislerinin enerji yönetiminde konaklama tesisleri, konukların deneyimini veya konforunu değiştirmeden enerji tüketimlerini kolayca %20 – 35 oranında azaltabilir. Konaklama tesisinde kullanılan enerji miktarı azaltılarak enerji faturaları düşürebilir, işletme maliyetleri düşürebilir ve karbon ayak izi azaltılabilir (URL20). Yeşil ve enerji açısından verimli teknolojiler, genel işletme maliyetlerini düşürerek kendi kendini finanse edebilir. Tasarruf edilen herhangi bir para daha sonra daha fazla yeşil girişim için otele yeniden yatırılabilir. Şekil 2.1’de enerji kullanımına yönelik çözümler verilmiştir.

Şekil 2.1. Enerji Kullanımı İçin Çözümler Kaynak: URL21

2.3.3. Katı Atık Yönetimi

Geçmişten günümüze nüfusun refah seviyesinin yükselmesine bağlı olarak satın alma gücünün artması ve teknolojiye ileriye ilerlemeler çerçevesinde atıklar artmaktadır. Atık artışı yeşil atık yönetimini zorunlu kılmaktadır. Atıkların herhangi bir şekilde geri dönüşüm uygulamaları yapmadan salınışı ciddi kaynak kayıplarına yol açmaktadır. Bu noktada yeşil atık yönetim anlayışı atıkların geri kazanımını ve doğal çevreye verilen zararı en aza indirme amacı taşımaktadır (URL22). Tablo 2.1 ve Tablo 2.2’de otellerden çıkan atık türleri gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Otellerden Çıkan Genel Atık Türleri

ATIK TİPİ	BİLEŞENLERİ	KAYNAĞI
Evsel Atıklar	Yiyecek / mutfak atığı, kullanılmış ve kirli kağıtlar, ambalajlar, plastik ambalajlar, kompozit ambalajlar	Otelin çeşitli bölümleri
Karton	Ambalaj	Otelin satın alma ve diğer bölümleri
Kâğıt	Basılmış dokümanlar, broşürler, menüler, haritalar, magazinler, gazeteler	Yönetim, resepsiyon, misafir odaları, restaurantlar

Tablo 2.1. (Devamı)

Plastik	Poşetler, şişeler, kişisel eşyalar	Mutfak, restaurantlar, barlar, misafir odaları, yönetim
Metal	Teneke kutular, kavanoz kapakları, soda kutuları, yiyecek konteynerleri, alüminyum ambalajlar	Mutfak, restaurantlar, barlar, misafir odaları
Cam	Şişeler, kavanozlar, içki şişeleri	Mutfak, restaurantlar, barlar, misafir odaları
Kumaş	Masa örtüleri, yatak çarşafı, peçeteler	Mutfak, restaurantlar, barlar, misafir odaları
Ahşap	Ahşap ambalaj parçaları	Satın alma bölümü
Organik Atık	Meyve ve sebze kabukları, çiçekler ve bitkiler, dallar, yapraklar, çimen	Mutfak, restaurantlar, barlar, misafir odaları, bahçeler

Kaynak: URL23**Tablo 2.2.** Otellerden Çıkan Tehlikeli Atık Türleri

ATIK TİPİ	KAYNAĞI
Kızartma Yağı	Mutfak, restaurantlar
Madeni Yağ	Bakım servisi
Boya ve Çözücü Artıkları	Bakım servisi
Alevlenebilir Malzeme (gaz, petrol vb.)	Mutfak, bahçe, bakım servisi
Gübre ve kimyasallar (insektisitler, fungusitler, herbisitler)	Bahçe
Temizleme Kimyasalları	Bakım servisi
Mürekkep Kartuşları	Yönetim
IT Diskleri ve CD'ler	Yönetim, misafir odaları
Piller	Bakım servisi, yönetim, misafir odaları
Temizleme kimyasalları ve kuru temizlemede kullanılan çözücüler	Çamaşır odası
Fluoresan Aydınlatmalar, Uzun Ömürlü Ampüller	Bakım servisi

Kaynak: URL23

Bir web sitesi tarafından hazırlanan bir çalışmaya göre yeşil konaklama tesislerinde katı atık miktarını azaltmak, her odadaki temizlik ürünleri için yeniden doldurulabilir dağıtıcılara geçmek gibi küçük şeyleri değiştirmekle başlar. Yemek servisinde tek kullanımlık tabaklar yerine porselen ve tabak takımları kullanmak sadece misafirperverlik tarzını yükseltmekle kalmaz, aynı zamanda israfı da azaltır. Şişelenmiş su satmak yerine her kata su filtrelerinin takılması ve banyolarda tuvalet kâğıdı dışındaki kâğıt ürünlerden kaçınılmalıdır. LED ampuller 10 kata kadar daha uzun süre dayandığından, normal ampuller yerine LED ampullerin kullanılması otomatik olarak daha az değiştirme anlamına gelir. İşletme alışkanlıklarını değiştirmenin yanı sıra, atıkların sınıflandırılması muhtemelen daha iyi atık yönetimine yönelik en önemli aşamadır. Geri dönüşüm ilkeleri, atığın en aza indirilmesi, yeniden kullanılabileceklerin yeniden kullanılması, yararlı malzemelerin geri kazanılması ve gerçek atığın bertaraf

edilmesi gibi önleyici tedbirlere dayanmaktadır. Konaklama işletmesi personeli, anlamsız kullanımı veya kaynakları azaltmak için uygulanan bir politika olarak tüm bu adımları öğrenmelidir. Atık sınıflandırması ve geri dönüşümüne yapılan her yatırım, uzun vadede faiziyle geri dönecektir. Yiyecek atığı, bir oteldeki en büyük atık akışı olduğundan, yiyecek kompostolarına yatırım yapılmalı ve yiyecek artıklarından kaynaklanan çöp kutusu atığını azaltılmalıdır. Öte yandan, konaklama tesisi işletmesi çok fazla katı atık üretiyorsa, bir atık sıkıştırıcı satın alınmalı ve daha küçük çöp kutuları kullanarak veya bunları haftada daha az kaldırarak çöp imhasını daha uygun maliyetli hale getirilmelidir. Pek çok işletme sahibi ve otel yöneticisi bunun farkında olmasa da, PET, kâğıt, alüminyum veya cam gibi belirli türdeki malzemelerin geri dönüştürülmesine ilişkin temel kurallara uyulması koşuluyla, oluşan atıkları kâr amacıyla satılabilir (URL24).

Konaklama işletmecileri ve otel yöneticileri tarafından alınan önlemler, çoğunlukla otel çalışanlarının belirli alışkanlıklarını değiştirmeye yöneliktir. Öte yandan, yeniden kullanılabilir bulaşıklar, daha verimli dağıtıcılar ve daha uzun ömürlü sarf malzemeleri gibi mikro yatırımlar, otellerin belirli hizmetleri sunma şeklini değiştirmektedir. Hatta bazı otel yöneticileri için atık bertarafı bir nüans olmaktan çıkıp bir fırsat haline gelmiştir. Bölgede talep gören geri dönüştürülebilir malzemeler hakkında biraz araştırma yapmaya yapılıp ve bunu gerçekleştirecek insan gücüne ve lojistiğe sahip olduğunda, atıktan bir miktar kazanç bile sağlanabilir.

Erzurum ilinin katı atık bakıldığı zaman Erzurum Büyük Şehir Belediyesi'nin 2008'de faaliyete geçirmiş olduğu katı atık depolama alanı, ülkemizin 12. Düzenli depolama tesisidir. Bu alanda metan gazından enerji edilmesi, atık ambalajların ayrıştırılması, tıbbi atıkların sterilizasyonu gibi işlemler kurulan tesisler tarafından yapılmaktadır. Erzurum ilinin metropol ilçeleri olan Aziziye, Palandöken ve Yakutiye'de katı atıklar düzenli olarak toplanmaktadır. Ayrıca çevre konusunda insanların bilinçlendirilmesi adına Erzurum Valiliği tarafından sıfır atık projesi hayata geçirilmiştir. Tüm bunlar diğer belediyelere örnek olması açısından önemlidir (Kızılkın & Kaymaz, 2022)

2.4. BAZI YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ SERTİFİKALARI

Geçmişte çevrenin önemi ve değeri pek bilinmemekle birlikte kişisel çıkar gibi nedenlerle çevreye oldukça fazla zarar verilmiştir. Çevrenin kendini yenileyebilme özelliği mevcuttur ancak gereğinden fazla zarar verilmesi çevreyi geri dönülemez bir kirlenmeye sokmuştur. Çevrenin bu olumsuz durumu zamanla hissedilmeye başlanmıştır. Pek çok olumsuz etkileriyle hissedilen bu durum, insanların artık çevreyi düzeltmelerine ve iyileştirmelerine neden olmuştur. Zaman içinde pek çok insan, kurum, kuruluş, sektör çevrenin korunması konusunda hemfikir olmuştur. Günümüzde çevrenin korunmasına yönelik atılan adımlardan birisi de eko-etiket, sertifika vs. olmuştur. Gıda, kozmetik, temizlik, tekstil, turizm gibi pek çok alanda kendini gösteren bu uygulamalar, çevrenin korunması adına önem arz etmektedir. Turizmde konaklama tesislerine yönelik sertifikalar ise Şekil 2.2’de belirtilmiştir.

Şekil 2.2. Bazı Yeşil Konaklama Tesisleri Sertifikaları

2.4.1. BIO Hotels

2001 yılında ortaya atılan bir fikrin uygulamaya geçirilmesi sonucu BIO Hotels doğmuştur. BIO Hotels günümüzde altı ülkede yaklaşık yetmiş otelle piyasadaki en sürdürülebilir otel birliğidir. BIO Hotels mümkün olan en düşük karbondioksit emisyonlarıyla hizmet vermektedir. Ayrıca sürdürülebilir bir gelecek için %100 doğal kozmetikler, sertifikalı organik kalite, doğal uyku konforu ve daha fazlası için otel endüstrisinde en üst seviyeyi sunmaktadır. BIO Hotels, yeşil turizmin mutlak öncüleridir ve piyasadaki en sürdürülebilir otel deneyimlerini sunmaktadır. Yöneticileri BIO Hotels'i "ilham veren değerler topluluğu" olarak tanıtmaktadır. BIO Hotels, ekolojik olarak sürekli gelişmektedir. 2023 yılına kadar ilk iklim pozitif otel birliği olmayı hedeflemektedir. Bu sertifikasyon, otellerdeki organik ve bölgesel ürünleri kapsamaktadır. BIO Hotels sertifikalı oteller sadece Bioland veya benzer eko-etiketlerin standartlarına uyan organik sertifikalı ürünleri kullanmaktadır (URL25).

Sürdürülebilirlik kapsamında ortaya atılan BIO Hotels fikri, zamanla gelişerek bugünkü halini almıştır. Ayrıca gelecek için sürdürülebilir planlar yapmaktadır. Bu sertifikasyona sahip oteller de sürdürülebilirlik kapsamında her geçen gün daha ileri adım atmaktadırlar.

2.4.2. ECO certification

ECO sertifikası, Malta Adaları'ndaki otellerin ve çiftlik evlerinin çevresel, sosyoekonomik ve kültürel sürdürülebilirliğini sağlamak için ulusal bir programdır ve Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi tarafından kriterlerini tam olarak yansıttığı kabul edilmiştir. Program 2002 yılında Malta Turizm Otoritesi tarafından başlatılmıştır. Kriterler 2008, 2012 ve 2019 yıllarında tekrar güncellenmiştir. GSTC (Küresel Sürdürülebilir Turizm Konseyi) güncellenmiş kriterleri tam olarak tanımıştır, yani yeni sürdürülebilir turizm kriterleri Konseyin teknik uzmanları ve Akreditasyon Paneli tarafından gözden geçirilmiş ve sürdürülebilir turizm için GSTC kriterlerine eşdeğer kabul edilmiştir. Bu sertifikaya katılmak için, otellerin çevresel performanslarını iyileştirmeyi ve çalışanlar arasında çevre bilincini arttırmayı amaçlayan bir dizi kritere uymaları gerekir. Kriterlerin kapsadığı başlıca alanlar şunlardır: çevre yönetimi, atık yönetimi, tedarik, enerji, su, hava kalitesi, gürültü, bina ve yeşil alanlar, yerel kültür ve

bilginin yayılması (URL26). Bu kriterlere uyan oteller, ECO certification almaya hak kazanmaktadır.

2.4.3. Green Tourism Business Scheme

Green Tourism Business Scheme, 2400'den fazla üyesi ile İngiltere ve İrlanda için ulusal sürdürülebilir turizm sertifikasyon programıdır. Ulusal turizm acenteleri tarafından onaylanan tek ulusal sertifikasyon programıdır. Yeşil Turizm'e katılmayı tercih eden işletmeler, nitelikli bir derecelendirme danışmanı tarafından, enerji ve su verimliliği, atık yönetimi, satın alma, seyahat, biyolojik çeşitlilik ve daha fazlası dahil olmak üzere bir dizi alanı kapsayan titiz bir 145 kriter setine göre değerlendirilir. Gerekli standardı karşılayan işletmeler, başarı seviyelerine göre Bronz, Gümüş veya Altın ödül alırlar. Her iki yılda bir yeniden derecelendirilirler. Mevcut üye ağı, konaklama sağlayıcıları, ziyaretçi cazibe merkezleri, etkinlik sağlayıcıları, konferans ve etkinlik mekanları, şirket ofisleri ve diğerleri dahil olmak üzere çok çeşitli iş türlerinden oluşmaktadır (URL27).

2.4.4. Legambiente Turismo

Her türlü turistik konaklama işletmesi için İtalya için eko-turizm etiketidir. 1997'den beri Legambiente Turismo, turizm işletmelerinin destinasyondaki turistik etkileri azaltmalarına ve tatilcilerde farkındalık yaratmalarına yardımcı olurken, kaliteyi ve konforu artırarak yerel işletmeleri ve turistleri daha sürdürülebilir seçimlere dahil etmek için çalışmaktadır. Ekoetiket, atıkları en aza indirerek, geri dönüştürerek, daha az su ve enerji kullanarak, yumuşak hareketlilik uygulamalarını, sağlıklı gıdaları ve tipik yerel ürün ve ürünleri teşvik ederek, yerel doğa ve kültür mirasını teşvik ederek turizm hizmetlerinde çevre yönetimini iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu hedefler bir Decalogue'da listelenmiştir ve yerel paydaşlarla kararlaştırılan yeterli kriterler ve önlemlerle uygulanmaktadır. Üyelik bireysel olsa da, genellikle işletmeler yerel bir anlaşma kapsamında hedef tabanlı gruplar olarak katılır. Ortaklar (iş birlikleri, turizm kurulları) ve yerel yönetimler (belediyeler, parklar), işletmelere destek ve sürdürülebilirliğe yönelik gerekli hizmetleri (örneğin atık toplama, mobilite politikaları vb.) sağlayarak Legambiente Turismo ile işbirliği yapmaktadır. Bu, kriterlerin uygulanmasına yardımcı olur ve iletişimi güçlendirir. Legambiente Turismo, programın

katılımcı işletmelere ve halka karşı güvenilirliğini korumak için kriterlere güvenilirlik, standart izleme ve yıllık yerinde denetim sağlar (URL28).

2.4.5. Viabono

Almanya'daki konaklama tesisleri, destinasyonlar ve diğer turizm şirketlerine verilen bir etiket olan Viabono'nun "doğa yararı" için ön şartı, çevre ve doğanın el değmemiş olarak kalması ve turizm ürünlerinin yüksek kaliteli olmasıdır. Viabono sertifikasyonunun bir parçası olarak, nihai enerji, CO₂, su ve artık atık alanlarında şirkete özgü kilit rakamlar belirlenir. Bu, uygulamaya yönelik, yalın ve dijitalleştirilmiş bir anketin yanı sıra ilgili (muhasabe) belgeler aracılığıyla yapılır. Belirlenen kilit rakamlar daha sonra karşılaştırılabilir şirketlerinkilerle ilişkili olarak belirlenir (kıyaslama). Başarılı bir sertifikasyon için, karşılaştırmalı rakamların altına düşmek zorunludur. Ayrıca, bölgesel kökenli gıdaların satın alınması ve adil ticaret bir ön koşuldur. Başarılı Viabono sertifikasyonu üzerine, katılımcı şirketler bir sertifika alırlar, tüketimlerinin kilit rakamlarda değerlendirilmesi (şu anda otel, gastronomi, gençlik konaklama ve tatil daireleri/evleri sektörleri için mevcuttur) ve kişisel sürdürülebilirlik etiketi (şu anda otel, gastronomi ve kamp alanı sektörleri için mevcuttur) (URL29).

2.5. DÜNYADA YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ

Küresel ölçekte son yıllarda çevre ile ilgili çalışmalar artmıştır. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde Kyoto Protokolü imzalanmıştır. Kyoto Protokolünü imzalayan ülkeler atmosfer için tehdit oluşturabilecek gazların azaltılmasıyla ilgili çalışmalar yapmıştır. 1997 yılında imzalanan bu protokolde atmosferin 1990 yılı atmosfer sağlığı düzeyine düşürülmesi gerektiğini anlatmaktadır. Kyoto Protokolünü günümüzde 160 ülke imzalamıştır (Arısoy, 2014).

Çevreyi korumaya yönelik faaliyetler, her sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de kendini göstermektedir. Özellikle turizm sektöründe önemli bir payı olan konaklama tesislerine yönelik yapılmakta olan çevresel duyarlılık uygulamaları, küresel ölçekte önemli bir yayılım alanı vardır. Bir kısım ülkeler konaklama tesislerinde ulusal sertifika ve yönetmeliğe dayalı bir çevreyi koruma politikası izlerken, bir kısım ülkeler ise

uluslararası sertifika ve yönetmeliğe göre çevresel duyarlılık uygulamaları gerçekleştirmektedirler.

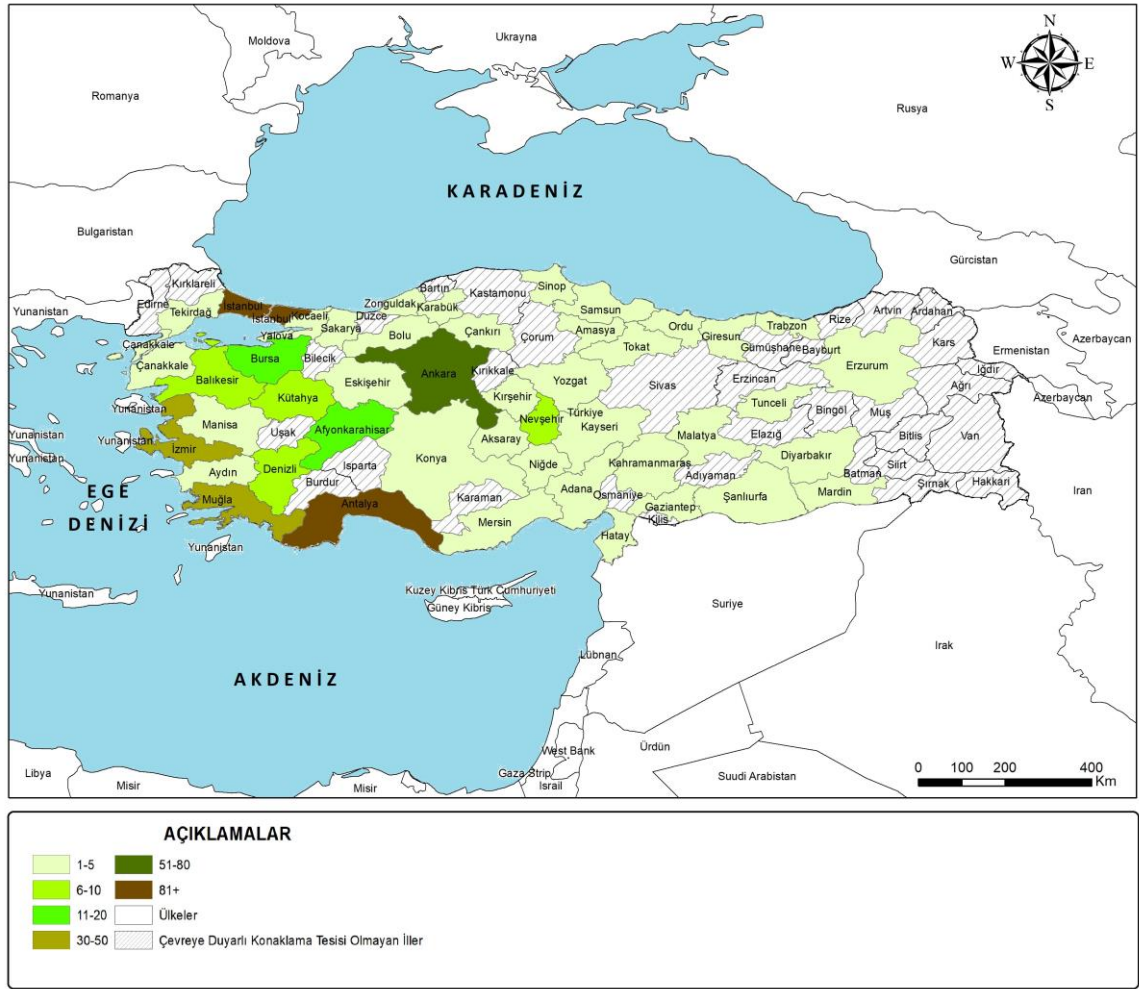
Dünyada çevreye duyarlı konaklama tesislerinin sınıflandırılmasında “Eco Hotels of the World” adında bir organizasyon tarafından geliştirilen yıldızlama sistemi, konaklama tesislerinin çevresel duyarlılığına göre birden beşe kadar yıldız vermektedir. Bu yıldızlama sistemi konaklama tesislerinde su kullanımı, enerji kullanımı, atık yönetimi, çevreyi koruma gibi kategorilerin uygulanmasına dayanmaktadır. Yeşil yıldızla sahip olmak isteyen konaklama tesisleri, başvurularının incelenmesi neticesinde yeşil yıldız almaktadır (Kutluay Tutar, 2015).

2.6. TÜRKİYE’DE YEŞİL KONAKLAMA TESİSLERİ

Türkiye genelinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığından elde edilen verilere göre 2022 yılı itibarıyla toplam 712 tane çevreye duyarlı konaklama tesisi bulunmaktadır. İstanbul 223 tane çevreye duyarlı konaklama tesisi ile ilk sırayı almaktadır. Ardından 207 tane çevreye duyarlı konaklama tesisi ile Antalya gelmektedir. Başkent Ankara’da ise 71 tane çevreye duyarlı konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu illeri sırasıyla Muğla ve İzmir takip etmektedir. Bu haritadan da anlaşılacağı üzere batı illerinde doğu illerine kıyasla çok daha fazla çevreye duyarlı konaklama tesisleri vardır. İlk sırada İstanbul ilinin ve ikinci sırada Antalya ilinin olmasında bu illerin turizmde gelişmiş olmaları önem arz etmektedir. Haritaya bakıldığında daha çok Doğu Bölgesinde 14 ilden yalnızca 2 ilde (Erzurum ve Tunceli) çevreye duyarlı konaklama tesisinin olduğu görülmektedir. Bu durum da batı illerinde ki konaklama tesislerinin doğu illerine kıyasla daha fazla çevresel duyarlılık bilincinde olmalarını ve bu uygulamalara daha fazla özen göstermeleri ile açıklanmaktadır.

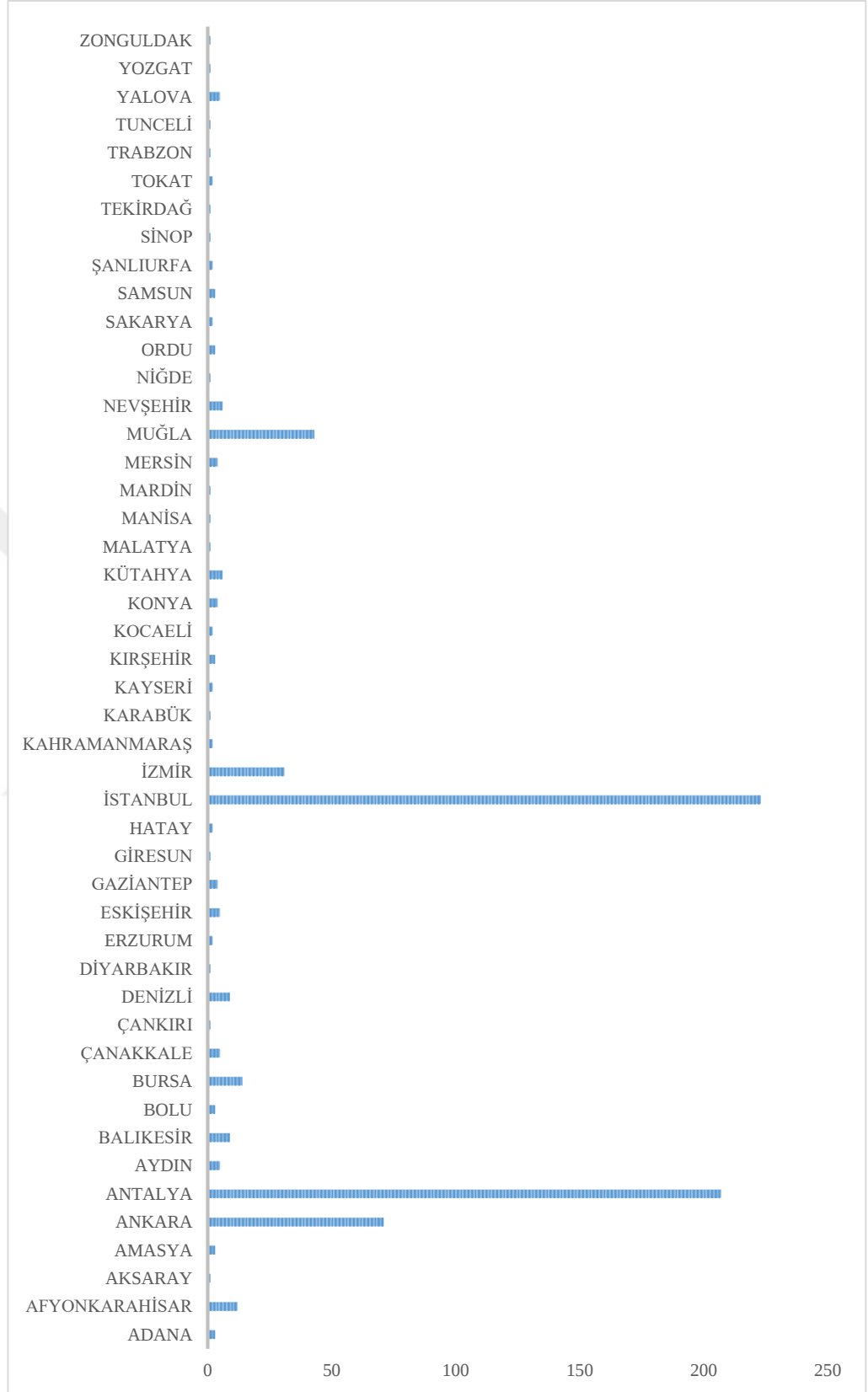
Haritada (Harita 2.1) çapraz çizgilerle gösterilen illerde hiç çevreye duyarlı konaklama tesisi bulunmamaktadır. Daha çok Doğu Anadolu Bölgesinde bulunmamakla beraber batıya gidildikçe çevreye duyarlı konaklama tesisi sayısında artış gözlenmektedir. Çevreye duyarlı konaklama tesislerinin varlığında en fazla olan bölgeler; Marmara, Akdeniz, Ege ve İç Anadolu’dur. Çevreye duyarlı konaklama tesislerinin nüfus bakımından fazla olan illerde daha fazla olmaları konusunda sadece İstanbul gösterilebilir. Nitekim Bursa, İzmir ve Ankara illerinin Antalya ilinden daha fazla nüfusa

sahip olmaları fakat çevreye duyarlı konaklama tesisi sayısı bakımından bu illerin Antalya ilinin gerisinde kalmaları ile Antalya ili için nüfusun fazlalığı etkindir denilemez. Ayrıca çevreye duyarlı konaklama tesisleri sayısı illerin gelişmişliğiyle doğru orantıdadır denilebilir. Dolayısıyla başta İstanbul olmak üzere bu tesislerin sayıca fazla olan diğer illere bakıldığı zaman Türkiye'nin en gelişmiş illeri arasında varlık göstermektedirler. Denizin varlığı çevreye duyarlı konaklama tesisi bakımından önem arz etmektedir. Denize kıyısı olan İstanbul, Antalya, İzmir, Muğla illerinde çevreye duyarlı konaklama tesislerinin varlığında denizin önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca Ege, Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinde denize kıyısı olan illerde denize kıyısı olmayan illere oranla daha fazla çevreye duyarlı tesislerin varlığını söylemek mümkündür (Harita 2.1 ve Şekil 2.3)

Harita 2.1. Çevreye Duyarlı Konaklama Tesislerinin İllere Göre Dağılımı (2022)

Kaynak: URL2

Şekil 2.3. Çevreye Duyarlı Konaklama Tesislerinin Grafikselsel Dağılımı (2022) Kaynak: URL2

2.7. PALANDÖKEN DAĞLARINDAKİ KONAKLAMA TESİSLERİNDE YEŞİL UYGULAMALAR

2.7.1. Sway Hotels

Sway Hotels, Palandöken dağında hizmet veren 5 yıldızlı bir konaklama tesisidir. Toplam 35.000 m² bir sahaya yayılım gösteren Sway Hotels, 184 oda hacmine sahiptir. Ayrıca bu konaklama tesisinin kendine ait suni karlama özelliği vardır ve kış turizmi faaliyetlerinde mevsime fazla bağımlı olmamakla birlikte bu özellik sayesinde kayak yapma süresi 150 güne çıkabilmektedir. Türkiye’de bir ilk olma özelliği gösteren gece aydınlatmalı pistler bu konaklama tesisine aittir. Sway Hotels şehir merkezine yakındır ve sadece kış turizmi için değil bütün mevsimlerde hizmet verebilecek biçimde tasarlanmıştır (URL30). Sway Hotels Fotoğraf 2.1’de gösterilmiştir.

Fotoğraf 2.1. Sway Hotels’den Bir Görünüm (2023)

İl Kültür ve Turizm Bakanlığından elde edilen bilgilere göre Erzurum ilinde 2 adet çevreye duyarlı konaklama tesisi bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Sway Hotels’de yapılan alan çalışmaları sonucu elde edilen çevreye duyarlılık uygulamaları örneklerine sahiptir (Fotoğraf 2.2, Fotoğraf 2.3, Fotoğraf 2.4).

Sways Hotels’de çevreye duyarlılık uygulamalarından biri olan geri dönüşüm uygulamasında katı atıklar metal, cam, plastik ve kâğıt olarak ayrı ayrı çöp kutuları vasıtasıyla toplanmaktadır (Fotoğraf 2.2). Otelin depo kısmında otelin ihtiyacı olan yeme, içme, kullanma vb. malların kartonları geri dönüşüm yapmak üzere konteynerde toplanmaktadır (Fotoğraf 2.3). Otelin sıvı atık uygulamasında ise sıvı atık toplama alanı

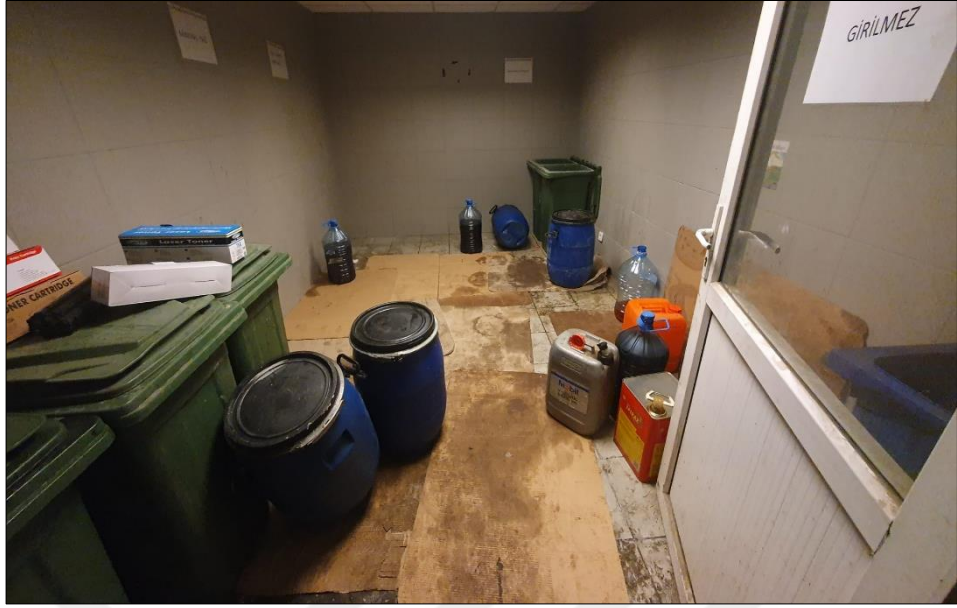
bulunmaktadır (Fotoğraf 2.4). Burada suyu kirletebilecek yağ atıkları gibi sıvı çöpler toplanmaktadır. Bu konaklama tesisinde enerji kullanımıyla ilgili ise herhangi bir yenilenebilen enerji kullanımı yoktur.

Fotoğraf 2.2. Geri Dönüşüm Atık Kutuları

Fotoğraf 2.3. Katı Atık (Karton) Toplama Konteyneri

Fotoğraf 2.4. Sıvı Atık Toplama Alanı

2.7.2. Palan Otel

Palan Otel, Palandöken dağında hizmet veren bir diğer 5 yıldızlı çevreye duyarlı konaklama tesisidir. Toplam 7.500 m² bir sahaya yayılım gösteren bu konaklama tesisi, 158 oda kapasitesine sahiptir. Palan otel, kayak pistlerine 4 dakikalık yürüme mesafesinde bulunmaktadır. Ayrıca Sway Hotels gibi şehir merkezine yakınlığı nedeniyle sadece kış mevsiminde değil, tüm mevsimlerde hizmet vermektedir (URL31). Palan Otel Fotoğraf 2.5’de gösterilmiştir.

Fotoğraf 2.5. Palan Otel’den Bir Görünüm (2023)

Palan Otel'in çevreye duyarlılıkla ilgili yapılan alan çalışmaları sonucu elde edilen çevreye duyarlılık uygulamaları örneklerine sahiptir (Fotoğraf 2.6, Fotoğraf 2.7, Fotoğraf 2.8, Fotoğraf 2.9, Fotoğraf 2.10, Fotoğraf 2.11, Fotoğraf 2.12) gösterilmiştir. Palan Otel'de çevreye duyarlılıkla ilgili politika ve ruhsat bulunmaktadır (Fotoğraf 2.6, Fotoğraf 2.7). Bu politikada çevreye saygı duyulmasını, insanların çevreye zarar verdiklerini ve bu bağlamda Palan Otel'in çevreye karşı hassasiyetini anlatan bir dizi politika vardır. Otel Deşarj Kalite Kontrol Ruhsatında ise tehlikeli ve kirletici olan sıvı atıkların toplanmasına dayanmaktadır.

Fotoğraf 2.6. Palan Otel Çevre Politikası

	T.C. ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ESKİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ Aritma Tesisleri Daire Başkanlığı	
DEŞARJ KALİTE KONTROL RUHSATI		
Sayı : / 2515	Ruhsat No: 2021/06	
Konu: Deşarj Kalite Kontrol Ruhsatı	26/07/2021	
FİRMANIN TİCARİ İSMİ	: TURKA OTELÇİLİK TUR. VE TİC. A.Ş. PALANDÖKEN KAYAK MERKEZİ	
FAALİYET ADRESİ	: PALANDÖKEN KAYAK MERKEZİ PALANDÖKEN/ERZURUM	
ÜRETİM SEKTÖRÜ	: OTELÇİLİK	
TEL/FAX. NO.	: 0442 317 07 07 / 0442 317 07 00	
E-Mail	: info@palanotel.com	
ÜRETİM KONUSU	: OTEL - EVSEL ATIKSU - ENDÜSTRİYEL MÜTFAK	
ÖDENECEK RUHSAT BEDELİ	: 2.350 TL	
PERSONEL SAYISI	: 47	
VARDİYA SAYISI	: 3	
ATIKSU DEBİSİ (m³/ay)	: 500+ m³/ay	
TAKİP EDİLEN PARAMETRELER	: YAĞ GRES - AKM	
PAFTA-ADA-PARSEL NO	: 15L2/5706/10	
Bu "Deşarj Kalite Kontrol Ruhsatı (D.K.K.R.)" firmanın 08.07.2021 tarih ve 9581 Sayılı başvurusu üzerine, yukarıda adı ve adresi yazılı tesise belirli koşullarla verilmiştir. Bilgilerin teknik ve idari sorumluluğu başvuru sahibine aittir.		
DEŞARJ KISITLAMASI ESKİ "Atık suların Kanalizasyon Şebekesine Deşarj Yönetmeliği'nin" 10. ve 33. maddelerinde belirtilen "Atıklar ve Zararlı maddeler" hiçbir şekilde kanalizasyon sistemine ve alıcı ortama verilemez.		
RUHSAT DENETİM DÜZENİ Ruhsat sahibi kuruluşça uygulanacak otokontrol Ölçüm Program'ı; ESKİ Atık suların Kanalizasyon Şebekesine Deşarj Yönetmeliğinde bulunan Tablo-2 de yer alan Sektörler lübarıyla Kirlilik parametrelerine aynı yönetmeliğin 21. maddesinin d bendindeki aralıklarla yapılacaktır. Yönetmelik hükümleri gereği tesisiniz ESKİ teknik elemanlarının denetimlerine açık bulundurulacak olup şartlara uyulmaması halinde Yönetmelikteki cezai müeyyideler uygulanacaktır. Üretim, miktar ve proses düzeninizle veya faaliyet türünüzde değişiklik yapılması halinde 30 gün, geçerlilik süresinin bitmesinden 3 (üç) ay öncesinden İdaremize müracaat edilerek Deşarj Kalite Kontrol Ruhsatınızın yenilenmesi gerekmektedir.		
İş bu Deşarj Kalite Kontrol Ruhsatı 26.07.2024 tarihine kadar geçerlidir.		
26/07/2021 Özcan ALKAN Genel Müdür Yrd.		

Fotoğraf 2.7. Palan Otel Deşarj Kalite Kontrol Ruhsatı

Palan Otel'de geri dönüşüm atık kutuları yerine göre küçük, orta ve büyük olarak yapılmıştır. Büyük boyut geri dönüşüm kutuları otelin yemekhane ve depo kısımlarında yer alırken, küçük ve orta boyutlardaki geri dönüşüm kutuları turistlerin yoğun olduğu yerlerde konumlandırılmıştır (Fotoğraf 2.8, Fotoğraf 2.9, Fotoğraf 2.10). Bu geri dönüşüm kutularında cam, kağıt, plastik, metal, pil gibi çöpler toplanmaktadır. Daha sonra toplanan çöpler geri dönüşüm odasına bırakılmaktadır (Fotoğraf 2.11).

Fotoğraf 2.8. Geri Dönüşüm Atık Kutuları (Küçük)

Fotoğraf 2.9. Geri Dönüşüm Atık Kutuları (Orta)

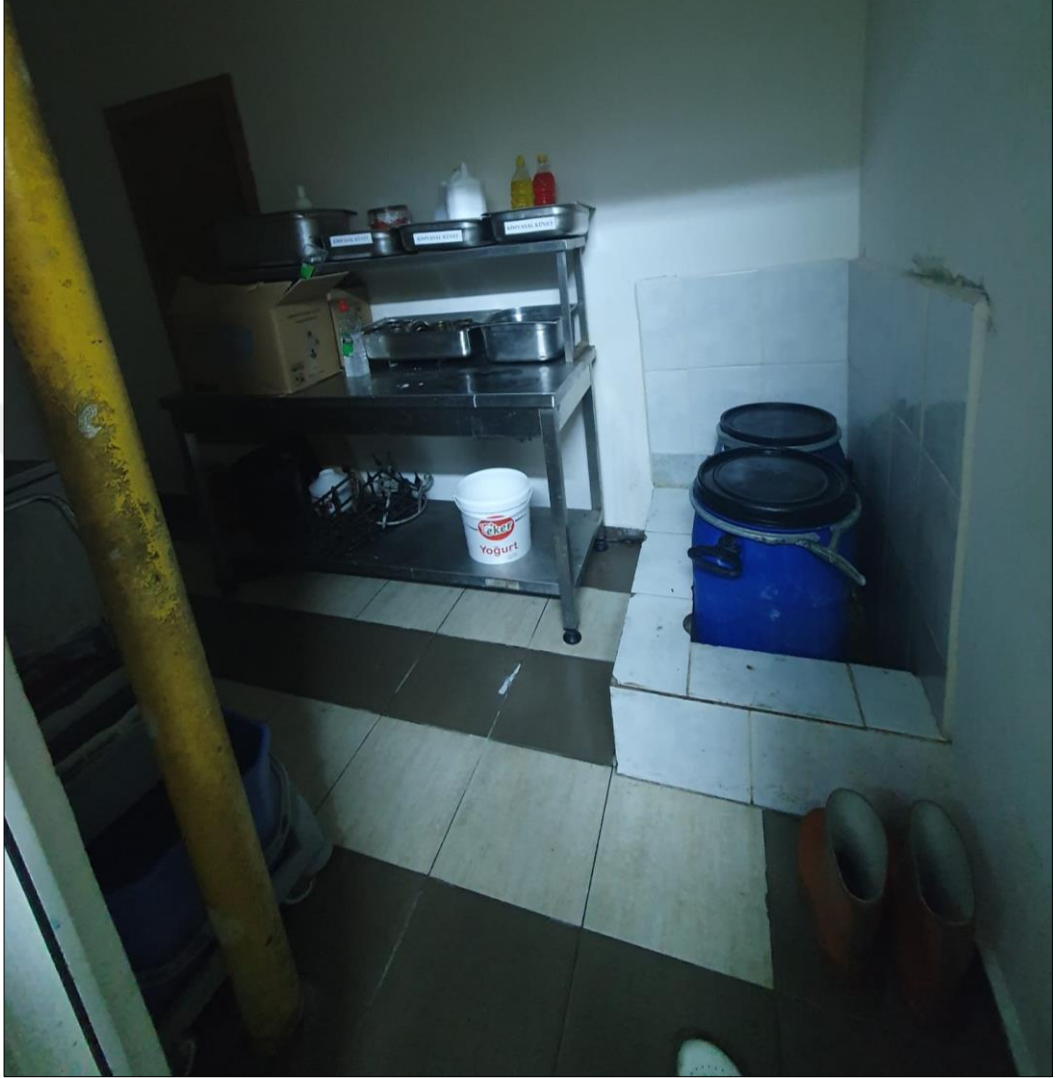

Fotoğraf 2.10. Geri Dönüşüm Atık Kutuları (Büyük)

Fotoğraf 2.11. Geri Dönüşüm Odası

Palan Otel'in sıvı toplama alanı bulunmaktadır (Fotoğraf 2.12). Burada yağ gibi suyu kirletebilecek sıvı atıklar toplanmaktadır. Ayrıca bu konaklama tesisinde enerji kullanımıyla ilgili herhangi bir yenilenebilir enerji kullanılmamaktadır.

Fotoğraf 2.12. Sıvı Atık Odası

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA SONUCUNDA ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALİZİ VE BULGULAR

Çalışmada veri toplama amaçlı kullanılan ölçek (EK-1. Anket Formu) daha önce de belirtildiği gibi Palandöken Kış Turizm Merkezine gelen yerli ve yabancı turistlere uygulanmıştır. Yabancı turistlerin daha çok Rusya'dan geldiği gözlenmiştir. Bu bölümde öncelikle araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği ve geçerliliği ölçülmüştür. Daha sonra hipotez testleriyle araştırmada belirtilen hipotezlerin ilişkisi kurulmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan turistlerin demografik özellikleri belirtilmiştir.

3.1. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Araştırmaya katılanların %49.0'u erkek ve %51.0'i kadındır. Katılımcıların %54.8'i bekâr, %37.5'i evli ve %7.7'si boşanmıştır. Yaşa göre katılımcıların %7.9'u 20 ve altında, %44.6'sı 21-30 arasında, %21.2'si 31-40 arasında, %16.1'i 41-50 arasında, %6.9'u 51-64 arasında, %3.3'ü 65 ve üzerinde yaşa sahiptir. Katılımcıların %4.1'i ilköğretim, %30.4'ü lise, %34.2'si lisans ve %31.4'ü lisansüstü düzeyde eğitime sahiptir. Araştırmaya katılanların %28.6'sı öğrenci, %38.5'i memur veya işçi, %6.6'sı emekli, %4.6'sı ev hanımı olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların %5.6'sı çalışmamakta olup, %16.1'i ise yukarıdakilerin dışında bir mesleğe sahiptirler. Gelire göre katılımcıların %37.5'i 8.506 TL ve altında, %18.6'sı 8.507-9.500 TL arasında, %15.8'i 9.501-10.500 TL arasında, %12.0'si 10.501-11.500 TL arasında, %16.1'i 11.501 TL ve üzerinde aylık gelire sahiptir. Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine yönelik frekans analizi sonuçları Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Özelliklerine Yönelik Frekans Analizi Sonuçları

		Kişi sayısı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyetiniz	Erkek	192	49.0
	Kadın	200	51.0
Medeni Durumunuz	Bekâr	215	54.8
	Evli	147	37.5
	Boşanmış	30	7.7

Tablo 3.1. (Devamı)

Yaşınız	20 ve altı	31	7.9
	21-30	175	44.6
	31-40	83	21.2
	41-50	63	16.1
	51-64	27	6.9
	65 ve üstü	13	3.3
Eğitim Durumunuz	Eğitim almamış	0	0.0
	İlköğretim	16	4.1
	Lise	119	30.4
	Lisans	134	34.2
	Lisansüstü	123	31.4
Uyruğunuz	T.C. Vatandaşı	197	50.3
	Yabancı	195	49.7
Mesleğiniz	Öğrenci	112	28.6
	Memur veya İşçi	151	38.5
	Emekli	26	6.6
	Ev Hanımı	18	4.6
	Çalışmıyor	22	5.6
	Diğer	63	16.1
Aylık Geliriniz	8506 ve altı	147	37.5
	8507- 9500 TL	73	18.6
	9501-10500 TL	62	15.8
	10501-11500 TL	47	12.0
	11501 ve üstü	63	16.1

3.2 ÖLÇEK GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ANALİZİ SONUÇLARI

3.2.1. Ölçek Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Ölçeğin her bir alt boyutuna yönelik İç Tutarlılık Katsayısı Cronbach Alpha Katsayısı ve Madde-Toplam Korelasyon Analizi sonuçları Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3.2’de görüleceği gibi, tüm maddelerin Madde-Toplam Korelasyon değerleri 0.20’nin üzerindedir. İç Tutarlılık Katsayısı Cronbach Alpha Katsayısı düzeyleri “çevresel problemlere karşı tutum” boyutu için 0.840; “turistik ürün ve hizmet alımına karşı tutum” boyutu için 0.789; “çevresel sorunların önlenmesine yönelik tutum” boyutu

için 0.937 ve “işletmelerin çevre dostu uygulamalarına karşı tutum” boyutu için 0.964 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.2. Ölçeğin Her Bir Alt Boyutuna Yönelik İç Tutarlılık Katsayısı Cronbach Alpha Katsayısı ve Madde-Toplam Korelasyon Analizi Sonuçları

	Madde Silindiğinde Ortalama	Madde Silindiğinde Varyans	Düzeltilmiş Madde-Toplam Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha
A1	24.14	18.805	0.712	0.799
A2	23.92	20.021	0.713	0.804
A3	23.89	19.809	0.707	0.804
A4	25.52	19.150	0.465	0.847
A5	25.42	19.308	0.449	0.849
A6	23.81	20.629	0.630	0.815
A7	23.87	19.887	0.668	0.808
Çevresel Problemlere Karşı Tutum				0.840
B1	20.76	19.628	0.709	0.729
B2	20.95	19.099	0.680	0.730
B3	20.96	19.495	0.610	0.743
B4	20.58	28.101	0.789	0.894
B5	20.66	18.608	0.666	0.730
B6	20.15	19.342	0.693	0.729
B7	20.13	18.715	0.746	0.717
Turistik Ürün ve Hizmet Alımına Karşı Tutum				0.789
C1	21.20	25.686	0.810	0.926
C2	21.34	25.606	0.806	0.927
C3	21.23	25.253	0.836	0.924
C4	21.33	25.760	0.797	0.927
C5	21.43	24.910	0.735	0.934
C6	21.35	25.170	0.797	0.927
C7	21.48	24.644	0.803	0.927
Çevresel Sorunların Önlenmesine Yönelik Tutum				0.937
D1	19.40	42.440	0.864	0.960
D2	19.51	42.757	0.849	0.961
D3	19.11	41.365	0.878	0.958
D4	19.15	41.015	0.887	0.958
D5	19.45	42.565	0.821	0.963
D6	19.23	40.553	0.907	0.956
D7	19.27	40.647	0.910	0.956
İşletmelerin Çevre Dostu Uygulamalarına Karşı Tutum				0.964

3.2.2. Ölçek Geçerliliği Sonuçları

Tablo 3.3'te görüleceği üzere, tüm maddelerin faktör yükleri literatürde kabul gören 0.40 değerinin üzerinde olup, yüksek düzeyde geçerliliğin olduğunu ortaya koymaktadır. Örneklem yeterliliği için yapılan Kaiser Meyer Olkin (KMO) değeri 0.50 sınırının üzerinde olup, örneklemin yeterli olduğunu göstermektedir. Barlett Küresellik Testi sonuçları da, Varimax rotasyonu ile faktör analizinin yeterliliğini göstermektedir ($p < 0.05$). Faktör analizine yönelik saçılım grafiği Şekil 3.1'de verilmiştir. Ölçeğin geçerliliği için yapılan Temel Bileşenler Analizi (Faktör Analizi) sonuçları Tablo 3.3'te verilmiştir.

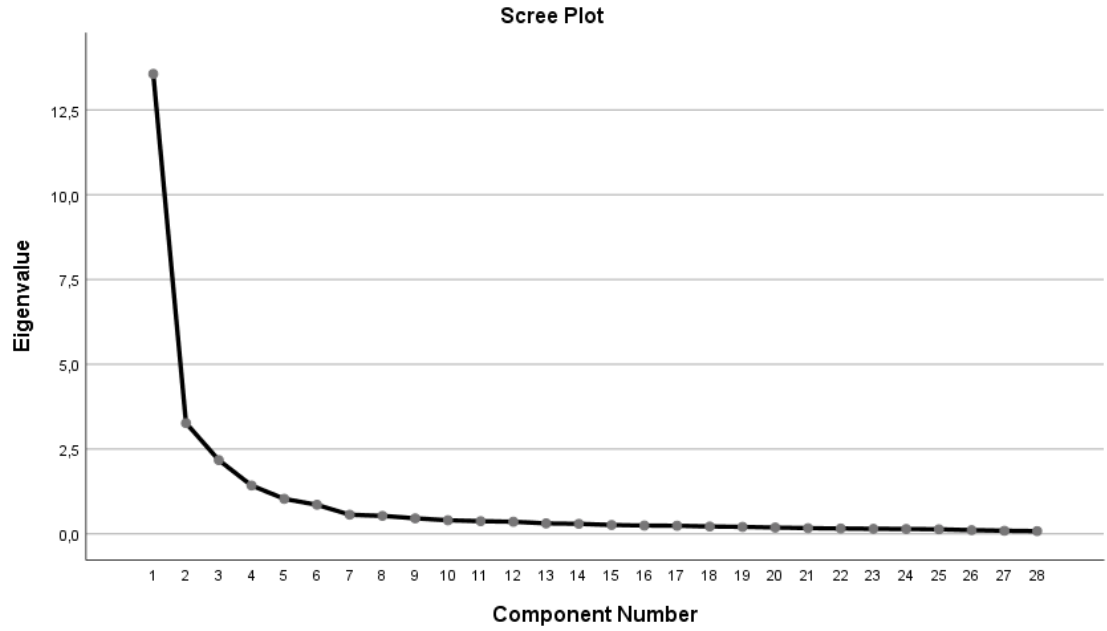
Tablo 3.3. Ölçeğin Geçerliliği İçin Yapılan Temel Bileşenler Analizi (Faktör Analizi) Sonuçları

	Faktör			
	1	2	3	4
A1	0.819			
A2	0.884			
A3	0.894			
A4	0.803			
A5	0.788			
A6	0.820			
A7	0.806			
B1		0.714		
B2		0.682		
B3		0.565		
B4		0.560		
B5		0.728		
B6		0.540		
B7		0.668		
C1			0.751	
C2			0.753	
C3			0.743	

Tablo 3.3. (Devamı)

C4	0.724
C5	0.636
C6	0.740
C7	0.666
D1	0.799
D2	0.834
D3	0.816
D4	0.854
D5	0.811
D6	0.853
D7	0.854
KMO: 0.945; Barlett Küresellik Testi: 10681.471; Toplam Varyans: %72.951	

Saçılım grafiği, ölçeğin dört boyutlu yapısını desteklemektedir. Bu nedenle, araştırma ölçeğinin geçerli bir ölçüm aracı olduğu kabul edilmiştir.

Şekil 3.1. Faktör Analizi Saçılım Grafiği

3.3. HİPOTEZ TESTLERİ

Hipotez testlerinden önce, ölçek boyutlarının dağılımlarının normallik testleri yapılmıştır. Boyut ortalama puanlarının dağılımlarının normal dağılıma uygunluğu için yapılan Kolmogorov Smirnov Testi sonuçları Tablo 3.4’te verilmiştir.

Tablo 3.4. Boyut Ortalama Puanlarının Dağılımlarının Normal Dağılıma Uygunluğu İçin Yapılan Kolmogorov Smirnov Testi Sonuçları

	Normal Parametreler		Test değeri	p değeri
	Ortalama	Std. Sapma		
Çevresel problemlere karşı tutum	28.43	5.11	0.099	0.000
Turistik ürün hizmet alımına karşı tutum	24.03	5.18	0.059	0.002
Çevresel sorunların önlenmesine karşı tutum	24.89	5.84	0.101	0.000
İşletmelerin çevre dostu uygulamalarına karşı tutum	22.52	7.50	0.104	0.000

Tablodaki değerlere göre tüm ölçek ortalamalarının dağılımı standart normal dağılıma uygun değildir ($p < 0.05$). Bu nedenle, hipotez testlerinde nonparametrik analiz yöntemleri kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Problemlere Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

Demografik özelliklere göre çevresel problemlere karşı tutum düzeyleri arasındaki farklara yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H1: Katılımcıların çevresel problemlere karşı tutum düzeyleri, katılımcıların demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Hipotezin analizi için yapılan test sonuçları Tablo 3.5’te verilmiştir.

Tablo 3.5. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Problemlere Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

		Ortalama	Standart Sapma	Test değeri	p değeri
Cinsiyetiniz	Erkek	29.29	4.16		
	Kadın	27.60	5.76	16049.500	0.005^a
Medeni Durumunuz	Bekâr	27.11	5.43		
	Evli	29.96	4.24	36.234	0.000^b
	Boşanmış	30.40	3.82		
Yaşınız	20 ve altı	29.65	2.97		
	21-30	26.82	5.62		
	31-40	28.87	4.78	36.738	0.000^b
	41-50	30.33	4.25		
	51-64	30.11	3.56		
	65 ve üstü	31.62	3.50		
Eğitim Durumunuz	Eğitim almamış	.	.		
	İlköğretim	28.69	3.74		
	Lise	30.24	3.08	25.567	0.000^b
	Lisans	28.34	5.59		
	Lisansüstü	26.74	5.69		
Uyruğunuz	T.C. Vatandaşı	25.56	5.20		
	Yabancı	31.32	2.90	5656.000	0.000^b
Mesleğiniz	Öğrenci	25.99	5.48		
	Memur veya İşçi	29.21	4.51		
	Emekli	30.50	5.54	50.076	0.000^b
	Ev Hanımı	30.78	2.92		
	Çalışmıyor	27.18	5.26		
	Diğer	29.81	4.40		
Aylık Geliriniz	8506 ve altı	26.54	5.41		
	8507- 9500 TL	30.03	4.16		
	9501-10500 TL	30.48	3.60	42.711	0.000^b
	10501-11500 TL	28.34	5.87		
	11501 ve üstü	29.02	4.57		

Çevresel problemlere karşı tutum düzeyi erkeklerde, boşanmış olanlarda, 65 ve üzeri yaşa sahip olanlarda, lise mezunlarında, yabancılarda, ev hanımlarında, aylık 9.501-10.500 TL arası gelire sahip olanlarda daha yüksektir. Ayrıca çevresel problemlere karşı tutum düzeyi kadınlarda, bekâr olanlarda, 21-30 yaş arası olanlarda, lisansüstü mezunlarında, T.C. vatandaşlarında, öğrenci olanlarda, aylık 8506 TL ve altı gelire sahip

olanlarda daha düşüktür. Fark analizi sonuçlarına göre çevresel problemlere karşı tutum düzeyi tüm demografik değişkenlere göre anlamlı fark göstermektedir ($p<0.05$). Bu nedenle, araştırmanın **H1** hipotezi kabul edilmiştir.

3.3.2. Demografik Özelliklere Göre Turistik Ürün ve Hizmet Alımına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

Demografik özelliklere göre turistik ürün ve hizmet alımına karşı tutum düzeyleri arasındaki farklara yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H1: Katılımcıların turistik ürün ve hizmet alımına karşı tutum düzeyleri, katılımcıların demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Hipotezin analizi için yapılan test sonuçları Tablo 3.6’da verilmiştir.

Tablo 3.6. Demografik Özelliklere Göre Turistik Ürün ve Hizmet Alımına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

		Ortalama	Standart Sapma	Test değeri	p değeri
Cinsiyetiniz	Erkek	23.57	4.90	16605.500	0.020^a
	Kadın	24.47	5.41		
Medeni Durumunuz	Bekâr	23.83	5.36	1.789	0.409 ^b
	Evli	24.46	5.17		
	Boşanmış	23.37	3.69		
Yaşınız	20 ve altı	20.61	4.63	23358	0.000^b
	21-30	24.10	5.41		
	31-40	25.19	4.63		
	41-50	24.32	4.93		
	51-64	22.52	4.98		
	65 ve üstü	25.62	4.75		
Eğitim Durumunuz	Eğitim almamış	.	.	36.962	0.000^b
	İlköğretim	21.56	5.66		
	Lise	22.29	4.45		
	Lisans	24.49	5.14		
	Lisansüstü	25.53	5.29		
Uyruğunuz	T.C. Vatandaşı	23.26	5.40	16663.500	0.023^a
	Yabancı	24.81	4.84		
Mesleğiniz	Öğrenci	23.53	5.54	15.976	0.007^b
	Memur veya İşçi	24.25	4.85		
	Emekli	24.38	5.95		
	Ev Hanımı	23.61	4.89		
	Çalışmıyor	21.00	4.62		
	Diğer	25.44	4.85		
Aylık Geliriniz	8506 ve altı	22.22	4.99	50.591	0.000^b
	8507- 9500 TL	23.88	4.51		
	9501-10500 TL	24.29	4.51		
	10501-11500 TL	24.79	6.06		
	11501 ve üstü	27.62	4.30		

Turistik ürün ve hizmet alımına karşı tutum düzeyi kadınlarda, evli olanlarda, 65 ve üzeri yaşa sahip olanlarda, lisansüstü mezunlarında, yabancılarda, diğer meslek seçeneğini seçenlerde, aylık 11.501 TL üzeri gelire sahip olanlarda daha yüksektir. Ayrıca turistik ürün ve hizmet alımına karşı tutum düzeyi erkeklerde, boşanmış olanlarda, 20 ve altı yaşa sahip olanlarda, ilköğretim mezunlarında, T.C. vatandaşı olanlarda, çalışmayanlarda, 8506 TL ve altı gelire sahip olanlarda daha düşüktür. Fark analizi sonuçlarına göre turistik ürün ve hizmet alımına karşı tutum düzeyi medeni durum dışındaki tüm demografik değişkenlere göre anlamlı fark göstermektedir ($p<0.05$). Bu nedenle, araştırmanın **H1** hipotezi kabul edilmiştir.

3.3.3. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Sorunların Önlenmesine Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

Demografik özelliklere göre çevresel sorunların önlenmesine karşı tutum düzeyleri arasındaki farklara yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H1: Katılımcıların çevresel önlemlerin alınmasına karşı tutum düzeyleri, katılımcıların demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Test sonuçları Tablo 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3.7. Demografik Özelliklere Göre Çevresel Sorunların Önlenmesine Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

		Ortalama	Standart Sapma	Test değeri	p değeri
Cinsiyetiniz	Erkek	25.17	5.72	18278.000	0.408 ^a
	Kadın	24.63	5.95		
Medeni Durumunuz	Bekâr	24.23	6.07	7.491	0.024 ^b
	Evli	25.88	5.53		
	Boşanmış	24.83	5.05		
Yaşınız	20 ve altı	22.55	5.65	7.838	0.165 ^b
	21-30	24.70	6.19		
	31-40	25.49	5.50		
	41-50	25.48	5.20		
	51-64	24.74	5.89		
	65 ve üstü	26.77	5.56		
Eğitim Durumunuz	Eğitim almamış	.	.	9.253	0.026 ^b
	İlköğretim	22.75	5.54		
	Lise	23.97	5.63		
	Lisans	25.38	6.04		
	Lisansüstü	25.53	5.74		
Uyruğunuz	T.C. Vatandaşı	23.65	5.96	14454.000	0.000 ^a
	Yabancı	26.14	5.45		
Mesleğiniz	Öğrenci	23.77	6.06		
	Memur veya İşçi	25.49	5.76		

Tablo 3.7. (Devamı)

	Emekli	25.42	5.95		
	Ev Hanımı	24.72	4.24	11.798	0.038^b
	Çalışmıyor	22.55	6.79		
	Diğer	26.11	5.24		
Aylık Geliriniz	8506 ve altı	23.07	5.80		
	8507- 9500 TL	25.23	5.34		
	9501-10500 TL	26.26	5.81	28.656	0.000^b
	10501-11500 TL	25.62	6.32		
	11501 ve üstü	26.87	5.05		

Çevresel sorunların önlenmesine karşı tutum düzeyi erkeklerde, evli olanlarda, 65 ve üzeri yaşa sahip olanlarda, lisansüstü mezunlarında, yabancılarda, diğer meslek seçeneğini seçenlerde, aylık 11.501 TL üzeri gelire sahip olanlarda daha yüksektir. Ayrıca çevresel sorunların önlenmesine karşı tutum düzeyi kadınlarda, bekâr olanlarda, 20 ve altı yaşa sahip olanlarda, ilköğretim mezunlarında, T.C. vatandaşlarında, çalışmayanlarda, 8506 TL ve altı olanlarda daha düşüktür. Fark analizi sonuçlarına göre çevresel sorunların önlenmesine karşı tutum düzeyi cinsiyet ve yaş dışındaki tüm demografik değişkenlere göre anlamlı fark göstermektedir ($p<0.05$). Bu nedenle, araştırmanın **H1** hipotezi kabul edilmiştir.

3.3.4. Demografik Özelliklere Göre İşletmenin Çevre Dostu Uygulamalarına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

Demografik özelliklere göre işletmenin çevre dostu uygulamalarına karşı tutum düzeyleri arasındaki farklara yönelik aşağıdaki hipotez kurulmuştur:

H1: Katılımcıların işletmelerin çevre dostu uygulamalarına karşı tutum düzeyleri, katılımcıların demografik özelliklerine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Test sonuçları Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Demografik Özelliklere Göre İşletmenin Çevre Dostu Uygulamalarına Karşı Tutum Düzeyleri Arasındaki Farklar

		Ortalama	Standart Sapma	Test değeri	p değeri
Cinsiyetiniz	Erkek	22.13	7.44		
	Kadın	22.90	7.57	17882.000	0.238 ^a
Medeni Durumunuz	Bekâr	22.41	7.46		
	Evli	22.65	7.79	0.024	0.988 ^b
	Boşanmış	22.67	6.57		
Yaşınız	20 ve altı	17.03	6.84		
	21-30	23.22	7.40		
	31-40	23.76	7.21	21.664	0.001^b

Tablo 3.8. (Devamı)

	41-50	22.56	7.26		
	51-64	20.67	7.80		
	65 ve üstü	22.00	7.90		
Eğitim Durumunuz	Eğitim almamış	.	.		
	İlköğretim	18.75	7.90		
	Lise	19.82	7.68	30.393	0.000^b
	Lisans	23.62	7.43		
	Lisansüstü	24.43	6.44		
Uyruğunuz	T.C. Vatandaşı	22.71	7.25		
	Yabancı	22.33	7.77	18868.000	0.761 ^a
Mesleğiniz	Öğrenci	21.86	7.47		
	Memur veya İşçi	23.38	7.38		
	Emekli	21.23	8.24		
	Ev Hanımı	20.67	8.15	11.832	0.037^b
	Çalışmıyor	18.68	8.51		
	Diğer	24.05	6.43		
Aylık Geliriniz	8506 ve altı	20.17	7.36		
	8507- 9500 TL	21.15	7.46		
	9501-10500 TL	24.31	7.17	41.702	0.000^b
	10501-11500 TL	24.94	6.76		
	11501 ve üstü	26.03	6.57		

İşletmenin çevre dostu uygulamalarına karşı tutum düzeyi kadınlarda, boşanmış olanlarda, 31-40 arası yaşa sahip olanlarda, lisansüstü mezunlarında, T.C. vatandaşlarında, diğer meslek seçeneğini seçenlerde, aylık 11.501 TL üzeri gelire sahip olanlarda daha yüksektir. Ayrıca işletmenin çevre dostu uygulamalarına karşı tutum düzeyi erkeklerde, bekârlarda, 20 ve altı yaşa sahip olanlarda, ilköğretim mezunlarında, yabancılarda, çalışmayanlarda, 8506 ve altı gelire sahip olanlarda daha düşüktür. Fark analizi sonuçlarına göre işletmelerin çevre dostu uygulamalarına karşı tutum düzeyi cinsiyet, medeni durum ve uyruk dışındaki tüm demografik değişkenlere göre anlamlı fark göstermektedir ($p<0.05$). Bu nedenle, araştırmanın **H1** hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsan etkisi olmayan ve kendine ait bir dengesi olan doğal ortamlar, insanların istek ve ihtiyaçları sonucu beşeri ortamlara dönüştürülmektedir. Beşeri ortamlar insanların doğa ile etkileşimi sonucu oluşmaktadır. Coğrafya bilimi de bu etkileşimi ilkelerine göre incelemektedir. Geçmişte insanların doğal ortamlardan kontrolsüz bir şekilde yararlanmaları doğal ortamlara ciddi ve geri dönülemez zararlar vermiştir. Nitekim doğal ortamlara verilen bu zararların insan hayatına olumsuz etkileri sonucu ciddi önlemler alınmaya başlanmıştır. Günümüzde pek çok alanda sürdürülebilirlik adı altında doğal ortamlara verilen zararın en az düzeyde olması sağlanmaktadır. Bu bağlamda özellikle insan ile çevre arasındaki etkileşimin en yoğun olduğu alanlardan birisi olan turizm sektöründe sürdürülebilirlik etkileri gittikçe artmaktadır. Bu çalışma da bu doğrultuda turizm sektöründe yeni bir oluşum olan çevreye duyarlı konaklama tesisleri ve turistlerin bu tesislere yönelik tutumlarını incelemek amacıyla Palandöken Kış Turizm Merkezinde yapılmıştır.

Çalışmanın sonuçları 197 Türk turist ile 195 yabancı turist olmak üzere toplam 392 turistten toplanan veriler ile değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin dört boyutu ile demografik özellikler arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu saptanmıştır. Bu boyutlardan “çevresel problemlere karşı tutum” boyutunun en yüksek ortalamaya sahip olduğu ortaya konmuştur. Araştırmanın “**H1**: Konaklama tesislerinin çevreye karşı duyarlı uygulamaları, turistlerin tercihleri üzerinde anlamlı bir farkı vardır.” hipotezi kabul edilmiştir. Çevreye yönelik tutumun orta yaş ve yaşlılarda daha fazla olduğu, aylık gelirin arttıkça çevresel tutumun arttığı gözlenmiştir. Yabancı turistler, Türk turistlere göre daha fazla çevresel tutumunun olduğu görülmüştür. Diğer meslek mensuplarının çevresel tutumlarının daha fazla olduğu gözlenmiştir. Ayrıca cinsiyet ile medeni durumun ölçeğin boyutlarına göre eşit düzeyde farklılaştığı ortaya konmuştur. Lisansüstü mezunlarının çevresel tutumunun en yüksek olduğu ortaya konmuştur. Evli bireyler ile boşanmış bireylerin çevresel tutumunun en yüksek olması yine yapılan analizler sonucu gözlenmiştir. Ayrıca bekâr bireylerin, 20 ve altı yaşa sahip olanların, ilköğretim mezunlarının, T.C. vatandaşlarının ve aylık geliri en az olanların çevresel tutumu daha az olarak ortaya konmuştur. Tüm bu sonuçlar incelendiğinde Türklerin yabancılara göre

çevresel bilinçlilik düzeyleri az olduğu ve gençlerin çevresel bilinç ile ilgili daha fazla bilgilendirilmeleri gerekli olduğu anlaşılmıştır.

Literatürde buna benzer çalışmalara bakıldığında Aylan & Sezgin (2016), “Turistlerin Yeşil Otellere Yönelik Düşünceleri ve Kalma Niyetleri: Antalya’da Bir Araştırma” adlı çalışmada yapılan analizler sonucunda yeşil oteller konusunda düşüncelerin cinsiyete göre farklılık gösterdiği, kadınların erkeklere göre yeşil otellerde kalma niyetleri ve düşünceleri daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmamız ile örtüşmektedir. Nitekim “turistik ürün ve hizmet alımına karşı tutum” boyutunda belirtilen çevreye duyarlı konaklama tesislerinde daha çok kadınların kalma niyetleri görülmüştür. Daha çok 35-44 yaş arası turistlerin diğer yaşlara oranla yeşil otellerde kalma niyetleri daha fazladır. Çalışmamızda ise 65 ve üzeri yaş daha fazla kalma eğiliminde olduğu saptanmıştır. Ayrıca turistlerin medeni durumları ve meslek farklılıkları yeşil otellerde kalma niyetlerinde farklılıklar bulunmamaktadır. Çalışmamızda ise yeşil otellerde kalma niyetinin evli ve diğer meslek mensuplarında daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Araştırmanın sonucunda ise turistlerin demografik değişkenlere göre yeşil otellere yönelik düşünceleri ve kalma niyetleri bakımından farklılıklar olduğu görülmüştür. Aynı şekilde çalışmamız bu sonuçla benzerlik göstermektedir. Yapılan bir başka çalışma ise Sert (2019), “Çevre Bilinci ve Algılanan Yeşil Otel Uygulanmalarının Yeşil Otellerde Kalma Niyeti ve Daha Fazla Ödeme Niyeti Üzerindeki Etkisi” adlı çalışmada yapılan analizler sonucunda çevre bilinci yeşil otellerde kalmayı olumlu etkilemiştir. Çevre bilincinin ödeme niyeti konusunda anlamlı bir etkisi olmamıştır. Ayrıca demografik değişkenler, yeşil otellerde kalma niyetlerine göre farklılıklar göstermektedir. Çalışmamızda da demografik değişkenler yeşil otellerde kalma konusunda farklılıklar göstermektedir. Çalışmanın sonucunda yeşil otellerin, çevre konusunda turistlere daha fazla bilgi verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunun gibi benzer konulu çalışmalara bakıldığında genel olarak ilerleyen yaşlarda çevresel tutumun daha fazla olduğu, aylık gelirin artmasına paralel olarak çevresel bilincin artması gibi durumlarla benzerlik göstermektedir.

Bu tarz çalışmalar, turistlerin “çevresel tutum” bilinçlerini ölçmede birer araçtır. Böylece çevreye duyarlı konaklama tesislerinin turistlere gerekli bilgilerin daha iyi bir şekilde nasıl verileceği konusunda ipucu vermektedir. Ayrıca yapılan bu çalışmada

çevresel tutumun turistler açısından önemli olduğu ve yatırımların bu yönde şekillenmesi gerektiğini açıkça göstermektedir.

Yapılan çalışmanın sonucunda Palandöken Kış Turizm Merkezinde bulunan çevreye duyarlı konaklama tesislerinin durumlarına yönelik bir değerlendirme yapılacak olursa; su kullanımı ve geri dönüşüm uygulamaları çevreye duyarlılık bakımından en iyi uygulamalar olarak seçilmiştir. Ancak her iki konaklama tesisinde de yenilenebilir enerji kullanımına yönelik herhangi bir çalışma saptanamamıştır. Dolayısıyla bu konaklama tesislerinde çevreye duyarlı uygulamalardan birisi olan yenilenebilir enerji kullanımının faaliyete geçirilmesi, yeşil turizmin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu konaklama tesislerinde uygulanan çevreye duyarlı uygulamaların, yapılan analizler sonucu turistler üzerinde anlamlılık ifade ettiğinden dolayı çevreye duyarlı uygulamalara daha fazla önem verilmesi gerektiği açıktır. Ulaşılan sonuçlardan bir diğeri ise çevreye duyarlı konaklama tesislerinin sayısı çalışma alanındaki diğer konaklama tesislerine oranla çok az olduğudur. Bu konaklama tesislerinin sayıca artırılması yeşil turizmin daha fazla yaygınlaşmasına, insan-mekân ilişkisinin olumlu yönde ilerlemesine ve kaynakların daha doğru bir şekilde kullanılmasına önemli katkıları olacaktır. Ayrıca çalışma alanında çevreye duyarlı konaklama tesislerinin yeterince reklamının yapılmaması ayrı bir sorun olarak gözlenmiştir. Turistlerin dikkatini çekecek ve motivasyonlarını sağlayacak reklamların yapılması, turistlerde bir farkındalık oluşturup çevreye duyarlı konaklama tesislerini tercih etmelerinde önemli rol oynayacaktır. Son olarak coğrafyanın karşılıklı ilgi ilkesine dayanarak çevreye duyarlı konaklama tesislerinin, insan ile çevre arasında pozitif bir ilişki oluşturduğunu söylememiz mümkündür.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, F. O., Karagöz, N., Zabun, S. (2019). “Sağlık turizmi uygulamaları ve Türkiye’ye getirilerine ilişkin bir değerlendirme”. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 428-450.
- Akat, Ö. (2000). *Pazarlama ağırlıklı turizm işletmeciliği*. Ekin Kitabevi.
- Akay, B. & Zengin, B. (2012). “Ekoturizm kaynaklarının geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi örneği”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 115-122.
- Akdemir, N. (2019). “Kış turizm merkezlerinde çevre duyarlılığı, yaklaşım ve çözümler: Palandöken otelleri örneği”. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-16.
- Akıncı, Z. & Kasalak M, A. (2016). “Sürdürülebilir turizm yönetimi açısından özel ilgi turizminin yeri ve önemi”. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 161-182.
- Aksoy, M. & Sezgi, G. (2015). “Gastronomi turizmi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi gastronomik unsurları”. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(3), 79-89.
- Alınışık, Ü. (2009). “Tüketicilerin çevreye duyarlılığı ve reklamlardaki çevreci iddialar”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 48-79.
- Altanlar, A. & Akıncı Kesim, G. (2009). “Akçakoca ilçesinin ekoturizm olanaklarının değerlendirilmesi”. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Dergisi*, 5(1), 25-41.
- Altaş, T, N., Çavuş, A., Zaman, N. (2015). “Türkiye’nin kış turizmi koridorunda yeni bir kış turizm merkezi: Konaklı”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(31), 345-365.
- Anonim. (1998). *Erzurum 98. Cumhuriyetin 75. yılında Erzurum yıllığı*. Erzurum Valiliği Yayını.
- Arık, İ. A. (1998). *Psikolojide Bilimsel Yöntem*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Arısoy, K. (2014). “Turizm işletmelerinde yeşil yıldız uygulaması”. *Ekoyapı Dergisi*.

- Ashworth, G. & Page, S. J. (2011). "Urban tourism research: recent progress and current paradoxes". *Tourism Management*, 32, 1-15.
- Aslaner, E. & Erol, G. (2017). "Alternatif turizmin bazı türleri üzerine bir değerlendirme". *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 5(4), 422-438.
- Aylan, F. K. & Sezgin, M. (2016). "Turistlerin yeşil otellere yönelik düşünceleri ve kalma niyetleri: Antalya'da bir araştırma". *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 285-300.
- Atay, L. & Dilek, E. S. (2013). "Konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama uygulamaları: Ibis otel örneği". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 203-219.
- Aydın, B. (2016). *Van ve Bitlis illerinde kış turizm potansiyelinin belirlenmesi ve planlamaya yönelik öneriler*. (Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Ay, C. & Ecevit, Z. (2005). "Çevre bilinçli tüketiciler". *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 10, 238-263.
- Aytuğ, K. & Mikaelli, M. (2017). "AB turizm politikaları çerçevesinde Artvin'in sürdürülebilir turizm potansiyeli". *Karadeniz Araştırmaları*, 14(56), 221-238.
- Baloğlu, B. (2005). "Hipotez ve varsayım birbirlerinin yerine kullanılabilir mi?", *Sosyoloji Konferansları*, 0(32), 125-129.
- Bolton, M. & Coined, C. (ed.). (1997). *Loving them: wildlife and ecotourism*. Earth Scan Publications.
- Bozdemir, E. (2021). *Kış turizminde faaliyet gösteren konaklama işletmelerinin rekabet ve konumlandırma stratejileri: Türkiye örneği*. Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi).
- Bozdemir, E. & Şengül, S. (2021). "Kış turizmi üzerine bir literatür incelemesi". *Journal of New Tourism Trends*, 2(1), 35-74.
- Boz, M. & Özkan, Ç. (2021). "Sürdürülebilir şehir turizmi: Barselona örneği". *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 110-129.

- Camcı, A., Birinci, S., Kaymaz, Ç. K. (2015). “Sivas’ta yeni bir turizm destinasyon alanı: Yıldızdağı (Sivas) kış sporları ve turizm merkezi”. *1. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu. Bildiriler Kitabı*.
- Ceylan, S. (2009). “Davraz dağı (Isparta)’nda kış turizmi”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 205-230.
- Collins, J., DeZerega, S., Heckscher, Z., Moore Lappe, F. ve Lappe, A. (2001). *How to live your dream of volunteering overseas*. Amerika Birleşik Devletleri: Penguin Group.
- Çalık, A. Ö. (2020). Temizkan, R., Cangül, D., Gökçe, F. (Ed.) *Alternatif Turizm, Turizmin 41 Türü İçinde* (141-152), Detay Yayıncılık.
- Çakır, Ç. (2015). *Palandöken Dağları’nın doğal ortam özellikleri*. (Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakmak, F. & Yılmaz, Ö. (2018). Turizmin iktisadi sürdürülebilirliği açısından kış turizmi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 267-286.
- Çelik, A. & Üzümcü, P. T. (2020). “Sürdürülebilir eko-turizm destinasyonları olarak sulak alanlar: Uluabat Gölü”. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 335-346.
- Çetin Gürkan, G., Dönmez Polat, D., Demiralay, T. (2015). “Turistlerde çevre bilincinin çevreye duyarlı müşteri davranışı ve çevreye duyarlı konaklama işletmelerinde kalma tercihleri üzerindeki etkisi”. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 114-133.
- Çetin, T. (2011). “Termal turizm potansiyeli açısından Kozaklı (Nevşehir) kaplıcaları”. *Turkish Studies (Elektronik)*, 6(1), 899-924.
- Çevirgen, A. (2004). “Edremit yöresinde ekoturizme yönelik bir talep araştırması”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 46-67.
- Dağdemir, Ö. (2003). *Çevre sorunlarına ekonomik yaklaşımlar ve optimal politika arayışları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demircioğlu, G. (1992). “Kırsal turizm nedir?”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(5), 8-10.

- Demirel, H. (2010). *Turizmde sürdürülebilirlik*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü,
- Demiroğlu, O. C. (2013). *İklim değişikliğinin kış turizmine etkisi*. (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Demiroğlu, O. C. (2014). *Kış turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demir, M. & Alım, M. (2016). “Sarıkamış Bayraktepe (Cıbıltepe) kış sporları ve turizmi merkezine ait coğrafi bir değerlendirme”. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 33, 241-275.
- Demir, M., Duran, G., Rüzgar, A. (2020). Gelişmekte olan yeni bir kış turizm merkezi: Bozdağ Denizli. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(3), 1347-1359.
- Deniz, T. & Yıldırım Kalem, M. (2018). Turizm coğrafyası: çalışmalar, sorunlar ve yaklaşımlar”. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 41-54.
- Doğanay, H. & Zaman, S. (2002). “Antalya'da az tanınan bir kış turizm merkezi: Saklıkent”. *Doğu Coğrafi İncelemesi*, 7(8), 149-162.
- Doğanay, H. & Zaman, S. (2001). *Türkiye turizm coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğaner, S. (1991). “Dağ turizmine coğrafi bir yaklaşım: Uludağ'da turizm”. *Coğrafya Araştırmaları*, 3, 138-153.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye turizm coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitap Evi.
- Doğan, Ö. & Ertaş, C. F. (2018). “Çevreye duyarlılığın rekabet gücüne etkisi: yeşil yıldızlı oteller üzerine bir uygulama”. *Maliye ve Finans Yazıları Dergisi*, 110, 217-233.
- Dudu, N. (2015). *Erzurum'da kış turizmi talep tahmini*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Erzurum Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı,
- Düşmezkalender, E. (2020). “Konaklama işletmelerinde çevre dostu yönetim: uygulamalar açısından bir değerlendirme”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi*, 4(1), 263-278. <https://doi.org/10.31200/makuubd.685503>.

- Düşmezkalender, E. & Yordam, S. (2019). "Toplum temelli turizm: lavanta kokulu köy örneği". *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1211-1227.
- Eagles, P. F. J. (1992). "The travel motivations of Canadian ecotourists." *Journal of Travel Research*, 31(2), 3-7.
- Emekli, G. (2006). "Coğrafya, kültür ve turizm: kültürel turizm". *Ege Coğrafya Dergisi*, 15(1-2), 51-59.
- Emekli, G. (2014). "İkinci konut kavramı açısından turizm coğrafyasının önemi ve Türkiye'de ikinci konutların gelişimi". *Ege Coğrafya Dergisi*, 23(1), 25-42.
- Ercan, T. F. (2019). *Kış turizmi destinasyonlarının rekabet gücünün belirlenmesine yönelik bir araştırma: Erzurum, Erzincan ve Kars illeri örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzincan: Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eröz, S. & Bozkurt, M. (2015). "Kırsal turizm kapsamında çiftlik turizmi ve Rize ilinde uygulanabilirliği". *Journal of Recreation and Tourism Research*, 1-9.
- Evren, S. & Kozak, N. (2019). "Kış turizmi destinasyonlarının algılanan performansı: Türkiye'deki beş destinasyonun kıyaslaması". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30(1), 45-56.
- Fidan, F. & Nam, D. (2012). "Kırsal turizmde yeni dinamikler: kadın girişimciler-Taraklı örneği". *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(23), 51-57.
- Filimonau, V., Matute, J., Mika, M., Czerwinska, K, M., Krzesiwo., K, Legwand, A, P. (2022). "Predictors of patronage intentions towards 'green' hotels in an emerging tourism market". *International Journal of Hospitality Management*, 103.
- Garda, B. & Temizel, M. (2016). "Sürdürülebilir turizm çeşitleri". *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 12, 83-103.
- Gökdeniz, A. (2017). "Konaklama sektöründe yeşil yönetim kavramı, eko etiket ve yeşil yönetim sertifikaları ve otellerde yeşil yönetim uygulama örnekleri". *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 7(1), 70-77.
- Gül, A., Keleş, E., Uzun, Ö. F., Türker, H. B. (2016). "Davraz Kayak Merkezi'nin Isparta kentine çok yönlü etkileri". *In International Winter Cities Symposium*, 1216-1231.

- Güllü, K. & Yaşar, M. (2019). “Yerel halkın alternatif turizm potansiyeli algılaması: Elazığ örneği”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(47), 107-126.
- Gürkan Çetin, G., Polat Dönmez, D., Demiralay, T. (2015). “Turistlerde çevre bilincinin çevreye duyarlı müşteri davranışı ve çevreye duyarlı konaklama işletmelerinde kalma tercihleri üzerindeki etkisi”. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 114-133.
- Hazman, G. G. & Küçükilhan, M. (2016). “Yarı kamusal mal ve hizmet olarak temel eğitim hizmetleri: sorunlar ve çözüm önerilerine bölgesel bir bakış”. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 63-80.
- Hüseyinli, E. & Küçükkancabaş Esen, S. (2018). “Türkiye’deki otellerin çevre dostu uygulamalarına yönelik müşteri farkındalığının incelenmesi”. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(3).
- İçellioglu, Ş. C. (2014). “Kent turizmi ve marka kentler: turizm potansiyeli açısından İstanbul’un swot analizi”. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 37-55.
- İncekara, A. (1998). “Doğu Anadolu’da kış turizmi ve gelişme olanakları”. *İTO Yayınları*.
- İstanbullu, T. & Erdönmez, C. (1995). “Gelişen turizm etkinlikleri ve mavi bayrak uygulaması”. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 56-61.
- İşçi, C. & Güzel, B. (2018). “İl kültür ve turizm müdürlükleri bakış açısıyla sorumlu turizm”. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 10(2), 11-25.
- Karaçor, E. (2021). *Kars Sarıkamış Bayraktepe (Cıbiltepe)’nin kış turizmi açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Karakurt Tosun, E. (2009). “Sürdürülebilirlik olgusu ve kentsel yapıya etkileri”. *Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 5(2), 1305-7979.
- Kasalak, M. A. & Bahtiyar Sarı, D. (2017). “Ekoturistlerin özellikleri ve seyahat etme motivasyonları”. *Researcher: Social Science Studies*, 5(4), 503-512.
- Kasuya E. (2001). “Mann–Whitney U test when variances are unequal”. *Animal Behaviour*, 61, 1247–1249.

- Kaya, G. (2018). *Kayseri'nin kış turizm potansiyeli ve tercih edilmesindeki sebepler: Erciyes örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymaz, Ç. K. (2018). *Artvin ilinin ekoturizm potansiyeli ve sürdürülebilir yönetimi*. (Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymaz, Ç. K. & Birinci, S. (2015). "Gelişmekte olan bir spor ve kış turizm merkezinin sürdürülebilir yönetimi: Kandilli (Erzurum)". *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.
- Kaymaz, Ç. K., Birinci, S., Kızıllan, Y. (2019). *Palandöken dağları ve çevresinde turistik ürün çeşitlendirme kapsamında tur kayağı (dağ kayağı). Farklı Perspektiflerden Kış Turizmi*, Çavuş, A. (Editör), 1. Baskı Paradigma Akademi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi.
- Kaymaz, Ç. K., Kızıllan, Y., Birinci, S. (2020). *Kaçkar dağları milli parkı'nın sürdürülebilir dağ turizmi tecrübe modeline göre analizi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Kaymaz, Ç. K., Kızıllan, Y., Birinci, S. (2021). "Palandöken Kayak Merkezindeki konaklama tesislerinin çevreye karşı duyarlı uygulamaları ve sürdürülebilir turizme yönelik tutumlarının incelenmesi". *Coğrafi Perspektifle Dağ ve Dağlık Alanlar II (Sürdürülebilirlik-Yönetim-Örnek Alan İncelemeleri)*, Kaymaz, Ç. K., Kızıllan, Y., Birinci, S. (Editör), 1. Baskı İstanbul: Kriter Yayınevi, 27-56.
- Kayserili, A. (2020). "Kars Sarıkamış Cıbıl Tepe Kayak Merkezi". *Türkiye'nin Kış Turizm Merkezleri ve Potansiyeli*, Sağlık, E. (Editör), 1. Baskı Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kazan, A. (2020). *Otel işletmelerinde algılanan hizmet kalitesi, müşteri memnuniyeti ve davranış niyeti üzerine Palandöken'de bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keleş Eriçok, A. (2019). "Küreselleşme bağlamında Van'ın kent turizmi olanaklarının değerlendirilmesi". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, 171-191.

- Kervankıran, İ. (2013). *Afyonkarahisar İlinin Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. Erzurum Kocatepe Akademi Yayınları.
- Kızılırmak, İ. (2011). “Dünyada ve Türkiye’deki turizm işletmelerinde çevre korumaya yönelik uygulamalar: amacı ve önemi”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 1-12.
- Kızıllan, Y. & Kaymaz, Ç. K. (2022). “Sürdürülebilir katı atık yönetimi bakımından Erzurum şehri”. *Dünya Coğrafyası ve Kalkınma Perspektifi Dergisi* 1(1), 20-29.
- Kopar, İ. & Çakır, Ç. (2015). “Tortum çayı havzası’nda (Erzurum-Artvin) donmuş şelale-çağlayan tırmanışları ve bunun kış turizmi bakımından önemi”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 63-90. <https://doi.org/10.17295/dcd.73010>.
- Korgavuş, B. (2017). “Erzurum Palandöken’in kış turizmi açısından değerlendirilmesi”. *ATA Planlama ve Tasarım Dergisi*, 1, 1-13.
- Koşan, A. (2013). “Kış sporları turizmi – kayak turistlerinin kış turizm merkezlerini algı ve değerlendirmelerine ait bir araştırma (Palandöken’de bir uygulama)”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 293-324.
- Koşan, A. & Türkmendağ, T. (2018). “Sürdürülebilirlik kapsamında kayak turizmi: Palandöken örneği”. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 150-178.
- Kozak, M. A., Evren, S., Çakır, O. (2013). “Tarihsel süreç içinde turizm paradigması”. *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 7-22.
- Kozak, M. A. & Türktarhan, G. (2012). “Gönüllü turizme kavramsal bir bakış”. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 1(2), 4-14.
- Kurak Açııcı, F., Ertaş, Ş., Sönmez, E. (2017). “Sürdürülebilir turizm: kültür turizmi ve kültürel miras”. *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 52-66.
- Kutluay Tutar F. (2015). “Yeşil ekonomi, yeşil turizm: Türkiye’de turizm sektöründe yeni trend yeşillenen oteller projesi”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(13), 328-352.

- Küçükaltan, D. & Ultanır, G. (2012). “Trakya'da kırsal turizmin uygulanabilirliği: Şarköy örneği”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1, 125-130.
- Küçükkömürler, S., Şirvan, N. B., Sezgin, A. C. (2018). “Dünya’da ve Türkiye’de gastronomi turizmi”. *International Journal of Tourism, Economic and Business Sciences*, 2(2), 78-85.
- López-Guzmán, T., Borges, O., Castillo-Canalejo, A. M. (2011). “Community-based tourism in cape verde – a case study”. *Tourism and Hospitality Management*, 17(1), 35-44.
- Mammadli, A. (2020). *Azerbaycan’da kış turizmi potansiyeli ve Guba-Haçmaz, Şeki-Zagatala kış turizm bölgelerinde bir uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Maxwell, J. (1996). *Qualitative research design: an interadive approach*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- McCool, S. F. & Moisey, R. N. (2008). *Tourism, recreation, and sustainability: linking culture and the environment*. Amerika Birleşik Devletleri: CABI Publishing.
- Mehtiyeva, N. A. & Sterne, L. (2017). “Uluslararası turizm: alternatif turizm türleri”. *The International New Issues in Social Sciences*, 4(4), 7-14.
- Mursalov, M. (2009). *Bir turistik ürün çeşitlendirmesi olarak kış turizmi ve kış turizmi açısından Azerbaycan’ın Guba – Haçmaz turizm bölgesinin arz potansiyeli*. (Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Naghipour, P. (2017). *Ilgaz dağı kış turizm merkezi ziyaretçilerinin motivasyon ve memnuniyet düzeylerinin değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nemli, E. (2001). “Çevreye Duyarlı Yönetim Anlayışı”. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23-24.
- Oğuz, R. & Büyüker İşler, D. (2020). “Tüketicilerin çevre dostu tutumlarının yeşil otel tercihleri üzerindeki etkisi: Antalya ilinde bir uygulama”. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 156-178.

- Özdemir, G. & Dülger Altınar, D. (2019). “Gastronomi kavramları ve gastronomi turizmi üzerine bir inceleme”. *Erzincan University Journal of Graduate School of Social Sciences*, 12(1), 1-14.
- Özdemir Yılmaz, G. & Kafa Gürol, N. (2012). “Balıkesir ilinin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2, 23-32.
- Özen, Y. & Gül, A. (2007). “Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu”. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 394-422.
- Page, S. J. & Dowling, R. K. (2002) *Ecotourism*. Harlow: Prentice Hall.
- Perkins, H. & Grace, D. A. (2009). “Ecotourism: supply of nature or tourist demand?”, *Journal of Ecotourism*, 8(3), 223-236.
- Rubio J. L. (1995). “Desertification: evolution of a concept. in desertification in a european context”. *Physical and Socio-economic Aspects, Office for Official Publications of the European Communities*, 5–13.
- Sağlık, E. & Kocaman, G. (2014). “Kayak merkezlerinde turistlerin hizmet kalite algısının belirlenmesi: Palandöken kayak merkezinde bir uygulama”. *Atatürk İletişim Dergisi*, 6, 67-87.
- Sakçalı, D. M. & Büyükipekçi, S. (2022). “Kış turizminde Palandöken Kayak Merkezi ve Davraz Kayak Merkezi kıyaslaması”. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 1-16.
- Salur, N. (2014). *Sürdürülebilirlik ve geri dönüşüm açısından grafik tasarım*. (Tez ve Sanatta Yeterlik Çalışması). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sancak, İ. T. B. (2022). “Çevresel bilincin, tutum ve davranış üzerindeki etkisinin incelenmesi: Bingöl üniversitesi örneği”. *Akademik MATBUAT*, 6(1), 91-110.
- Sert A. N. (2019). “Çevre bilinci ve algılanan yeşil otel uygulanmalarının yeşil otellerde kalma niyeti ve daha fazla ödeme niyeti üzerindeki etkisi”. *Hitit Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(1), 205-222.
<https://doi.org/10.17218/hititsosbil.538015>.

- Seyhan, G. & Yılmaz, S. B. (2010). "Sürdürülebilir turizm kapsamında konaklama işletmelerinde yeşil pazarlama: Calista Luxury Resort Hotel". *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 11(1), 51-74.
- Shahmirzadi, E. K. (2012). *Community –based tourism (CBT) planning and possibilities: the case of shahmirzad*. (Yüksek Lisans Tezi). Mağusa: Eastern Mediterranean University, Institute of Graduate Studies and Research.
- Sipahi, B. E. (2010). "Küresel çevre sorunlarına kolektif çözüm arayışları ve yönetim". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 331-344.
- Somuncu, M. (2002). "Dünya dağlar yılında dünyada ve Türkiye’de dağ turizmi". *T.C. Turizm Bakanlığı, II. Turizm Şurası Bildirileri*, 1.
- Soykan, F. (1999). "Doğal çevre ve kırsal kültürle bütünleşen bir turizm türü: kırsal turizm". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 67-75.
- Sharpley, R. (2018). *Tourism, tourists and society*. Routledge.
- Şahin, İ. F. (2009). "Erzincan ili’nin turizm potansiyeli ve ildeki ekoturizm uygulamaları". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 69-88.
- Turoğlu, H. & Özdemir, H. (2011). "Bartın ilinin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesi". *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 97-116.
- Tür, E. (2018). "Türkiye ve İsviçre’nin kış turizm faaliyetleri açısından değerlendirilmesine yönelik bir çalışma". *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 10-31.
- Uçar, M., Uçar, H., Kurnaz, A., Akyurt Kurnaz, H. (2012). "Kırsal turizmin sosyo-ekonomik yapıya etkisi ve Fethiye örneği". *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1, 75-82.
- Uğuz, S. & Çelik Uğuz, S. (2011). "Sürdürülebilir turizm kapsamında Burhaniye’nin alternatif turizm potansiyeli". *Marmara Coğrafya Dergisi*, 0(24), 332-353.

- Ulusan, Y. (2009). *Alternatif turizm çeşitlerinin turizm potansiyeline etkisi: Konya örneği*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uygur, S. M. & Akdu, U. (2009). “Çiftlik turizmi, kırsal, tarım ve eko-turizminin kavramsal açıdan irdelenmesi”. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 143-166.
- Ülker, İ. (2006). *Dağlarımız*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Ülker, İ. (1992). *Dağ turizmi*. Ankara, Devran Matbaacılık.
- Vanat, L. (2022). “Kayak merkezleri için önemli sektör rakamlarına genel bakış”. 2022 *Uluslararası Kar ve Dağ Turizmi Raporu*.
- Vatan, A. & Poyraz, M. (2016). “Nasıl sürdürülebilir otel olunur?”, *Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 15-30.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). “Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması”. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(0), 74-85.
- Yazgan, Ş. & Kadanalı, E. (2012). “Ağrı ilinin kırsal turizm potansiyelinin değerlendirilmesi”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1, 5-10.
- Yazıcı, H. & Doğanay, S. (2000). “Alternatif turizm merkezlerine tipik bir örnek: Zigana yayla tatil köyü”. *Türk Coğrafya Dergisi*, 0(35): 69-84.
- Yıldız, A. (2012). *Çevre yönetimi uygulayan yeşil otel işletmelerinde yeşil müşteri deneyimi üzerine bir araştırma*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi).
- Yıldız, S. (2021). Macera turizmi: Salda gölünün rüzgâr sörfü potansiyelinin analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 593-610.
- Yıldız, S. & Özmenekşe, Y. O. (2022). *Gönüllü turizm kavramına ilişkin literatür taraması*. 2. International Dicle Scientific Studies And Innovation Congress.

- Yıldız, D. & Uzunsakal, E. (2018). "Alan araştırmalarında güvenilirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama". *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Yılmaz, S., Sarıaydın, İ., Sönel, T. (2020). "İngiltere özelinde Türkiye'nin sağlık turizmi fırsatları". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 74-85.
- Yılmaz, V., Çelik, H. E., Yağızer, C. (2009). "Çevresel duyarlılık ve çevresel davranışın ekolojik ürün satın alma davranışına etkilerinin yapısal eşitlik modeliyle araştırılması". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 1-14.
- Yurtsal, K. (2019). "Türkiye'de sürdürülebilir turizm". *Sivas Interdisipliner Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4, 61-70.
- Zaman, M. & Birinci, S. (2009). "Kaçkar dağları'nda alternatif bir turizm aktivitesi: heliski (dağ kayağı)". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2) 33-46.
- Zengin, B. & Savgın, C. E. (2016). "Türkiye çiftlik turizminin neresinde?", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(35), 475-494.
- Wearing, S. & Neil, J. (1999). "Ecotourism: impacts, potentials and possibilities". *Oxford: Butterworth-Heinemann*.

İNTERNET KAYNAKLARI

- URL1:**<http://www.palandoken.gov.tr/cografi-durum> (Erişim Tarihi: 23.12.2022)
- URL2:**<https://yigm.ktb.gov.tr/genel/turizmtesisleri.aspx> (Erişim Tarihi 24.12.2022)
- URL3:**https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/30763/mod_resource/content/0/10_Mann%20Whitney%20U%20Testi.pdf (Erişim Tarihi: 08.01.2023)
- URL4:**https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/54780/mod_resource/content/0/Kruskal_Wallis.pdf (Erişim Tarihi 24.01.2023)
- URL5:**<https://acikders.ankara.edu.tr/mod/resource/view.php?id=152714> (Erişim Tarihi: 14.07.2022)
- URL6:**<https://pachamama.org/community-based-tourism> (Erişim Tarihi: 12.12.2022)
- URL7:**<https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/8741> (Erişim Tarihi: 14.07.2022)

- URL8:**http://www.mavibayrak.org.tr/userfiles/file/marina_kilavuz_kitapcik.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2022)
- URL9:**<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html> (Erişim Tarihi: 19.07.2022)
- URL10:**http://www.turcev.org.tr/v2/icerikDetay.aspx?icerik_id=94 (Erişim Tarihi: 19.07.2022)
- URL11:**https://webdosya.csb.gov.tr/db/ymdb/editordosya/TS_EN_ISO_14001.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2022)
- URL12:**<https://www.mgm.gov.tr/tahmin/kayakmerkezleri.aspx> (Erişim Tarihi: 15.01.2023)
- URL13:**<https://www.uludaginfo.com/tr> (Erişim Tarihi: 17.01.2023)
- URL14:**<http://www.sarikamis.gov.tr/sarikamis-kayak-merkezi> (Erişim Tarihi: 17.01.2023)
- URL15:**<https://davrazkayakmerkezi.org/kayak-merkezi/davraz/hakkinda> (Erişim Tarihi: 19.01.2023)
- URL16:**<https://www.kampyerleri.org/zigana-kayak-merkezi-giris-ucretleri-ve-konaklama-imkanlari/> (Erişim Tarihi: 19.01.2023)
- URL17:**<https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77386/bozdag-kayak-merkezi.html> (Erişim Tarihi: 19.01.2023)
- URL18:**<https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html> (Erişim Tarihi: 15.01.2023)
- URL19:**<https://www.globalstewards.org/green-hotel.htm> (Erişim Tarihi: 13.12.2022)
- URL20:**<https://www.hotelinnovationexpo.co.uk/news/20012/?DMtwHotel360> (Erişim Tarihi: 13.12.2022)
- URL21:**<https://hospitalityinsights.ehl.edu/sustainability-hospitality> (Erişim Tarihi: 13.12.2022)
- URL22:**https://webdosya.csb.gov.tr/db/cygm/haberler/ulusal_at-k_yonet-m--eylem_plan--20180328154824.pdf Erişim Tarihi: 06.12.2022

URL23:<https://www.skb.gov.tr/otellerde-geri-donusum-surdurulebilir-atik-yonetiminin-onemi/> (Erişim Tarihi: 23.12.2022)

URL24:<https://www.hospitalitynet.org/opinion/4107438.html> (Erişim Tarihi: 24.12.2022)

URL25:20. yıldönümü | BIO OTELLER - BIO OTELLER® (biohotels.info) (Erişim Tarihi: 18.10.2022)

URL26:ECO certification | Ecolabel Index (Erişim Tarihi: 23.12.2022)

URL27:Yeşil Turizm İş Programı | Eko-Etiket Endeksi (ecolabelindex.com) (Erişim Tarihi: 21.10.2022)

URL28:Legambiente Turismo | Eko-Etiket Endeksi (ecolabelindex.com) (Erişim Tarihi: 21.10.2022)

URL29:Viabono: Viabono Sertifikaları (Erişim Tarihi: 21.10.2022)

URL30:<http://www.akgungrup.net/team/sway-hotel/> (Erişim Tarihi 05.02.2023)

URL31:<https://www.palanotel.com/hakkimizda> (Erişim Tarihi 05.02.2023)

EKLER

EK-1. Anket Formu

YÜKSEK LİSANS ARAŞTIRMA ANKETİ

Sayın Katılımcı,

Bu anket (EK-1.), “Palandöken Kış Turizm Merkezinde Turistlerin Çevre Dostu Konaklama Tesisi Tercihlerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi” amacıyla gerçekleştirilmektedir. Siz değerli katılımcılar tarafından elde edilecek veriler, bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır. Vereceğiniz cevaplar gizli tutulacaktır ve araştırma amacı dışında kullanılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Çağlar Kıvanç KAYMAZ
Atatürk Üniversitesi Ede. Fak. Coğrafya Böl. Erzurum
Yüksek Lisans Öğrencisi Ahmet Can ÇORLU Atatürk
Üniversitesi Ede. Fak. Coğrafya Böl. Erzurum

Demografik Değişkenler

1	Cinsiyet	Kadın	Erkek				
2	Medeni Durum	Evli	Bekâr	Boşanmış			
3	Yaş	20 ve altı	21-30	31-40	41-50	51-64	65 ve üstü
4	Eğitim Durumu	Eğitim almamış	İlköğretim	Lise	Lisans	Lisansüstü	
5	Uyruk	T.C. Vatandaşı	Yabancı				
6	Meslek	Öğrenci	Memur veya İşçi	Emekli	Ev Hanımı	Çalışmıyor	Diğer
7	Aylık Gelir	5.500 ve altı	5.501-6.500 TL	6.501-7.500 TL	7.501-8.500 TL	8501 ve üstü	

Sorular	Değerlendirme				
	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Katılmıyorum (2)	Kısmen Katılmıyorum (3)	Katılıyorum (4)	Kesinlikle Katılıyorum (5)

A-Çevresel Problemlere Karşı Tutum

A1	Turizm faaliyetlerinin yol açtığı çevresel sorunlara karşı kaygı duymaktayım.					
A2	Küresel ısınmanın yol açacağı felaketler konusunda kaygı duymaktayım.					
A3	Doğal kaynakların (su, hava, toprak, orman, madenler, canlı türleri ve diğerleri.) hızlı bir şekilde yok olmasından dolayı kaygı duymaktayım.					
A4	Çevresel sorunlara karşı alınan tedbirleri yeterli bulmaktayım.					

A5	Dünya genelinde çevresel sorunlara yönelik yeterli düzeyde farkındalık oluşturulduğuna inanmaktayım.					
A6	İnsanların hayatta kalmaları için doğa ile uyum içinde yaşamalarının gerektiğine inanmaktayım.					
A7	Doğanın dengesinin çok hassas ve kolay bozulabilir nitelikte olduğuna inanmaktayım.					

B-Turistik Ürün ve Hizmet Alımına Yönelik Tutum

B1	Seyahatlerimde genellikle çevre dostu konaklama tesislerinde konaklarım.					
B2	Konaklama tesislerinin çevre konusunda duyarlı olup olmadığını önceden araştırırım.					
B3	Konaklama tesislerinin çevre dostu uygulamaları beni tatmin eder boyutlardadır.					
B4	Çevre dostu bir konaklama tesisinin yüksek ücreti tercihim olumsuz yönde etkiler.					
B5	Çevre dostu konaklama tesislerini herkese öneririm.					
B6	Yeşil otelin önceliği yiyecek ve içecek temininde doğal ortamda üretilmiş gıdalardan olmalıdır.					
B7	Tekrar seyahat ettiğimde yeşil yıldızlı bir otelde kalmayı isterim.					

C- Çevresel Sorunlarının Önlenmesine Yönelik Tutum ve Davranışlar

C1	Çevre dostu konaklama tercihlerinin çevresel sorunlara çözüm olacağına inanıyorum.					
C2	Konaklama tesisinde çevre dostu ürün ve hizmetlerin pazarlanması çevresel sorunları azaltacağına inanıyorum.					
C3	Çevre dostu konaklama tesislerinin sürdürülebilir çevre için yeni ürün ve hizmetler geliştirilmesine katkı sağlayacağına inanıyorum.					
C4	Çevre dostu konaklama tesislerinin doğal çevreyi koruduklarına inanıyorum.					
C5	Çevre dostu konaklama tesislerinde çevresel kaygıların ekonomik kaygıların önünde olduğuna inanıyorum.					
C6	Çevre dostu konaklama tesislerinin çevrenin korunması konusunda farkındalık oluşturduğuna inanıyorum.					
C7	Çevre dostu konaklama tesislerinde çevrenin korunması için bütün sorumluluklarını yerine getirdiğine inanıyorum.					

D-İşletmelerin Çevre Dostu Uygulamalarına Karşı Tutum

D1	İşletmenin çevre dostu teknoloji kullanıp kullanmadığına dikkat ederim.					
D2	Eko-etiketli ürün kullanmalarına dikkat ederim.					
D3	Çevre kirliliği, atık ve geri dönüşüm konusundaki uygulamalarına dikkat ederim.					

D4	Kaynakları (su, elektrik, ısıtma ve diğerleri.) verimli kullanıp kullanmadıklarına dikkat ederim.					
D5	İşletmenin eko-etiket, ISO ve TSE belgelerinin olmasına dikkat ederim.					
D6	Oteller sundukları yeşil uygulamalar hakkında çeşitli platformlarda (internet ve diğerleri.) bilgi vermelerine dikkat ederim.					
D7	Yeşil otellerin çevre politikası olup olmadığına dikkat ederim.					

EK-2. Araştırma İzni

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü
Erzurum

Sayı : E-48553601-300-2200209732

07.07.2022

Konu : Araştırma İzni. (Ahmet Can
ÇORLU)

İLGİLİ MAKAMA

Enstitümüz Coğrafya Ana Bilim Dalı yüksek lisans programı 21010309004 öğrenci numaralı **Ahmet Can ÇORLU**, Dr. Öğr. Üyesi **Çağlar Kıvanç KAYMAZ**'ın danışmanlığında **"Palandöken Kış Turizm Merkezinde Turistlerin Çevre Dostu Konaklama Tesisleri Tercihlerine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi"** konulu yüksek lisans tez çalışması yapmaktadır.

Konuyla ilgili olarak yapılacak bilimsel araştırmalar sırasında, adı geçene yardımcı olunması ve gerekli kolaylığın (Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Veri, Doküman, Broşür, Kitap vb.) sağlanması hususunda gereğini arz ve rica ederim.

Doç.Dr. Serkan NAKTİYOK
Müdür Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 3151c7b5-0fd7-409b-ac55-b8c7951058d9
Atatürk Üniversitesi Enstitüler Binası Kat:3 25240 Erzurum
Tel: +90 442 2314928
Elektronik Ad: <http://www.atauni.edu.tr/birim=sosyal-bilimler-enstitusu>
Kep Adresi: atauni@hs01.kep.tr

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ataturk-universitesi-ebys>

Bilgi: Neşe LEHİMLER
Faks: +90 442 2314911
E-Posta: sosbil@atauni.edu.tr

EK-3. Etik Kurul Onay Belgesi

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurul Başkanlığı

Sayı : E.88656144-000-2200209748

ETİK KURUL ONAY BELGESİ

KARAR BİLGİLERİ	Oturum Sayısı : 13 Karar No : 227	Toplantı Tarihi: 07.07.2022
	Aşağıda bilgileri verilen proje ile ilgili çalışmanın, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu projeyle alakalı yapılacak çalışma için, araştırmacının gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde <i>bilim etiği yönünden sakınca bulunmadığına</i>, Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.	
PROJE - TEZ BİLGİLERİ	Proje -Tez Danışmanı : <i>Dr.Öğr. Üyesi Çağlar Kıvanç KAYMAZ</i> Proje- Tez Yürütücüsü: <i>Yüksek Lisans Öğrencisi Ahmet Can ÇORLU</i> Proje -Tez Konusu: "PALANDÖKEN KIŞ TURİZM MERKEZİNDE TURİSTLERİN ÇEVRE DOSTU KONAKLAMA TESİSİ TERCİHLERİNE YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ"	
	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU	
	Unvanı/Adı Soyadı	Görevi
	<i>Prof.Dr. Musa BİLGİZ</i>	<i>Etik Kurul Başkan V.</i>
	<i>Prof.Dr. Sait UYLAŞ</i>	<i>Etik Kurul Başkanı</i>
	<i>Prof.Dr. Adem YILMAZ</i>	<i>Etik Kurul Başkan Yardımcısı</i>
	<i>Prof.Dr. Gökalep Nuri SELÇUK</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>
	<i>Prof.Dr. Ufuk ŞİMŞEK</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>
	<i>Prof.Dr. Vedat KAYA</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>
	<i>Prof.Dr. Dilaver DÜZGÜN</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 4d754a20-df2a-4ffb-8efb-612135faa98a Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/ataturk-universitesi-ebys>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Ahmet Can ÇORLU
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E Posta Adresi	
Tarih	
Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) Kodu	